

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Brina Knez

Prostovoljstvo v zavarovanih območjih narave

(Študija primera – Krajinski park Strunjan)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Brina Knez

Mentor: izr. prof. dr. Andrej Rus

Somentorica: doc. dr. Tatjana Rakar

Prostovoljstvo v zavarovanih območjih narave

(Študija primera – Krajinski park Strunjan)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

»Volunteers are not paid – not because they are worthless, but because they are priceless.«

Piki, Zali, Elizi in ...

Prostovoljstvo v zavarovanih območjih narave

V zavarovanih območjih, ki so poseljena, je sodelovanje s parkovno lokalno skupnostjo nujno potrebno. Ne nazadnje zavarovanje vpliva na vse ravni življenja domačinov znotraj takega območja. Le s primernim sobivanjem in komunikacijo imata tako upravljavec kot parkovna lokalna skupnost možnost za rast in razvoj ter iskanje primerih možnosti v okviru zapovedanih režimov. Eden od mogočih načinov sodelovanja med upravljavcem in skupnostjo je tudi vključevanje skupnosti v dejavnosti upravljavca skozi prostovoljstvo.

Prostovoljstvo je poseben segment, ki je lahko spregledan, lahko pa veliko doprinese posamezniku, skupnosti in upravljavcu. V pričujočem delu smo zato najprej pregledali definicije prostovoljstva, razliko med prostovoljstvom in prostovoljskim delom ter njegov pomen tako za posameznika kot za družbo. Med delom smo ugotovili, da ni upravljanje s prostovoljci nič manj zahtevno kot upravljanje z zaposlenimi. Že pred sprejemom prostovoljcev v organizacijo je potrebna primerna priprava na njihov prihod. Postopki izbire in upravljanja prostovoljcev pa so enaki postopkom izbire in upravljanja zaposlenih. Čeprav se prostovoljci angažirajo zaradi lastne dobre volje, jih je treba včasih odpustiti, če je projekt potekel ali njihovo delo ne dosega zastavljenih ciljev. Le z jasnimi cilji organizacije in primernimi nalogami za prostovoljce lahko obe strani, tako prostovoljec kot organizacija, dobita iz sodelovanja želeno.

Za boljše razumevanje zavarovanih območij smo pregledali razvoj in funkcije zavarovanih območij, postopek njihovega ustanavljanja in upravljanje zavarovanih območij. Ne nazadnje so zavarovana območja ustanovljena za zaščito narave pred negativnimi antropogenimi elementi, katerih spekter sega od onesnaževanja do gradbenih lobijev. Prav upravljavci zavarovanih območij lahko bolje in kakovostneje upravljajo območja s pomočjo prostovoljcev. Med raziskavo smo ugotovili, da so prostovoljci v dveh večjih zavarovanih območjih primerno upravljeni in da je to pomemben segment neposrednega nadzora znotraj parka, pa ne le tega. Njihov angažma zaobjema delo od zgolj neformalnega poročanja o opažanjih znotraj območja do formalnih dogovorov, preko katerih prostovoljci, ki imajo opravljen izpit za naravovarstvene nadzornike, obveščajo obiskovalce in opozarjajo na spoštovanje varstvenih režimov. Z raziskavo, izvedeno znotraj Krajinskega parka Strunjan, smo ugotovili, da prebivalci parkovne lokalne skupnosti prepoznajo varstvene režime in razvojne usmeritve znotraj območja. Neupoštevanje varstvenih režimov jih moti in si želijo delovati kot prostovoljci in pomagati upravljavcu pri boljšem upoštevanju varstvenih režimov. Čeprav je interes za prostovoljstvo relativno nizek, še ne pomeni, da ga ni. Predstavnika obeh krajevnih skupnosti menita, da bi bilo vredno oblikovati prostovoljsko naravovarstveno službo zaradi neupoštevanja varstvenih režimov na območju parka, sploh med turistično sezono. Prostovoljske naravovarstvene službe lokalna skupnost sicer ne zazna kot primeren komunikacijski dejavnik med upravljavcem in skupnostjo, vseeno pa si želijo biti bolj obveščeni in bolje komunicirati z upravljavcem.

Glede na napisano in glede na dejstvo, da je Ministrstvo za okolje in prostor začelo ponovno razpisovati tečaje, bi se upravljavec moral angažirati in oblikovati prostovoljsko naravovarstveno nadzorno službo, ki bi doprinesla k boljši urejenosti in prepoznavnosti okolja, pa tudi k boljšemu upoštevanju režimov znotraj zavarovanega območja, kar se zasleduje tudi skozi načrt upravljanja krajinskega parka.

Ključne besede: prostovoljstvo, nadzor, prostovoljni naravovarstveni nadzornik, Krajinski park Strunjan, upravljanje zavarovanih območij

Volunteering in the Protected Area of Nature

In protected areas, which are populated, the cooperation with the local community inside the protected area is absolutely necessary. The protection influences all aspects of the locals' life within the protected area. Only with coexistence and proper communication of the manager and the local community, both have the opportunity to develop within the obligatory regimes. One of the possible ways of cooperation between the manager and the community is the community's involvement in the management activities through volunteering.

Volunteering is a special segment, which can be easily overlooked, but it can contribute a lot to individuals, community, and to the manager of the area. In the present work, we therefore first examine the definition of volunteering, the difference between volunteering and voluntary work, and the importance of it for individuals and society. During the research, we found out that management of volunteers is no less challenging than managing of employees. Even before the adoption of the volunteers, the organization should have an adequate preparation for their arrival. The selection and management procedures for volunteers, are almost the same as the selection and management procedures for the employees. Even though volunteer engagement is not paid, sometimes they need to be remitted, as soon as the project is over, or when their work does not reach the set goals. Only with clear objectives of the organization and appropriate tasks for volunteers, both sides can obtain the desired experience.

For a better understanding of protected areas, we reviewed the development and function of protected areas, the establishment process, and management of protected areas. We should take in consideration that the protected areas are established to protect nature against negative anthropogenic factors, the range of which extends from pollution to construction lobbies. During the research, we found out that volunteers in two major protected areas are properly managed, and that is an important segment of the direct control inside the parks. But not only this, the engagement of volunteers encompasses work from purely informal reporting of what they have seen within the area, to formal agreements, through which volunteers, who have passed the examination for the environmental supervisors, inform visitors and warn them about the consideration of protection regimes. The research has shown that the local community within the park identifies protection regimes and development orientations within. Ignoring of the protection regimes is disturbing for the local community, therefore some of them wish to work as volunteers and assist the manager. Although the interest in volunteering is relatively low, there are some individuals that would like to work as volunteers. Even representatives of both local communities believe that it would be worthwhile to establish a voluntary environmental supervision group due to the noncompliance with the regimes, especially during the tourist season. The local community does not detect the voluntary engagement as an appropriate communication moment between the manager and the community, but still, they want to be informed regularly, and would like to have a better communication with the manager.

According to the research and the fact that The Ministry of Environment and Spatial Planning again started the calls for courses for environmental supervisors, the manager should consider the establishment of a volunteer environmental supervision group, which would contribute to a better tidiness and recognition of the protected area, and a better compliance with the regimes within the protected area, and would contribute to the realisation of Management plan.

Key words: volunteering, supervision, voluntary environmental supervisor, Strunjan Landscape Park, protected area management.

KAZALO

UVOD.....	10
OPREDELITEV PREDMETA RAZISKOVANJA IN METODOLOGIJA	12
2.1 PREDMET IN CILJI PROUČEVANJA	12
2.2 POSTAVLJENE HIPOTEZE	17
2.3 UPORABLJENE METODE.....	19
2.4 OPREDELITEV POJMOV	22
TEORETIČNI DEL.....	24
3.1 PROSTOVOLJSTVO KOT DELO	24
3.1.1 OPREDELITEV PROSTOVOLJSTVA	24
3.1.2 SVOBODNA ODLOČITEV	26
3.1.3 NEFORMALNO IN FORMALNO PROSTOVOLJSKO DELO	27
3.1.4 PROSTOVOLJSKO DELO IN PLAČILO	28
3.2 POMEN PROSTOVOLJSTVA V DRUŽBI	30
3.2.1 PROSTOVOLJCI.....	30
3.2.2 UČINKI PROSTOVOLJSKEGA DELA NA PROSTOVOLJCE.....	31
3.2.3 PATOLOŠKI NAČINI DELOVANJA PROSTOVOLJCEV	32
3.2.4 VZROKI ZA ODLOČITEV ZA PROSTOVOLJSKO DELO	33
3.2.5 MOTIVI ZA PROSTOVOLJSKO DELO	34
3.2.6 SOCIALNI KONTEKST PROSTOVOLJSTVA	36
3.3 UPRAVLJANJE PROSTOVOLJCEV	37
3.3.1 MODELI PROSTOVOLJSTVA IN UPRAVLJANJE PROSTOVOLJCEV	38
3.3.2 PROCES UPRAVLJANJA PROSTOVOLJCEV	41
3.3.3 VZPOSTAVLJANJE RAZMER ZA DELO S PROSTOVOLJCI	43
3.3.4 KOORDINATOR PROSTOVOLJCEV	44
3.3.5 OPIS PROSTOVOLJSKEGA DELA	45
3.3.6 MOTIVACIJA PROSTOVOLJCEV	45
3.3.7 PRIDOBIVANJE PROSTOVOLJCEV.....	47
3.3.8 IZBIRA PROSTOVOLJCEV	48
3.3.9 PRIPRAVA IN USPOSABLJANJE PROSTOVOLJCEV	49
3.3.10 SPREMLJANJE IN OHRANJANJE PROSTOVOLJCEV	52
3.3.11 NAGRAJEVANJE IN VREDNOTENJE PROSTOVOLJCEV	54
3.3.12 ODPUŠČANJE PROSTOVOLJCEV	55
ZAVAROVANA OBMOČJA.....	57
4.1. RAZVOJ ZAVAROVANIH OBMOČIJ	57
4.2. FUNKCIJE IN NAMEN ZAVAROVANIH OBMOČIJ	58
4.3 KATEGORIJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ PO IUCN.....	59
4.4 ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI.....	61
4.4.1 VRSTE ZAVAROVANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI	62
4.4.2 ŠTEVILO ZAVAROVANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI	64
USTANAVLJANJE IN UPRAVLJANJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ.....	66

5.1 POSTOPEK USTANAVLJANJA ŠIRŠIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ	66
5.2 UPRAVLJANJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ IN UPRAVLJAVCI.....	68
5.2.1 UPRAVLJAVCI ZAVAROVANIH OBMOČIJ.....	68
5.2.2 UPRAVLJAVSKE NALOGE	69
5.2.3 NAČRT UPRAVLJANJA ZAVAROVANEGA OBMOČJA	71
KRAJINSKI PARK STRUNJAN	72
6.1 OBMOČJE KRAJINSKEGA PARKA STRUNJAN IN OŽJIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ	72
6.1.1 OBMOČJA NATURA 2000	74
6.1.2 EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA	75
6.1.3 KRAJINA IN KULTURNA DEDIŠČINA	75
6.2 DEJAVNOSTI V PARKU	76
6.3 JAVNI ZAVOD KRAJINSKI PARK STRUNJAN	78
6.4 PROSTOVOLJSTVO V ZAVAROVANIH OBMOČJIH NARAVE	79
6.4.1 IZVAJANJE NARAVOVARSTVENEGA NADZORA.....	80
6.4.2 SWOT-ANALIZA PROSTOVOLJNE NARAVOVARSTVENE SLUŽBE.....	81
6.4.3 ORGANIZACIJA NEPOSREDNEGA NARAVOVARSTVENEGA NADZORA NA RAVNI DRŽAVE.....	82
6.4.4 PROSTOVOLJNI NADZORNIKI.....	84
EMPIRIČNI DEL	86
7.1 ANALIZA INTERVJUJEV	86
7.1.1 ANALIZA INTERVJUJEV S PROFESIONALNIMI NADZORNIKI IZ DRUGIH PARKOV	87
7.1.2 INTERVJUJI S PREDSTAVNIKI KRAJEVNE SKUPNOSTI IN TURISTIČNEGA DRUŠTVA SOLINAR.....	93
7.1.3 INTERVJU Z DIREKTORJEM JAVNEGA ZAVODA KRAJINSKI PARK STRUNJAN	95
7.2 ANALIZA PODATKOV ANKETNE RAZISKAVE	96
7.2.1 ANALIZA ANKETE	97
7.2.2 ANALIZA ODGOVOROV NA ZADNJE ANKETNO VPRAŠANJE	103
7.3 PREVERJANJE HIPOTEZ	107
ZAKLJUČEK	115
LITERATURA	118
PRILOGA A: TRANSKRIPTI INTERVJUJEV	128
INTERVJU 1	128
INTERVJU 2	135
INTERVJU 3	138
INTERVJU 4	141
INTERVJU 5	143
INTERVJU 6	145
PRILOGA B: ANKETA.....	148
PRILOGA C: TABELE.....	153
PRILOGA D: ODGOVORI NA ZADNJE VPRAŠANJE V ANKETI »PROSIM, DA NAPIŠETE ŠE SVOJE IDEJE, PROBLEME, ZANIMANJA.«	162

SEZNAM SLIK

Slika 5.1: Postopek ustanavljanja širšega zavarovanega območja	67
Slika 6.1: Območje Krajinskega parka Strunjan z legendo	74

SEZNAM GRAFOV

Graf 7.1: Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri?	101
Graf 7.2: Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan)?	101

SEZNAM TABEL

Tabela 3.1: Modela upravljanja prostovoljcev	40
Tabela 4.1: Varstvene kategorije Svetovne zveze za ohranitev narave	59
Tabela 4.2: Odnos med slovenskimi kategorijami zavarovanih območij in kategorijami IUCN	60
Tabela 4.3: Število vrst zavarovanih območij v letu 2015	64
Tabela 6.1: SWOT-analiza vzpostavitve prostovoljne naravovarstvene službe	82
Tabela 7.1: Povzetek intervjujev s profesionalnimi naravovarstvenimi nadzorniki	88
Tabela 7.2: Povzetek intervjujev s predstavniki obeh krajevnih skupnosti in predsednikom turističnega društva	93
Tabela 7.3: Prepoznavanje splošno veljavnih varstvenih režimov Krajinskega parka Strunjan	107
Tabela 7.4: Prepoznavanje razvojnih usmeritev, ki so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan	108
Tabela 7.5: Frekvence odgovorov spremenljivke: »Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?«	109
Tabela 7.6: Opazovane in pričakovane vrednosti spremenljivke: »Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?«	110
Tabela 7.7: Testne statistike hi kvadrat testa za en vzorec pri preverjanju hipoteze H2	110
Tabela 7.8: Opazovane in pričakovane vrednosti spremenljivke »Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem JZKPS)?«	111
Tabela 7.9: Testne statistike hi kvadrat testa za en vzorec pri preverjanju hipoteze H3	111
Tabela 7.10: Deskriptivne statistike pri preverjanju hipoteze H4	112
Tabela 7.11: T-test za en vzorec pri preverjanju hipoteze H4	113

PRILOGA C

Tabela 1: Spol	153
Tabela 2: V katero starostno skupino spadate?	153
Tabela 3: Kakšen je vaš trenutni status?	153
Tabela 4: Katera je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?	154
Tabela 5: Ali živite na območju Krajinskega parka Strunjan?	154
Tabela 6: Izmed naštetih možnosti izberite tiste, za katere mislite, da so v veljavi kot splošni varstveni režimi Krajinskega parka Strunjan.	154
Tabela 7: Prosim, da izmed navedenih možnosti izbere tiste razvojne usmeritve, za katere menite, da so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan.	155

Tabela 8: Prosim, razvrstite ukrepe, zapisane v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan, glede na pomembnost (1 je najpomembnejši).	155
Tabela 9: Ali ste mnenja, da je zavarovanje območja ovira za razvoj parka?	156
Tabela 10: Zakaj ste mnenja, da zavarovanje območja ni ovira? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z da.)	156
Tabela 11: Zakaj menite, da je zavarovanje območja ovira? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z ne.)	156
Tabela 12: Če poznate Krajinski park Strunjan, nas zanima, kaj vas v parku moti.....	157
Tabela 13: Ali si želite, da bi se varstvene režime v večji meri upoštevalo oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?	158
Tabela 14: Bi se ravno zaradi pregona takih in podobnih kršitev bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan)?	158
Tabela 15: Zakaj se ne bi bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik?	159
Tabela 16: Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik, čeprav delo ne bi bilo plačano.....	159
Tabela 17: Kaj bi bilo lahko nadomestilo za plačilo?	160
Tabela 18: Na kaj pomislite, če vam kdo omeni prostovoljne naravovarstvene nadzornike? ...	160
Tabela 19: Ali lahko razporedite od prvega (kot najpomembnejšega) do zadnjega razloge, zakaj bi bila vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe koristna in zaželena?	161

UVOD

V okviru magistrske naloge smo se ukvarjali s problematiko vključevanja parkovne lokalne skupnosti v organiziranost upravljavca zavarovanega območja, Javnega zavoda Krajinski park Strunjan. Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) omogoča, da se fizične osebe izobrazijo kot prostovoljski naravovarstveni nadzorniki, ki lahko s svojim prostovoljskim delom pomagajo upravljavcem zavarovanih območjih pri doseganju varstvenih ciljev, zapovedanih znotraj zavarovanega območja.

Določeni upravljavci zavarovanih območij v Sloveniji imajo zaposlen kader – naravovarstvene nadzornike, ki izvajajo nadzor nad morebitnimi kršitvami varstvenih režimov znotraj območij. Naravovarstveni nadzorniki ne izvajajo le nadzora, izvajajo tudi izobraževanje obiskovalcev, opozarjajo, če zasledijo kršitve, in ne nazadnje kršitelje tudi sankcionirajo. Prostovoljni nadzorniki sicer kazni ne morejo izdajati, lahko pa kršitelje opozarjajo, izobražujejo in ne nazadnje dokumentirano gradivo predajo v nadaljnje reševanje policiji ali za to pristojnim inšpektorjem.

V pričujočem delu smo se zato najprej posvetili razlagi prostovoljstva, namenu, ki ga ima tako za družbo kot za prostovoljca in tudi za organizacijo. Preučili smo motivacijo, ki žene prostovoljce pri angažiranju v takih oblikah, ter kako bi se lahko prostovoljske naravovarstvene nadzornike vključilo in organiziralo tudi znotraj Krajinskega parka Strunjan.

Nato smo izdelali pregled, kaj zavarovana območja narave so, katere oblike poznamo, zakaj so pomembna, kaj pomeni upravljanje območja in katere so upravljaljske naloge na primeru Krajinskega parka Strunjan. Zanimalo nas je, kaj zapovedujejo naloge in ali bi bilo mogoče vključevanje lokalne skupnosti skozi vzpostavitev naravovarstvene prostovoljske službe.

Na koncu sledi še empirični del, kjer smo izvedli raziskavo, ki je predstavljala osrednji del naloge. Izvedli smo intervjuje z naravovarstvenimi nadzorniki zavarovanih območij, kjer je neposredna služba naravovarstvenega nadzora, tudi prostovoljna, primerno urejena. S ključnimi akterji, predsednikoma krajevnih skupnosti, direktorjem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan in predsednikom Turističnega društva Solinar, ki deluje

znotraj Krajinskega parka Strunjan, smo prav tako izvedli intervjuje. Nato smo izdelali anketo, ki je bila razposlana prebivalcem znotraj območja parka.

Z raziskavo smo ugotovili, da prebivalci parkovne lokalne skupnosti prepoznajo varstvene režime in razvojne usmeritve območja. Neupoštevanje varstvenih režimov jih moti in si želijo delovati kot prostovoljci ter pomagati upravljavcu pri boljšem upoštevanju varstvenih režimov. Interes za prostovoljstvo je sicer relativno nizek, a to še ne pomeni, da ga ni. Prostovoljske naravovarstvene službe lokalna skupnost sicer ne zazna kot primeren komunikacijski dejavnik med upravljavcem in skupnostjo, vseeno pa si želijo biti bolje obveščeni in bolje komunicirati z upravljavcem, predstavnika krajevnih skupnosti pa idejo o vzpostavitvi take službe podpirata.

Glede na dejstvo, da je Ministrstvo za okolje in prostor začelo ponovno razpisovati tečaje, bi se upravljavec moral angažirati in oblikovati prostovoljsko naravovarstveno nadzorno službo. Slednja bi doprinesla k boljši urejenosti in prepoznavnosti okolja, boljšemu upoštevanju režimov, kar se zasleduje tudi v desetletnem načrtu upravljanja krajinskega parka.

OPREDELITEV PREDMETA RAZISKOVANJA IN METODOLOGIJA

2.1 PREDMET IN CILJI PROUČEVANJA

Prostovoljstvo je obrazloženo v Zakonu o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami) kot družbenokoristna, neplačana dejavnost posameznikov, ki s svojim delom, pa tudi znanjem in izkušnjami, prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbe. Pa tudi k razvoju solidarne in enakopravne družbe. Prostovoljstvo krepi solidarnost ljudi. Lahko pa ga dojemamo kot možnost vseživljenjskega učenja in spodbujanje razvoja človeških zmožnosti. Obenem pa zagotavlja družbeno povezanost, saj medsebojno sodelovanje pomaga pri reševanju problemov tako posameznikov kot družbe.

Glede na Slovar slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) je volonterstvo navadno neplačano, delovno prostovoljstvo (Bajec in ostali 1994, 1532). Druga definicija je, da je to delo, za katerega se ljudje sami odločijo, prostovoljno, z njim koristijo drugim in zanj ne prejemajo plačila (Gril 2007, 1). Prostovoljstvo je tudi dejavnost, ko v svojem prostem času delamo dobro za drugega človeka, skupino ali organizacijo (Wilson 2000, 215). Opravljanje prostovoljskega dela se dojema kot korak k izgradnji bolj zdrave družbe. Posamezniki lahko razvijajo vsestranski osebni razvoj, skozi prostovoljstvo pa se tudi samouresničujejo (Čas 1999, 30).

Podjed je preučeval volonterstvo znotraj Društva za opazovanje in preučevanje ptic Slovenije (v nadaljevanju DOPPS) in zapisal, da narava »volonterjem nudi užitke, zaradi katerih se počutijo kot njeni deležniki, saj vedo, da bi njeno uničenje vplivalo na kakovost njihovega življenja in tudi na kakovost življenja celotnega človeštva. Volonterji torej sočasno s skrbjo za naravo poskrbijo tudi zase« (Podjed 2008, 38). Primarno so se okoljevarstvene organizacije posvečale upravljanju zavarovanih območij zaradi megloracije in renaturacije degradiranih ekosistemov in posledično povečanja biodiverzitete. Vendar ne gre zanemariti ključne vloge, ki so jo in jo še imajo prostovoljci. Okoljevarstveno prostovoljstvo je v porastu delno zaradi zaskrbljenosti nad podnebnimi spremembami in drugimi okoljskimi problemi, delno zaradi spoznanj, da lahko posamezniki sami pozitivno vplivajo s svojimi dejanji, recikliranjem, drugačno obliko prevoza in tudi z angažiranjem v smeri okoljevarstvenega prostovoljstva. Učinki

slednjega niso pozitivni le za okolje, ampak tudi za skupnosti in prostovoljce (O'Brien, Townsend, Ebden 2008, 7).

Človek je od vedno posegal v naravo in z njo sobival, vendar so se ideje o njenem varovanju pojavile, ko so se pokazali prvi negativni pojavi brezobzirnega ravnanja kot posledice naglega ekonomskega razvoja in industrializacije. Ravno posamezniki so s popisovanjem naravnih lepot in opozarjanjem o ogrožanju vzpostavili začetke naravovarstva (Berginc in ostali 2007, 8).

V najširšem pomenu lahko varstvo narave razumemo kot prizadevanje za preprečevanje onesnaževanja, obremenjevanja okolja, pa tudi neracionalne rabe naravnih virov. To je mogoče le, če se zavedamo njene vrednosti in pomena njene ohranitve za ljudi. Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) kot sistemski predpis celostno vzpostavlja pravno varstvo narave in je s svojimi mehanizmi vpet v varstvo okolja. Sicer pa je varstveno in lahko bi rekli intervencijsko naravnan. Predvideva namreč izobraževanja za prostovoljske naravovarstvene nadzornike, ki lahko izvajajo neposreden nadzor nad izvajanjem določil zakona ali predpisov, izdanih na njegovi podlagi (Berginc in ostali 2007, 19–20).

Območje Krajinskega parka Strunjan je v poletnih mesecih izredno obremenjeno. Že leta 2004, z analizo nosilne zmogljivosti prostora parka, se je ugotovilo, da je treba izboljšati vodovodno omrežje in omrežje odpadnih voda ter povečati oz. preusmeriti mirujoči promet iz ožjih zavarovanih območij v parku v manj ranljive predele (Jurinčič 2004, 24). V letih 2007 in 2008, ko se je na območju spremljalo stanje, se je domneva Zavoda RS za varstvo narave potrdila. Glede na izvedeno raziskavo nosilne zmogljivosti se je domnevalo, da prihaja do neupoštevanja varstvenih režimov in da je območje v glavni turistični sezoni, tako na morju kot na kopnem, izredno obremenjeno. S spremljanjem stanja se je potrdila domneva, da park postaja vse bolj priljubljena destinacija tako za izlete kot tudi za preživljanje počitnic in je zato v poletnih mesecih izredno obremenjen tako na kopenskem kot morskem delu in da varstveni režimi niso upoštevani.

Splošni varstveni režimi znotraj parka veljajo glede na Uredbo o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami). V parku se ne izvajajo posegi ali opravljajo

kakršnekoli dejavnosti, ki bi lahko ogrozile varstvene cilje parka oziroma škodljivo vplivale na naravne vrednote. In sicer v taki meri, da bi se spremenile lastnosti, ki so pomembne za ohranitev. Varuje se tudi biotsko raznovrstnost in krajinsko pestros. Prepovedano je ogrožati ekološko, biotsko ali krajinsko vrednost. Obenem ni dovoljeno poslabševati kakovosti vode in tal. Prepovedano je nenadzorovano izpuščati ali odvajati tehnološke in komunalne odpadne vode (tekoče odpadke in druge škodljive tekoče snovi). Odmetavanje in odlaganje odpadkov in prav tako uničevanje ali poškodovanje gnezdišč so prepovedani. Ohranja se habitate prosto živečih vrst živali in prepoveduje se vožnjo motornih vozil izven državnih in lokalnih cest. Prepovedano je parkirati zunaj za to določenih mest in izvajati vojaške dejavnosti. Znotraj ožjih zavarovanih območij so določene še strožje prepovedi, od prepovedi sidranja v osrednjem delu Naravnega rezervata Strunjan do prepovedi poškodovanja mikrobne odeje – petole¹ na solinah.

Številke so zgovorne, saj je spremljanje stanja pokazalo, da na območju Naravnega rezervata Strunjan sidra 150 plovil sočasno. Od tega jih 30 sidra v osrednjem delu, kjer je sidranje sicer prepovedano. Na obali pa je 600 in več kopalcev. Soline med poletno sezono prečka po 100 in več sprehajalcev na uro. Zato so kršitve varstvenih režimov vsakodnevne, sploh v poletnih mesecih, kar ogroža tako habitatne tipe kot rastlinske in živalske vrste in ne nazadnje naravne vrednote (Knez, Trampuš, Turk 2008, 30).

Osem let kasneje lahko opazimo, da upravljavec z omejenimi kadrovskimi viri in finančnimi sredstvi ne more zagotavljati zadostne prisotnosti na terenu. Zato je ena izmed možnosti, s katero bi se lahko bolje zasledovalo varstvene cilje in režime parka, vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe.

Z manjšo raziskavo², izvedeno za Načrt upravljanja parka, se je ugotovilo, da bi si tretjina anketiranih želela pridobiti naziv prostovoljnega naravovarstvenega nadzornika,

¹ Petola je nekaj mm debela, umetno gojena skorja. Preprečuje mešanje soli z morskim blatom v kristalizacijskih bazenih. Je izrednega naravovarstvenega pomena, saj proizvaja na enakem območju enako količino kisika kot tropski pragozd (višine 30–40 metrov) (Škornik 2008, 63–64).

² Za potrebe priprave načrta upravljanja je bila spomladi leta 2013 med mladimi Strunjani in Dobrave (starimi do 38 let) izvedena anketa o njihovih pričakovanjih glede parka kot pilotna socioekonomska analiza območja. Zaobjela je 20 anketirancev, od tega 45 % žensk in 55 % moških. Večina anketiranih (20) je izrazila, da si želi še naprej živeti v domačem kraju, in pričakuje, da bodo zaposleni v javnem sektorju ali podjetju, ki ne bo v njihovi lasti. Večina anketirancev šteje krajinski park kot razvojno priložnost, vendar imajo mnogi občutek, da se zaradi zavarovanega območja razvoj kraja zavira. Razvojne priložnosti, ki so jih zaznali anketiranci, so bile povezane s turizmom (ekoturizem, kmečki turizem, gostinska dejavnost, različne storitve za obiskovalce) ter kmetijstvom in predelavo soli. Večji del

raje pa bi sodelovali le kot prostovoljci pri organizaciji dogodkov (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 27).

Prostovoljni naravovarstveni nadzornik ne more biti kdorkoli. Vsak naravovarstveni nadzornik mora opraviti izobraževanje, pridobiti identifikacijsko izkaznico in uniformo ter z upravljavcem zavarovanega območja imeti sklenjen tudi dogovor o sodelovanju. Upravljavec območja, v tem primeru Javni zavod Krajinski park Strunjan, bi moral vzpostaviti službo prostovoljnih nadzornikov, ki bi nadzirala območje parka in ga upravljala. Za upravljavca, kot za območje, ima delo s prostovoljci prednosti in slabosti. V ta namen smo izdelali tudi SWOT-analizo³, ki je pokazala, da bi bile prednosti organizacije prostovoljske naravovarstvene službe pozitivne za upravljanje zavarovanega območja.

Med upravljavcem in lokalno skupnostjo ni prave komunikacije. Slednja je pomembna saj bi moral upravljavec s parkovno skupnostjo vzpostaviti primerno komunikacijo za dobrobit območja. Ugotovitve naloge so pomembne za upravljavca tudi zaradi usklajevanja načrta upravljanja lokalne skupnosti v prihodnje, ne nazadnje pa tudi kot dopolnitev Načrta upravljanja s poglavjem o izvajanju neposrednega nadzora. Obenem smo z raziskavo ugotavljali, s katerimi težavami se srečujejo prebivalci parka, kaj jih najbolj moti (mirujoči promet, sidranje v NR, odpadki, neurejena infrastruktura ipd.) in ali bi se bili pripravljeni prostovoljno angažirati, da bi lahko na te probleme sami opozarjali ali jih odpravljali kot prostovoljni nadzorniki. Ne nazadnje bi bilo zanimivo spoznanje, kakšne predstave ima lokalno prebivalstvo o tem, kakšna je naloga upravljavca in kako vidijo svoj odnos do upravljavca, ali mu zaupajo in kaj od njega pričakujejo. Ključnega pomena pa bi bilo ugotoviti, kako naj bi potekala komunikacija med upravljavcem in lokalno skupnostjo, saj je ta zdaj le omejena in velikokrat pridejo v javnost napačne informacije.

anketirancev je dodal, da vidi možnosti za izboljšanje stanja v parku v ekološkem kmetovanju (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014).

³ SWOT-analiza je akronim za sledeče tujke: strengths, weaknesses, opportunities and threats, kar prevajamo kot prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. Analiza pomaga poiskati odgovore na vprašanja, na katerih notranjih prednostih naj podjetje začrta svojo prihodnost za dosego ciljev in katere so slabosti, ki jih mora odpraviti za dosego ciljev. Obenem pa oceni zunanje priložnosti, ki jih lahko uporabi za napredovanje, in zunanje nevarnosti, ki podjetju grozijo, da ne doseže zastavljenih ciljev (Speth 2015, 24).

Angažiranje lokalne skupnosti kot prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov lahko zato vidimo kot eno izmed možnosti, s katero bi:

- se v lokali skupnosti izboljšalo razumevanje, zakaj je park zavarovano območje narave,
- se izboljšala komunikacija med upravljavcem in lokalno skupnostjo,
- lokalna skupnost okrepila vlogo,
- se lokalni skupnosti omogočilo sodelovanju pri varstvu domačega okolja,
- lokalna skupnost uvidela koristi zavarovanja območja.

2.2 POSTAVLJENE HIPOTEZE

Glavni namen magistrske naloge je bil skozi poglobljeno proučevanje obstoječe literature, pravnih okvirov, dokumentov podrobneje spoznati področje prostovoljstva in naravovarstva in nato doprinesi z lastno raziskavo, ki je bila izvedena tako kvantitativno z anketo kot kvalitativno s polstrukturiranimi intervjuju, k boljšemu razumevanju zastavljenje problematike in potrditvi oz. ovržbi zastavljenih hipotez. Ob pregledovanju in proučevanju zbrane literature smo izkušnje povezali z novim strokovnim, pa tudi metodološkim znanjem (Toš, 1988, 65). Zastavili smo si sledeče hipoteze:

H1: Lokalna skupnost prepozna⁴ varstvene režime in razvojne usmeritve v parku.

Ali lokalna skupnost prepozna splošne varstvene režime parka? Ali prepozna razvojne usmeritve, ki so zapisane v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan? Prepozna ukrepe, zapisane v Uredbi?

Uredba o Krajinskem parku Strunjan znotraj zavarovanega območja v splošnih varstvenih režimih ne prepoveduje ničesar, kar bi lokalni skupnosti oviralo življenje oz. razvoj dejavnosti znotraj parka. Mnenja smo, da bi moralo človeštvo v splošnem, na dnevni ravni, zasledovati splošne varstvene režime, ki veljajo za Krajinski park Strunjan. Če bi morali zavreči prvo hipotezo, se odpira vprašanje, ali lokalna skupnost doživlja zavarovano območje oz. uredbo, s katero je območje zavarovano, kot oviro razvoja le zato, ker ne pozna uredbe in režimov, zapisanih v njej. Ali bi bilo torej mogoče predpostavljati, da se del lokalne skupnosti nikoli ni poglobil v vsebino uredbe?

Vseeno smo mnenja, da se lokalna skupnost iz dneva v dan bolj zaveda, da ima od zavarovanja območja tudi prednosti, da se zaveda, da jim varstveni režimi prinašajo koristi, in da si želi, da bi se varstvene režime tudi v znatnejši meri upoštevalo, sploh v poletnih mesecih, ko se pojavljajo raznovrstne težave, od prekomernih odpadkov do mirujočega prometa.

⁴ Po SSKJ pomeni prepoznati »ugotoviti, da je kdo tisti, kot se misli; čeprav je bil maskiran, so ga prepoznali« (Bajec et al. 1994, 1112). Zanimalo nas je torej, če lokalna skupnost lahko ugotovi, kateri so režimi, ki so zapisani v Uredbi, ali ima s tem težave in jih ne utegne prepoznati.

H2: Lokalna skupnost si želi, da bi se varstvene režime v večji meri upoštevalo.

Ali je lokalna skupnost varstvene režime ponotranjila? Ali si želi, da bi se varstvene režime v večji meri upoštevalo? Ali je mnenja, da bi imelo lokalno prebivalstvo koristi, če bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri? Ali lokalna skupnost v varstvenih režimih prepozna le nabor omejitev, s katerimi je življenje znotraj parka oteženo?

H3: Lokalna skupnost se želi angažirati v okviru prostovoljske naravovarstvene službe, ki bi delovala pod okriljem upravljavca.

Ali prebivalci parka vedo, da se lahko, glede na ZON, izobrazijo kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki? Ali so prebivalci mnenja, da bi lahko s tem, ko bi se izobrazili za naravovarstvene nadzornike, pomagali upravljavcu pri boljšem upoštevanju varstvenih režimov? Ali so se pripravljani v ta namen dodatno izobraževati in nameniti svoj prosti čas? Ali si želijo angažirati v okviru prostovoljske naravovarstvene službe, ki bi delovala pod okriljem upravljavca parka?

H4: Lokalna skupnost prepozna vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe kot koristno in zaželeno v največji meri zaradi boljše povezanosti z upravljavcem območja.

Ali parkovna lokalna skupnost zazna koristi od vzpostavitve prostovoljske lokalne skupnosti zaradi povezanosti z upravljavcem območja? Ali vidijo od tega le korist in doprinos k njegovi boljši urejenosti? Ali morebiti prepoznavnosti? Ali vidijo korist za zanamce? Ali vidijo korist pri dejavnosti, ki jo izvajajo znotraj parka (turizem, kmetijstvo)?

2.3 UPORABLJENE METODE

Pri izdelavi magistrske naloge smo poskušali uporabiti čim širši spekter znanstvenega instrumentarija obstoječih metod, uporabljanih v okvirih družboslovnega raziskovanja.

Pri raziskovanju smo naleteli na težave zaradi zagotavljanja objektivnosti znanstvenega dela. V cilju zasledovanja znanstvene objektivnosti moram izpostaviti, da sem bila do pred kratkim del lokalne skupnosti parka in delovala tudi znotraj turističnega društva, ki organizira v parku dva večja dogodka, ki povezujeta lokalno skupnost. Od nekdaj sem spremljala nastanek parka. Kot krajanka sem prisostvovala sprejemanju Uredbe o Krajinskem parku Strunjan in bila prisotna na javnih razgrnitvah. Prav tako so bile teme Strunjan kot zavarovano območje, park, upravljavec in lokalna skupnost velikokrat osrednja tema izdelkov tako na dodiplomskem kot na podiplomskem študiju⁵. Krajinski park Strunjan sem kot zavarovano območje narave spoznala kot zaposlena na Zavodu RS za varstvo narave, pod okriljem katerega so se začele prve dejavnosti v smeri upravljanja parka. Trenutno sem zaposlena v Javnem zavodu Krajinski park Strunjan in sem obenem tako del lokalne skupnosti kot tudi del upravljavca območja. Zato me lokalni prebivalci in tudi direktor zavoda doživljajo kot povezovalca obeh sfer.

Prepričana sem, da sem zato lahko problematiko bolje zaobjela kot nekdo, ki park pozna le z enega ali drugega zornega kota ali ga proučuje zgolj kot zunanji opazovalec. Obenem se je dvojnost vloge opazila pri intervjujih, kjer so me intervjuvanci naslavljali kot zaposleno v Javnem zavodu in niso razmejili moje raziskovalne vloge študenta od moje profesionalne vloge, pa tudi pri anketnem vprašalniku.

Kljub potencialni nevarnosti svoje dvojne vloge, kot sedanja raziskovalka – avtorica magistrske naloge in prebivalka parkovne skupnosti, trdim nasprotno. Pridobljene praktične izkušnje, tako na eni kot drugi strani, mi omogočajo izvrstne temelje pri nastajanju magistrske naloge. Obenem pa dvojna vloga ne predstavlja ne grožnje ne nevarnosti za objektivnost. Morebiti mi je ravno ta omogočila zaobjeti širši pogled na odnos med lokalno skupnostjo in upravljavcem. Ne nazadnje se zavedam, kaj od

⁵ Že v srednji šoli sem kot mladi raziskovalec pisala o ozkotirni železnici Porečanki, ki je Strunjan povezovala s Trstom, in raziskovala zgodovino in kakovost strunjanske soli v okviru raziskovalnih nalog. Na dodiplomskem študiju sem pisala seminarske izdelke o opravljanju kot družbenem fenomenu, ki je zelo pogosto v vaških skupnostih, tudi v primeru Strunjana, ter o soli in solinah, ne le s stališča naravovarstva, ampak tudi s stališča kulturologije. Kako se vrednost soli prikazuje v pregovorih in drugje.

upravljavca pričakuje lokalna skupnost, obenem pa sem dnevno pred izzivom, kako sodelovati z lokalno skupnostjo. Menim, da mi je bilo zato lažje izvesti intervjuje s ključnimi akterji, s katerimi sodelujem dnevno tako na osebni kot na profesionalni ravni.

V zagovor naj navedemo še, da je sicer res Marx pri raziskovanju družbe kot vrlino priznaval umik posameznika od družbe. Zanj bi bil idealen znanstvenik tisti, ki proučuje družbo z Lune, saj bi tako zagotovil pravo objektivnost pri njenem proučevanju. Družba torej zanj postane objekt, ki je, kolikor se le da, daleč od subjekta (Holloway 2010, 60–61). A dejstva so drugačna, žal znanstvenik, ki proučuje družbo, ni »tabula rasa«. Dejstvo je, da se veljavnost, posebej v kvantitativnem raziskovanju, povezuje z objektivnostjo, kar bi pomenilo, da se antropogeni elementi oz. pristranskost umakne, tudi raziskovalčev lastni vrednostni sistem in vplivi. S tem se želi raziskavam zagotoviti večjo stopnjo nevtralnosti in objektivnosti. Kvalitativni raziskovalci pa argumentirajo, da njihove raziskave ne temeljijo na merljivih izsledkih in so kot take subjektivne v njihovi naravi. Pri takih raziskavah subjektivnost ne izkrivlja raziskave, ampak je njena dodatna vrednost. Kvalitativno raziskovanje se nanaša na interpretativni nazor, ki ima neizmeren potencial pri proučevanju komunikacije z gledišča vključenih. Dejansko kvalitativne študije oz. raziskave, ki združujejo obe metodi, kvantitativno in kvalitativno, pridobivajo na veljavi kot izhodiščna točka pri komunikaciji, trženju in menedžmentu. S tem so kvalitativne metode raziskovanja vedno bolj cenjene (Daymon, Holloway 2005). Pričujoča raziskava bo uporabna za upravljavca območja, ko bo moral Načrt upravljanja usklajevati z lokalno skupnostjo preko javnih razgrnitev, saj bo treba razumeti njihovo gledišče na težave v parku. Prav to je potencial, ki ga prinaša pričujoče delo, osvetljuje določene problematike in pomembnost komunikacije med parkovno skupnostjo in upravljavcem. Ne nazadnje pa je dodana vrednost raziskave tudi v temu, da bo lahko uporabljena tudi kot doprinos k Načrtu upravljanja v poglavju o neposrednem nadzoru.

Magistrsko nalogo smo izdelali tako, da smo sledili zahtevam znanstvene metode, uporabili smo sledeče korake (Bučar in ostali 2000, 22–30): zbiranje in pregledovanje virov, analiziranje in interpretiranje primarnih ter sekundarnih virov, zgodovinsko analizo, kvantitativno raziskavo s pomočjo anketnega vprašalnika in kvalitativno raziskavo s pomočjo polstrukturiranih intervjujev.

V teoretičnem delu smo z zbiranjem podatkov in primerjanjem ter povzemanjem relevantne literature in opravljenih raziskav v Sloveniji in na tujem zbrali podatke, ki bodo pomembni za nadaljnje raziskovanje in razumevanje odnosa lokalne skupnosti do angažmaja v okviru zavarovanega območja. Uporabljeni sta bili deskriptivna metoda in metoda komparacije.

V empiričnem delu smo opravili polstrukturirane intervjuje s ključnimi akterji (direktor parka, obema predsednikoma krajevnih skupnosti, predsednikom turističnega društva, vodjema naravovarstvenih nadzornikov v Triglavskem narodnem parku in Parku Škocjanske jame). Po analizi intervjujev, ki so želeno problematiko osvetlili z različnih zornih kotov, smo anketirali prebivalce, ki živijo znotraj parka. Omejili smo se le na območje parka, zato bo tudi vzorec namenski⁶, saj varstveni režimi iz uredbe ne prizadanejo ljudi, ki živijo izven zavarovanega območja.

K raziskovanju smo se podali z določenimi zadržki, saj je del lokalnega prebivalstva italijansko govoreč, vendar ta med raziskavo ni bil težava, saj lokalna skupnost uporablja v vsakdanjem življenju oba jezika enakovredno.

⁶ Je oblika neslučajnostnega vzorčenja, pri kateri v vzorec vključimo enote s točno določenim namenom; enote, ki izpolnjujejo kriterije, ki so za našo raziskavo bistveni.

2.4 OPREDELITEV POJMOV

Naslov naloge je pomenljiv, saj dejansko prostovoljstvo v zavarovanih območjih nakazuje, da čeprav bi narava lahko obstajala neodvisno od ljudi, človeške vrste, jo moramo z mehanizmi, ki si jih sami postavimo, varovati pred nami samimi.

V ta namen smo izoblikovali zavarovana območja narave, kjer naravo varujemo pred uničujočim vplivom, ki ga antropogeni dejavnik izvaja nad naravo in njenimi neobnovljivimi viri. V zadnjih stoletjih, desetletjih pa še prav posebej, je prišlo posebej do izraza, da človek več ne sobiva z naravo, ampak jo uničuje in tako ogroža tudi lasten obstoj na planetu. Zato ko govorimo o varstvu narave, govorimo o varstvu narave pred človekom in uničujočimi antropogenimi mehanizmi in dejavnostmi.

Za boljše razumevanje magistrske naloge je treba opredeliti pojma skupnost in lokalna skupnost. Skupnost definira Slovar slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) kot »kar je sestavljeno iz več ljudi, ki jih družijo, povezujejo skupne lastnosti, potrebe, cilji, in tvori celoto« (Bajec in ostali 1994, 1239). Skupnost je lahko delovna, družinska, jezikovna. V magistrskem delu se bomo ukvarjali z lokalno skupnostjo, ki jo SSKJ definira kot »skupnost, ki se oblikuje kot tvorba dolgotrajnih družbenih procesov na določenem zemljepisnem področju« (Bajec in ostali 1994, 503). Lokalna skupnost je v svojem odnosu do časa in kraja, pa tudi zaradi raznolikih družbenih stvarnosti in intenzitete, težko opredeljiva. Značilni elementi lokalne skupnosti so določen teritorij, ljudje, naseljeni na tem teritoriju. Obenem pa ne gre spregledati potreb teh ljudi in možnosti njihovega zadovoljevanja ter zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo. »Lokalna skupnost je tista teritorialna skupnost, kjer se na najnižji ravni pojavljajo določene skupne potrebe prebivalstva, ki jih je mogoče reševati le na skupen način« (Šmidovnik 1990, 328–329). V magistrskem delu smo kot lokalno skupnost pojmovali ljudi, ki prebivajo na območju Krajinskega parka Strunjan, ki imajo podobne potrebe in jih je Uredba o Krajinskem parku Strunjan prizadela (Ur. l. RS 107/04 s spremembami). Ponekod jo poimenujemo tudi parkovna lokalna skupnost. V pričujočem delu poimenovanji lokalna skupnost in parkovna lokalna skupnost sovpadata.

Prav naš angažma kot vrste »homo sapiens« je ključnega pomena, kako se bo v prihodnje odvijal t. i. razvoj. Vse prevečkrat smo mnenja, da je razvoj pogojen z

ekonomskim blagostanjem, pa vendar ni tako. Le denarno ne zmoremo ovrednotiti tega, kar nam daje narava. Zato se vse prevečkrat dogaja, da za kratkoročno ekonomsko dobrobit stvari delamo tako, da niso trajnostno naravnane.

Dejstvo je, da narava dela na dolgi rok in projicira stvari daljnosežno. Če jo želimo ohraniti za prihodnje rodove in s tem ohraniti tudi človeško vrsto, bi bil potreben angažma, lahko tudi prostovoljnih naravovarstvenih nadzornikov, vsakega izmed nas, ne le lokalnih prebivalcev zavarovanih območij ali entuziastov. Prav slednje bomo poskusili raziskovati v magistrskem delu.

TEORETIČNI DEL

3.1 PROSTOVOLJSTVO KOT DELO

3.1.1 OPREDELITEV PROSTOVOLJSTVA

Z besedo prostovoljstvo izražamo nasprotje od prisile⁷, torej delati nekaj s svobodno odločitvijo. Prostovoljno udejstvovanje povezujejo avtorji SSKJ tudi z dobro voljo, da nekdo ne le deluje neprisiljeno, svobodno, ampak tudi prostovoljno zaradi lastne dobre volje. Prostovoljno je nasprotje od prisilnega oziroma neprostovoljnega. Tudi beseda prostovoljec⁸ izraža nasprotje od obveznosti do dela oziroma do prisile. Postavlja pa se vprašanje, kako tolmačiti strokovnjake, ki sicer delajo na svojem področju stroke neprostovoljno in neplačano, pa vendar so se sami odločili za tako delo. Ramovš (2001, 131) predlaga, da se za neplačano delo pripravnikov⁹ uporablja izraz prostovoljsko delo, medtem ko se za splošno rabo uporablja prostovoljstvo. Morebiti bi lahko v magistrskem delu izbrali in uporabljali tujko volonterstvo ali celo izraz prostovoljsko delo, vendar bomo, da ne bo prihajalo do nesporazumov pri tolmačenju, v magistrski nalogi uporabljali zgolj izraz prostovoljstvo, kot ga razlaga Zakon o prostovoljstvu, torej kot obliko družbenokoristne dejavnosti, ki prispeva k dvigu kakovosti življenja.

Na prostovoljstvo imamo različne poglede in ga pojmuje zelo raznoliko. Za marsikoga predstavlja prostovoljstvo že pomoč neznancu na ulici, obisk krvodajalske akcije. Lahko je to preprosta gesta dobre volje. Nekateri pa so mnenja, da bi lahko bil njihov vložek plačan ali priznan v obliki nagrad. Vendar je prostovoljstvo, kot ga obravnavamo v pričujočem delu, širši pojem od enkratne geste dobre volje, zato je kompleksen v svojem pojmovanju, v osnovi pa je prostovoljstvo neplačana dejavnost. V nadaljevanju bomo zato temeljito predstavili opredelitev prostovoljstva, namene za tako udejstvovanje in ne nazadnje upravljanje prostovoljcev.

Zakon o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami), ki so ga oblikovale slovenske prostovoljske organizacije, v drugem členu definira prostovoljstvo kot »družbenokoristno brezplačno aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in

⁷ »Prisila -e ž (i) glagolnik od prisiliti ali prisiljevati: narediti prostovoljno, brez prisile« (Bajec in ostali 1994, 1062).

⁸ »Prostovoljec -jca m (ô) kdor se prostovoljno odloči, prijavi za določeno delo, dejanje« (Bajec in ostali 1994, 1086).

⁹ »Pripravnik, kot delovni prostovoljec, ki je navadno neplačan oz. neplačan pripravnik, tudi volonter« (Bajec in ostali 1994, 1060).

izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe, ki krepi medsebojno solidarnost ljudi, spodbuja razvoj človeških zmožnosti in vseživljenjskega učenja, zagotavlja družbeno povezanost in sodelovanje pri reševanju problemov posameznikov in družbe«.

Obenem v 5. členu zapiše tudi, česa ne moremo tolmačiti za prostovoljstvo. Za prostovoljsko delo se ne šteje delo, če:

- se prejme plačilo ali premoženjska korist,
- je treba skleniti pogodbo o zaposlitvi,
- delo temelji na pravnem poslu, ki ga sicer Zakon o prostovoljstvu ne določa,
- je morebiti opravljeno ali v sorodstvenih ali v prijateljskih odnosih,
- je delo oblika pripravništva.

Prostovoljstvo je torej oblika dela, ki ga oseba opravlja v prostem času, po svobodni volji in v zameno za storjeno ne pričakuje nobenega plačila ali kakršnihkoli materialnih koristi (posrednih ali neposrednih). Delo opravlja v dobro drugih ali pa v splošno korist (Ochman in Jordan 1997, 6).

Definicije prostovoljstva, glede na opravljene raziskave literature, zaobjemajo štiri glavne komponente, in sicer svobodno izbiro, honorar (oz. njegovo odmanjkanje), strukturo organizacije in predvidene upravičence (Handy, Cnaan, Brudney in ostali 2000, 6).

Če je prostovoljstvo organizirano, je to poimenovano za prostovoljsko delo. Zakon o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami) deli v 7. in 8. členu organizirano prostovoljstvo na:

- prostovoljsko delo, ki se ga opravlja v okviru prostovoljskih organizacij¹⁰ in se izvaja redno vsaj 24 ur letno. Lahko pa se glede na posebne prostovoljske programe, ki dopolnjujejo redni program javne službe, in na podlagi sklenjenega

¹⁰ Prostovoljske organizacije so po Zakonu o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami) pravne osebe zasebnega prava, vpisane v vpisnik prostovoljskih organizacij in organizacij s prostovoljskim programom iz 38. člena tega zakona, katerih delovanje je z zakonom opredeljeno kot nepridobitno in katerih osnovna dejavnost ni v nasprotju z opredelitvijo prostovoljstva, določenega v 2. členu tega zakona, in ki zagotavljajo in usposablajo prostovoljce za prostovoljsko delo ali v katerih se prostovoljsko delo izvaja v dobro drugih ali v splošno korist.

dogovora izvaja pri osebah javnega prava ali osebah zasebnega prava (ki javno službo izvajajo preko koncesije in so nepridobitnega značaja). Taki programi pomenijo dopolnitev dejavnosti javne službe in se določijo z notranjim aktom njenega izvajalca. Slednje bi npr. predstavljala prostovoljska enota naravovarstvenih nadzornikov znotraj Javnega zavoda Krajinski park Strunjan. Taka enota bi bila dopolnitev redne dejavnosti izvajalca javne službe ohranjanja narave oz. upravljavca območja;

- prostovoljsko služba, ki jo prostovoljec opravlja najmanj 20 ur tedensko in vsaj 6 mesecev brez presledka.

Zakon o prostovoljstvu opredeli vrste prostovoljskega dela, in sicer na:

- organizacijsko delo, ki zaobjema predvsem vodenje in organizacijo raznih projektov oziroma tudi opravljanje mentorstva prostovoljcem;
- vsebinsko delo, za katerega so potrebna posebna znanja ali veščine;
- drugo delo, ki ga lahko tolmačimo kot pomožno delo oziroma delo za podporo določenemu programu, projektu in za katerega ni potrebno dodatno usposabljanje.

3.1.2 SVOBODNA ODLOČITEV

Pojem prostovoljno izraža nasprotje neprostovoljnega ali prisilnega. Posamezniki se torej zavestno odločijo sprejeti naloge, za katere vnaprej vedo, da bodo od njih zahtevale več angažmaja, dela, duševne ali fizične obremenitve, kot je njihova individualna korist. Vseeno pa zaradi rasti kakovosti življenja obnavljajo prepričanje, da je njihovo delo pomembno oziroma vredno opravljanja (Zevnik 2008, 36).

Prostovoljstvo je oblika osebne solidarnosti in samopomoči. V zdravem prostovoljstvu se vidi povezanost med osebno koristjo in pomočjo drugim. Prostovoljstvo je kompleksen socialni odnos prostovoljca na eni strani in prejemnika pomoči, tudi organizacij, na drugi strani. »Je dialog med prostovoljcem, ki v sebi doživlja potrebo po solidarnosti in samopomoči, in človekom, ki doživlja socialne stiske zaradi drugih nezadovoljenih socialnih potreb« (Ramovš 2011, 314).

Želja po prostovoljstvu, po nesebični pomoči drugim se ne nanaša le na socialno in duševno ozadje človeka, vzgibi so lahko bistveno drugačni (Ramovš 1996):

- duhovna (noogena) razsežnost, ki poudarja posameznikovo osebno izbiro,
- kulturnozgodovinska razsežnost, ki poudarja interakcijo, komunikacijo med prostovoljcem in prejemnikom pomoči,
- bivanjsko razsežnost, ki poudarja, da prostovoljec s svojim vložkom zavestno doprinaša in osmišlja določen problem v okviru svojih enkratnih zmožnosti.

Prostovoljstvo »se poraja v človekovem notranjem dialogu med njegovo zavestjo in zunanjimi okoliščinami lastne (samo)uresničitve« (Ramovš 2001, 314). Svobodna odločitev je pri tem ključnega pomena, saj se mora posameznik zaradi svojih notranjih vzgibov sam odločiti za tako obliko dela. Če je posameznik prisiljen kakorkoli prispevati ali sodelovati pri opravljanju nalog v korist skupnosti, gsopodinjstva, ne gre več za prostovoljstvo. Svoboda izbire je tisto, kar loči prostovoljstvo od dolžnosti posameznika oz. drugih oblik neplačanega dela.

3.1.3 NEFORMALNO IN FORMALNO PROSTOVOLJSKO DELO

Danes se velikokrat v odnos med prostovoljcem in uporabnikom postavi organizacija in takrat se odnosi spremenijo. Organizacija prevzame odgovornost za odnos med prostovoljcem in uporabnikom in zato se začne odnos med njima formalizirati. Taka oblika prostovoljstva lahko poteka v visoko formaliziranih, nepridobitnih organizacijah, kjer obstajajo formalni opisi del in nalog tudi za prostovoljce in njihovo delo zato postane dobro organizirano.

V takih okoljih se zato razlika med prostovoljskim in plačanim delom lahko zabriše, saj obstajajo stopnje med eno in drugo različico dejavnosti, ki jih nekatere države poznajo. Če odidejo prostovoljci delat v tujino, dobijo lahko povrnjene določene stroške, ki so bili povezani z njihovim delom, večje neprofitne organizacije pa npr. v Nemčiji nudijo zdravstveno in nezgodno zavarovanje ali celo krijejo stroške nastanitve za prostovoljce, ki gredo delat v tujino.

Glede na tip organizacije, v okviru katere se izvaja prostovoljsko delo, je tudi od narave dela zelo odvisno, kako formalizirano je delo. Neformalna oblika prostovoljstva so »ad

hoc« dela, ko je treba nekaj narediti, ker se takrat pojavi določena potreba in to delo ni formalno organizirano v okviru organizacij.

Pri formalnem prostovoljstvu gre za prostovoljstvo v okviru večjih organizacij, kjer so za določeno, čeprav prostovoljsko delo, zapisane naloge, ki jih mora izvrševati prostovoljec.

Narava formalnega in neformalnega prostovoljstva je lahko različna tudi glede na naravo delo in hierarhijo v določeni organizaciji (Anheier 2005, 221). Če vzamemo kot primer turistično društvo v manjšem kraju, npr. Strunjanu, vidimo, da predsednik društva odgovarja za akcije v društvu in je odgovoren za poslovanje društva glede na statut in je njegova vloga precej formalizirana, čeprav za to delo ni plačan. Drugi ljudje so prostovoljci, ki so lahko posredno zraven pri organizaciji raznih akcij in katerih delo oz. vloga ni formalno določena s statutom društva.

Dela, ki jih opravljajo prostovoljci, so zelo različna: od pomoči pri učenju, do deljenja letakov, obiskovanja ljudi v domu za ostarele, torej od enkratnih pomoči oz. osamljenih dogodkov, do dolgoročnih oblik pomoči, ko se prostovoljec vrača v določeno organizacijo tedensko ali celo dnevno.

3.1.4 PROSTOVOLJSKO DELO IN PLAČILO

Čeprav je prostovoljstvo v osnovi neplačano delo, ki ga počnemo zaradi lastne dobre volje, brez prisile, svobodno, se marsikje pojavlja namigovanje, da je kljub vsemu prostovoljcem treba nekaj omogočiti v zameno.

Kljub temu Zakonu o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami) v 31. členu določa povračilo stroškov. Če ima prostovoljska organizacija s prostovoljcem sklenjen dogovor, ki določa povračilo stroškov, je mogoče izplačilo potnih stroškov, stroškov prehrane in nastanitve, prav tako stroškov prevoza in drugih stroškov, povezanih s potjo ali bivanjem v tujini. Organizacija prostovoljcu stroške povrne v skladu s predpisi, ki urejajo povračila teh stroškov v delovnopравниh razmerjih¹¹. Nadomestilo za uporabo

¹¹ »Prihod na delo: oddaljenost od dejanskega prebivanja več kot 1 km, strošek javnega prevoza, če ni javnega prevoza, največ 0,18 € na km.

Prehrana: strnjeno opravljanje najmanj štiri ure ali več, do višine 6,12 €.

Kilometrina: neobdavčeno največ 0,37 €« (Prostovoljstvo.org).

lastnih sredstev se obračuna po dejanskih stroških, če prostovoljec za slednje predloži dokazila ali so ti v pavšalnem znesku¹².

V istem členu je še določeno, da se tujcu ali tujki, ki je bil v RS napoten na opravljanje organiziranega prostovoljskega dela, izplača tudi nadomestilo za osebne stroške, če je bilo s tujo prostovoljsko organizacijo tako dogovorjeno in če je slednja za tako izplačilo zagotovila potrebna sredstva, ali izplačilo, predvideno z evropskim ali mednarodnim programom, ki poteka na podlagi mednarodne pogodbe.

Vendar kot je razbrati iz napisanega, ne gre za plačilo dela, temveč za povračilo stroškov, ki jih imajo prostovoljci.

Preden sprejetjem Zakona o prostovoljstvu je bilo kar nekaj napisanega o vsaj minimalnemu plačilu oz. žepnini, ki bi jo dobil prostovoljec. Mnenja so bila zelo deljena. »Žepnini se načeloma nasprotuje, ker se v njej vidi neko prikrito plačilo, vendar so primeri prostovoljskega dela, ko je žepnina nujna« (Vrbica 2009, 156). Slednje pa je prevladalo, ko se je sprejemal zakon.

V priročniku za mentorje ABC prostovoljstva (Blazinšek et al. 2007) sicer poleg pohvale, priznanja, voščil, navajajo kot eno izmed možnosti vrednotenja prostovoljskega dela tudi simbolična darila ob koncih leta ali organizacijo praznovanj. Nekaterе organizacije pa izvajajo tudi izlete, ki delujejo po eni strani kot nagrada za dobro opravljeno delo prostovoljcem in po drugi dodatno izobraževanje in spoznavanje dobrih praks drugod.

Vseeno Uredba o nagradi in priznanjih za prostovoljstvo (Ur. l. RS 62/11) v 1. odstavku 2. člena določa, da se lahko zaslužnim prostovoljcem in prostovoljskim organizacijam podeli na leto ena nagrada in največ šest priznanj za vsa področja prostovoljstva.

Nagrada zaslužnemu prostovoljcu se podeli za življenjsko delo, če je s svojim prostovoljskim delom trajno prispeval k razvoju prostovoljstva v RS, ali za udejstvovanje pri enkratnem izjemnem dosežku, če ima ta izjemen vpliv na področju prostovoljstva. Nagrada prostovoljski organizaciji pa se podeli, če je ta s svojim delom dosegla izjemne dosežke na področju prostovoljstva v RS v časovnem obdobju, daljšem od 20 let, oz. se priznanje podeli za pomembne dosežke prostovoljcev in prostovoljskih organizacij v obdobju zadnjih dveh let.

¹² Pavšalni znesek nadomestila se določi na podlagi izračuna realnih stroškov, vendar na letni ravni ne sme presegati 20 % višine povprečne mesečne plače zaposlenih v Sloveniji za januar preteklega koledarskega leta (Prostovoljstvo.org).

Prostovoljec prejme posebno listino, finančno nagrado in obrazložitev odbora, iz katere je razviden razlog za podelitev nagrade. Finančna nagrada je simbolna in ne sme presegati 3.000 evrov oz. za prejemnika priznanja 1.000 evrov.

Kljub napisanemu velja poudariti, da je prostovoljstvo v osnovi neplačana dejavnost in za tako udejstvovanje ni predvideno plačilo.

3.2 POMEN PROSTOVOLJSTVA V DRUŽBI

3.2.1 PROSTOVOLJCI

Zakon o prostovoljstvu (Ur. l. RS 10/11 s spremembami) zapiše, da je prostovoljec ali prostovoljka posameznik, ki opravlja prostovoljsko delo. Prostovoljce bi lahko opisali kot ljudi, ki darujejo svoj čas, energijo, znanje za dobrobit družbe oziroma nekoga drugega. Kristančič (2004, 34) navaja nekaj prvin, ki bi jih prostovoljci morali imeti, in sicer:

- osnovno znanje o področju, na katerem delajo,
- sposobnost empatije, čustvene topline, pristnosti,
- neposesivnost,
- dobre komunikacijske veščine (posluh za sočloveka in primeren odziv),
- željo po dodatnem usposabljanju.

Pregled raziskav, kdo so običajno prostovoljci, je pokazal, da kljub velik razlikam med izvedenimi raziskavami obstajajo med njihovimi izsledki povezave. Ugotovitev je bila, da so prostovoljci večinoma posamezniki, ki imajo urejen finančni in socialni status, zdravstveno zavarovanje, družbene vezi skozi delo in družino. Ljudem, ki tega nimajo zagotovljenega, bo prostovoljstvo predstavljalo prevelik strošek, zato se tudi ne angažirajo kot prostovoljci. Demografski vpliv ima sicer vpliv na vključevanje v prostovoljske dejavnosti, ni pa ključnega pomena (Fischer 1993, 27). Prostovoljsko delo lahko opravlja, glede na svoje psihofizične zmožnosti, vsakdo. Zaželeno je, da je prostovoljec zrela, odgovorna oseba¹³ in da svoj prosti čas in angažma z veseljem posveča v dobro drugih in družbe. Prostovoljec je lahko vsakdo, ne le dobrodušno

¹³ »Na področju prostovoljskega dela je notranja odgovornost pomembnejša kot v področju plačanega dela. Manj je zunanega nadzora in sankcij. Manj je strahu pred izgubo dela (službe ali druge oblike dela, ki zagotavljajo socialno varnost in sredstva za preživljanje). Tudi manj jasno je opredeljen krog delovnih nalog in od zunaj določenih pravil vedenja« (Mikuš Kos 2009, 15).

naravnava oseba, ampak tudi profesionallec, ki se obenem angažira kot prostovoljec (Ochman in Jordan 1997, 6–8).

Z definicijo, ki jo podaja Ramovš (2001, 317), da je prostovoljstvo zdravo žrtvovanje¹⁴, se ne gre strinjati, saj prostovoljstvo ne more in ne sme biti žrtvovanje. Prostovoljstvo nas s tem, ko v nekaj vlagamo čas in dobro voljo, bogati in se skozenj samo uresničujemo. Vložka prostovoljcev ne gre gledati kot žrtvovanje, ampak kot doprinos h kakovosti življenja tako posameznika kot družbe. Ne nazadnje prostovoljci vlagajo v prostovoljsko delo lasten prosti čas, ki jim ga ne bi bilo treba, za rezultate, ki se jim zdijo tega vredni.

3.2.2 UČINKI PROSTOVOLJSKEGA DELA NA PROSTOVOLJCE

Ideja, da ima angažma prostovoljcev pozitivne učinke le na družbo ali le za organizacijo, v kateri prostovoljec dela, je napačna. Prostovoljstvo ima pozitivne učinke tudi na posameznika, ki se odloči, da bo deloval kot prostovoljec. Učinke lahko strnemo v tri sklope (Žorga 1996), in sicer:

1. Področje osebnostnega razvoja:
 - posameznik bolje sodeluje v skupini ter deluje znotraj nje in v medosebnih odnosih,
 - razvejano mišljenje in prilagodljivost – upoštevanje več vidikov, »thinkig outside of the box«,
 - bolje sprejema samega sebe in je zato samozavestnejši, kar zmanjša strah pred formalno avtoriteto,
 - posameznik je samostojnejši in zato je manjše obrambno vedenje,
 - poveča se motivacija za skupnostno delo,
 - zaradi zaposlenosti drugje deluje prostovoljstvo kot terapevtsko delo.
2. Področje strokovnega razvoja:
 - implementacija znanja na področju, kjer je posameznik deloval,
 - sprememba do posameznikov, ki jim je nudena pomoč – od odnosa do metode dela z ljudmi,
 - spoznanje o nujnosti obojestranskega sodelovanja za nadgrajevanje dela, vpogled v kompleksnost odnosov in raznoterih problematik,

¹⁴ Po SSKJ »žrtvovanje, darovanje: v zgodovini verstev so znane različne oblike žrtev; opravljati žrtve bogovom / spravna žrtev spravna daritev 2. boleča odpoved čemu za kaj, kar se ima za pomembno, vredno« (Bajec et al. 1994, 1711).

- vzpostavitev razdalje do problemov in čustev,
- osvetlitev nujnosti interdisciplinarnih pristopov pri reševanju problemov.

3. Spoznavanje delovanja ustanove in strokovnjaka v njej:

- spoznavanje usklajevanja interesov med sodelujočimi, spoznavanje lastnih mej in mej kolektiva,
- spoznavanje ustanov in delovanja,
- osvetlitev razkoraka med osebo in delovnim mestom, ki ga zapoveduje organizacija,
- osvetlitev deformacij, ki jih prinaša s sabo zaposlitev na določenem delovnem mestu.

Prostovoljsko delo je lahko »izjemna, renesančna situacija za razvoj celotne človekove osebnosti« (Kos 1984, 176).

3.2.3 PATOLOŠKI NAČINI DELOVANJA PROSTOVOLJCEV

Kljub navedenemu, da bi moral prostovoljec biti zrela in odgovorna oseba, ki je zmožna velike mere empatije in se angažira kot prostovoljec zaradi koristi, ki jo ima od tega tako družba oz. okolica kot tudi sam, ne gre spregledati tudi pojava morebitnih patologij. Razlikujemo štiri vrste patoloških vedenj v načinu delovanja prostovoljcev (Lukas v Ramovš 2001, 317):

1. patološko oz. patogeno žrtvovanje izhaja iz posameznikovih vzgibov, da bi si pridobil naklonjenost, bil sprejet in pohvaljen. Okolje lahko tovrstne vzgibe izkorišča, a na dolgi rok ni hvaležno za tako požrtvovalnost. Posameznik vloži preveč energije, v zameno pa ne dobi prave kompenzacije za svojo požrtvovalnost;
2. sindrom izgorelosti (Burish v Ramovš 2001), ki nastopi, če oseba ni bila dovolj pripravljena za določeno delo in notranje omaga;
3. pomočniški sindrom (Schmidbauer v Ramovš 2001) nastopi, ko prostovoljec po eni strani kaže nedotakljivo fasado, ko pomaga drugim. V takem primeru pride do nezmožnosti izražanja lastnih čustev in potreb;
4. birokratski sindrom se kaže, ko prostovoljec ohranja neprimerno razdaljo do ljudi, ki jim pomaga. Slednje lahko nastopi zaradi oblastniškega stališča, izgorelosti ali nezmožnosti pomoči osebi. Do posameznika, ki potrebuje pomoč, ohranja uradno razmerje in ga bolj ali manj le vodi skozi birokratske postopke.

Nekateri drugi avtorji opozarjajo, da bi morala vsaka organizacija posvečati dodatno mero pozornosti, če opazi sledeče vedenje:

- prevelika mera sočutja, ki degradira tistega, ki mu je pomoč namenjena,
- odvečna in prevelika mera radovednosti,
- izvajanje pomoči zaradi občutka dolžnosti,
- igranje vloge za dosego nečesa,
- želje, da bi žrtvovali sebe za dobrobit drugih,
- osameljenosti in iz tega izhajajoče želje po prijateljstvu,
- občutek lastne pomembnosti in nezamenljivosti,
- pomanjkanje spoštovanja in želje po spoznavanju še bolj obupanih ljudi,
- želje, da bi usmerjali druge, gospodovalnost.

V vseh navedenih primerih posameznik ne želi pomagati drugim, ampak si želi nadvlade nad drugimi ali zgolj občutka naklonjenosti, sprejetosti, samopotrjevanja. Navedena vedenja v navezavi z negativnimi vzgibi lahko resno škodujejo tistemu, ki bi mu morala biti pomoč namenjena, ali skupini, v tem primeru drugih prostovoljcev, znotraj katere oseba deluje (Sozanska in ostali 2004, 324).

3.2.4 VZROKI ZA ODLOČITEV ZA PROSTOVOLJSKO DELO

Vsak posameznik, ki se odloči, da se bo udeleževal kot prostovoljec, se angažira zaradi določenih vzrokov. Vzroki lahko pridejo jasno do izraza, lahko pa so ponotranjeni do te mere, da jih posameznik, pa tudi družba okoli njega, ne zazna. Posamezniki se odločajo, da postanejo prostovoljci, tudi ker v domačem okolju ali v poslovnem svetu ne uspejo zadovoljiti svojih želja. Prostovoljstvo jim zato predstavlja izziv in spremembo, da ubežijo rutini in osmislijo svoje bivanje.

Prostovoljstvo lahko pomaga pri zadovoljevanju raznovrstnih potreb. Te lahko segajo od komunikacije z drugimi ljudmi, želje po večjem in odgovornejšem socialnem angažiranju, ne nazadnje pa lahko posameznik skozi dejavnosti prostovoljstva promovira tudi določen vrednostni sistem oz. osebne vrednote. Vpliv na organizacijo je še dodatna motivacija, ker s tem prostovoljci začutijo pripadnost in sprevidijo možnost pozitivnih sprememb znotraj okvira organizacije (Ochman in Jordan 1997, 10–11).

Razlogov, zakaj se posamezniki odločajo za prostovoljstvo, je mnogo in jih lahko razporedimo v naslednje skupine (Wolf v Woods 2006, 13):

1. Občutek samozadovoljstva: Posamezniki velikokrat želijo izkoristiti svoj prosti čas tako, da jim ta prinaša osebno zadovoljstvo in hkrati razvoj pozitivne samopodobe ter ne nazadnje tudi samozavesti. Določeni se želijo počutiti koristne, drugi želijo pridobiti spoštovanje okolice in prijateljev.
2. Altruizem: Ljudje iz vseh ekonomskih razredov večinoma verjamejo, da s pomaganjem drugim polneje živimo. Slednje izhaja iz njihovih verskih ali družinskih tradicij. Nekateri posamezniki doživljajo prostovoljstvo kot možnost pomoči, čeprav sami nimajo denarja. Drugi pa dojemajo ravno denarne dajatve (sponzorstva) kot prostovoljstvo.
3. Tovarištvo/spoznavanje ljudi: Ni zanemarljiv razlog, zakaj se posamezniki odločijo postati prostovoljci. S tem srečujejo nove ljudi in širijo krog znancev in socialne mreže, kar morebiti pozitivno vpliva na druge plati njihovega življenja. Prostovoljstvo je način spoznavanja novih ljudi za posameznike, ki se selijo v nove skupnosti, starejše ljudi, vdovce, mladostnike.
4. Razvoj poslovnih stikov: Med opravljanjem prostovoljskega dela posamezniki – prostovoljci pridejo v stik s pomembnimi člani skupnosti in te stike uporabijo pri gradnji svoje profesionalne poti. Prostovoljstvo je lahko tudi dragocena izkušnja pri gradnji poklicne kariere kot oblika pridobivanja znanja ali izkušenj ter priporočil.
5. Družbeni pomen: Določene organizacije v družbi uživajo poseben sloves, zato lahko opravljanje prostovoljskega dela v določeni organizaciji pripomore k primernim referencam ali statusu v družbi.

Povzeli smo različne razloge, zakaj se ljudje odločajo in vključujejo v prostovoljsko delo. Skupna točka vseh je odgovornost. Posameznik se ne bi odločil angažirati kot prostovoljec, če se ne bi počutil odgovornega. Odgovornost je namreč pokazatelj individualne akcije. Posameznik, ki ga bo določena organizacija nagovorila skozi ponotranjen občutek odgovornosti do družbe in okolice, se bo verjetno odzval in se začel angažirati kot prostovoljec.

3.2.5 MOTIVI ZA PROSTOVOLJSKO DELO

Motive, zakaj se posameznik angažira kot prostovoljec, je mogoče strniti v tri sklope, in sicer altruističnega, inštrumentalnega in obveznostnega. Sklopov ne moremo popolnoma razmejiti, saj se med seboj prepletajo (Barker v Anheier 2005, 222).

Altruistični motivi so:

- solidarnost s socialno ogroženimi,
- sočutje do manj privilegiranih,
- empatija do trpečih,
- vlivanje upanja in dostojanstva prizadetim.

Inštrumentalni motivi so:

- pridobivanje novih spretnosti,
- koristno preživljanje prostega časa,
- spoznavanje ljudi,
- osebno zadovoljstvo.

Obveznostni motivi so:

- moralna in verska dolžnost,
- prispevek k lokalni skupnosti,
- poplačilo dolgov družbi,
- politična dolžnost, stremljenje k pozitivnim spremembam.

Tudi drugi avtorji so poskušali razumeti motive za prostovoljsko delo in jih razdelili v tri skupine:

1. Obojestranska motivacija: prostovoljci razumejo svoj angažma kot dober zanje in za prejemnika njihove pomoči, od česar obe strani iztržita nekaj pozitivnega (na primer pridobiti nove izkušnje, nova poznanstva ali le ostati v dobri kondiciji). V to skupino se umeščajo predvsem mlajši prostovoljci, stari do 30 let, z altruističnim pogledom na svet.
2. Konvencionalna ali normativna motivacija: izhaja iz moralnih zapovedi v ožjem krogu družine ali skupnosti. V osrednji Evropi se slednja kaže kot posledica verskih ostalin v družbi, saj naj bi bila moralna drža posameznika, da se posveča tudi prostovoljstvu, če želi polno živeti življenje.
3. Čustevna motivacija: v to skupino spadajo ljudje z veliko mero empatije, ki ob trpečem človeku občutijo potrebo po pomoči sočloveku. Za prostovoljsko delo se odločijo od primera do primera.

Tudi tu motivi niso nikoli osamljeni in običajno so kombinacija vseh omenjenih vzgibov (Sozanska in ostali 2004, 322–324). Motivi za vključevanje v prostovoljske dejavnosti pa se dandanes spreminjajo. Lahko bi rekli, da tudi prostovoljci iščejo dejavnosti, kjer se lahko dokazujejo. Za razliko od nekoč, ko je bilo prostovoljstvo vseživljenjsko delo in obveza, današnje generacije dojemajo prostovoljstvo bolj

sporadično, začasno in neobvezujoče. Dandanes pripravljenost angažmaja bolj sovпада s tem, katere osebne interese in potrebe imaš, etika in obveza do skupnosti nista v ospredju. Motivacija je predvsem iskanje samouresničitve, prostovoljci želijo veliko svobode do izbire, omejene naloge in oprijemljive rezultate. Njihove dejavnosti morajo biti spektakularne in zabavne, da ostanejo vključeni, in želijo si delati s »trendovskimi« problemi, kot so AIDS, begunci, pravice živali (Bennett, Gaskin, Klages, Safrit in Merrill, Van Daal, Voje, Wuthnow v Hustinx in Lammertyn 2003, 168).

3.2.6 SOCIALNI KONTEKST PROSTOVOLJSTVA

Svetovna deklaracija o prostovoljstvu opredeljuje slednjega kot temelj civilne družbe, ki iz posameznikov izvabi najplemenitejše aspiracije človeštva: prizadevanje za mir, svobodo, priložnosti, varnost in pravičnost za vse ljudi. V času globalizacije in nenehnih sprememb svet postaja manjši, bolj medsebojno odvisen in kompleksnejši (IAVE 2001). Za razvite, moderne družbe je značilna spremljevalka ravnodušnost, saj postaja družba brezimna, kar je opazno na celotnem področju etike (Tonnie v Mesec 2008, 46). Kaže se tako v odnosu do svetovnih problemov, ki so nam preko sodobne tehnologije postavljeni pred oči, kot do problemov iz našega vsakdana.

Izrednega pomena je spoznanje, kaj prostovoljstvo prinaša skupnosti. »Organizirana prostovoljska dejavnost prinaša nove in bolj povezane skupnosti, ki so sestavni del civilne družbe, civilna družba pa ima moč, da lahko rešuje probleme, ki zadevajo javno dobro« (Mesec 2008, 51). Zato prostovoljstvo ne vpliva le na skupnost in njen razvoj, ampak ustvarja skupnostno identiteto, povečuje kohezivnost skupine, slednje pa vpliva na razvoj gospodarstva, ekonomije in družbe kot take.

»Prostovoljsko delo ima dve pomembni komponenti – pomaga oblikovati stabilno in kohezivno družbo in delu dodaja vrednote humanosti« (Dingle v Mesec 2008, 47).

Posamezniki različnih narodnosti, verske pripradnosti ali ekonomskega statusa skozi prostovoljstvo in akcijo ustvarijo medsebojno zaupanje, sodelovanje in s tem nastaja tako socialni kapital kot tudi socialna harmonija. Skozi tako vrsto udeležbe in povezovanja lahko posamezniki dosegajo visoke cilje, ki jih sami ne bi uspeli zasledovati, tudi demokratična načela¹⁵.

Posamezniki s socialnega dna lahko skozi prostovoljstvo skupaj naredijo razne stvari za skupnost, v kateri bivajo, od urejanja infrastrukture do oblikovanja in vodenja skupin za

¹⁵ Npr. zadnje čase diskurz o vpisu pravice do vode v Ustavo.

samopomoč. Takim ljudem, pa tudi šoloobveznim posameznikom, prostovoljstvo omogoča pridobiti veščine, ki jih bodo lahko navedli v življenjepis pri iskanju plačane oblike zaposlitve. Za upokojence je prostovoljstvo pomembno, ker jim pomaga ohranjati stike in njihovo vlogo znotraj družbe.

Nazadnje se je prostovoljstvo izkazalo tudi kot oblika socialne dejavnosti, ki spodbuja ohranjanje dobrega zdravja in splošnega psihofizičnega počutja (Dingle in ostali 2001, 8–9).

Zaradi različnih oblik prostovoljskega dela, ki niso nujno formalizirane, je težko določiti, kako pomembno je prostovoljstvo za družbo, in oceniti točen finančni vpliv, ki ga ima.

Prostovoljstvo, ki ga izvajajo neprofitne organizacije v Združenih državah Amerike, je bilo ocenjeno kot enakovredno 9 milijonom delovnih mest s polnim delovnim časom. Raziskava, opravljena v Veliki Britaniji kaže, da je prostovoljstvo na Otoku vredno okoli 40 milijard funtov na leto, kar je tretji največji faktor bruto domačega proizvoda (Dingle in ostali 2001, 8–9).

Vpliv prostovoljstva na družbo je zato izredno obsežen. Dotika se tako ekonomske kot tudi družbene sfere življenja. Treba se je zavedati, da čeprav je prostovoljstvo lahko stroškovno učinkovito, ni popolnoma brezplačno. Sploh ko govorimo o organiziranem prostovoljstvu. Slednje potrebuje za delovanje določeno infrastrukturo, lahko na lokalni ali nacionalni ravni, usposabljanje in ne nazadnje tudi angažma (plačan ali ne) človeka, ki bo koordiniral dejavnosti.

3.3 UPRAVLJANJE PROSTOVOLJCEV

V marsikateri nepridobitni organizaciji so prostovoljci izreden človeški vir. Že v poglavju *Pomen prostovoljskega dela* smo navedli, kakšen vpliv ima prostovoljstvo na družbo, v kateri bivamo. Prostovoljci so ključnega pomena ne le za delovanje, ampak tudi za uspeh neprofitnih organizacij, saj jim zagotavljajo podporo zajetnemu številu storitev in znižujejo stroške (Kottler in Andreasen 1996, 275).

Ključno pri upravljanju je, da morajo prostovoljci »imeti več zadovoljstva od plačanih zaposlenih – iz preprostega razloga, ker ne delajo za plačilo. Prostovoljci delajo predvsem zaradi izziva, ki jim ga ponuja delo. Hočejo poznati poslanstvo organizacije in vanj verjeti. Hočejo se tudi nenehno usposablјati. Navsezadnje pa hočejo tudi videti rezultate svojega dela« (Drucker 2001, 30).

Vseeno pa je ključna priprava na proces upravljanja prostovoljcev, ker neusmerjena dejavnost ne bo prinesla rezultatov. Potrebni so torej učinkovito delo, dejavnost, načrtovanje, organiziranje procesa, ki bodo prinesli tudi rezultate. Upravljanje prostovoljcev je zato izjemnega pomena. Le ustrezno organizirano prostovoljsko delo »je tako izredno poučna in smiselna praksa vsakega posameznika, ki vstopa v proces prostovoljskega dela. Prostovoljsko delo ponuja posameznikom občutek pripadnosti in potrebnosti, omogoča jim razvoj odgovornosti in možnosti interakcije z ljudmi na različnih ravneh. Vse to pa je mogoče pri posamezniku doseči le z dobro organizirano pripravo programa prostovoljskega dela. Pomembno se je zavedati, da je kakovostna priprava programa ključna tako za pridobivanje prostovoljcev kot za ohranitev motiviranosti prostovoljcev« (Videmšek 2001, 133).

Pri upravljanju prostovoljcev lahko pomagajo tudi strokovnjaki. Njihov angažma je lahko povezan s stroko, ki jo opravlja ali pa tudi ne. V preteklosti so bila prostovoljna združenja precej odklonilno naravnana nad pomočjo strokovnjakov, danes pa postaja vse bolj jasno, da je ponekod strokovna pomoč potrebna. Strokovnjaki lahko prevzamejo različne vloge od mentorja, koordinatorja ali izvajalca določene dejavnosti (Slodnjak 2001, 207–210).

Upravljanje prostovoljcev je ključnega pomena za uskladitev interesov tako organizacije kot prostovoljcev. Dobro organizirano prostovoljstvo je namreč ključno za spremembo javnih problemov. S primernim upravljanjem organizacije zagotovijo ne le primerno vodenje prostovoljcev, ampak tudi okvir njihovega delovanja, zagotovijo prave vrednote dela, uveljavljajo spoznanje, da je prostovoljstvo pomembno, in ne nazadnje se s pravilnim pristopom oblikujejo formalne in neformalne vrednote, obenem pa se oblikuje proces supervizije, nagrajevanja, ocenjevanja in sankcioniranja neželenega vedenja (Sozanska in ostali 2004, 316).

3.3.1 *MODELI PROSTOVOLJSTVA IN UPRAVLJANJE PROSTOVOLJCEV*

Prostovoljcev ne moremo upravljati enako. Med seboj se razlikujejo tako prostovoljci kot organizacije, ki jih upravljajo. V grobem lahko delimo modele upravljanja prostovoljcev na »moderno upravljanje« in »doma vzgojeno upravljanje« (Zimmeck v Rochester, Paine in Howlett 2010, 153–156). Prvi model je najbolj razumljiv v luči

Webrove¹⁶ sociološke teorije, saj se t. i. moderen pristop k upravljanju prostovoljcev izvaja v večjih organizacijah, kjer je utečena hierarhična struktura, ki temelji na točno določenih pravilih in razdelitvi dela, in ga kot takega lahko apliciramo na Webrovo pojmovanje birokracije. V nasprotju s tem birokratskim pristopom se lahko ideja t. i. doma vzgojenega upravljanja prostovoljcev obrazloži na osnovi kolektivističnega¹⁷ pristopa. Kot že ime pove, je ta pristop manj birokratski, hierarhija ni v ospredju in temelji na večji enakopravnosti ter manjšemu sledenju pravilom in postopkom. Razlike med oblikami vodenja so vidne v tabeli 3.1.

Poglavitna razlika med obema modeloma je, da pri prvem prostovoljci vstopijo v že oblikovano družbeno strukturo in so vodeni skozi proces v organizaciji, ki ima izoblikovan način upravljanja prostovoljcev in točno določene zahteve pri opravljanju njihovega dela. Pri drugem modelu pa prostovoljci oblikujejo lastno dejavnost in izkušnje. Njihove naloge zahtevajo večjo stopnjo samozadostnosti in zanašanje na lastne sposobnosti. Poleg tega nimajo kontrole oz. so rezultati njihovega dela oz. zadovoljstvo z njimi, ali pa tudi ne, pokazatelj uspešnosti njihovega dela (Finkelstein 2012).

¹⁶ Weber je birokracijo tolmačil kot hierarhijo položajev in akterjev. Poslovanje je jasno določeno in utemeljeno v pisnih dokumentih. Za opravljanje funkcije so potrebne kvalifikacije. Po Webrovi je zahodni svet oblikoval zelo specifično obliko racionalnosti, formalno racionalnost. Birokracija je bila najbolj smiselna struktura, če se je opravljalo različne dejavnosti (Ritzer 2015).

¹⁷ Študija motivacije prostovoljcev skozi individualističen in kolektivističen pristop je pokazala, da je kolektivism bolj povezan z altruističnimi motivi in utrjevanjem družbenih vezi in kot tak tudi povezan z oblikovanjem identitete prostovoljca. Individualizem je imel le kratkoročne motive, ki so običajno sovpadali s kariernimi cilji (Finkelstein 2012).

Tabela 3.1: Modela upravljanja prostovoljcev

	Moderno upravljanje	Doma vzgojeno upravljanje
Cilj organizacije	Dobro strukturirana učinkovita birokracija.	Do izraza prihajajo temeljne vrednote.
Oblika avtoritete	Formalna in univerzalna: maksimalna.	Neformalna in »ad hoc«: visoka uporaba vrednot.
Vloga prostovoljcev/zaposlenih	Enakopravna v smislu človeških virov.	Različni v osnovi, vendar potencialno enakopravni v praksi.
Distribucija avtoritete med zaposlenimi in prostovoljci	Hierarhična, ker so prostovoljci podrejeni zaposlenim.	Se deli na prostovoljce in zaposlene kot partnerje.
Kontrola	Neposredna, formalna.	Posredna, ohlapna.
Družbeni odnosi	Funkcionalni odnosi z menedžerji in zaposlenimi.	Prehodne razmejitve med osebnimi in funkcionalnimi odnosi med prostovoljci, menedžerji, zaposlenimi, člani itd.
Merila za zaposlovanje in napredovanje	Temeljijo na postopku, enakih možnostih, upravljanju tveganj.	Intuitivni, na podlagi podobnih želja, motivov.
Spodbujevalne strukture	Internistično kot za zaposlene (usposabljanje, stroški).	Notranje, ki temeljijo na izpolnitvi, uživanju.
Gradnja nalog	Velika razlika med delom (npr. intelektualnim in mehanskim).	Minimalna.
Gradnja znanja	Specializirano znanje.	Generalno znanje.

Vir: Rochester, Paine in Howlett (2010, 153).

Modele bi lahko primerjali med sabo, in sicer »doma vzgojenega« s t. i. starim evropskim modelom oz. skupnostnim modelom, kjer se prostovoljci spontano srečujejo glede na lastne interese (športna društva ipd.) ali v okviru skupnosti (v cerkvi). Model se lahko pojavi in deluje, kjer so dobri medosebni odnosi (Sozanska in ostali 2004, 320–322).

Ameriški model ali t. i. menedžerski model pa z modelom modernega upravljanja. Tudi ameriški se namreč pojavlja v organizacijah, ki so profesionalno vodene, usmerjane in iščejo altruistično usmerjene ljudi ki jih nato usmerijo v organizacije, kjer je njihov angažma potreben. Oblike prostovoljskega dela v takih organizacijah so tri, in sicer (Sozanska in ostali 2004, 320–322):

- a) organizacija v celoti prepusti delo prostovoljcem. Razen manjšega usmerjanja profesionalcev prostovoljci opravijo glavino dela (humanitarne akcije, ekološke akcije ipd.);
- b) prostovoljci opravljajo dejavnosti skupaj z zaposlenimi. Taka oblika je običajna v socialnih in zdravstvenih sferah. Prostovoljci pomagajo zbirati sredstva, pomagajo v računovodstvu, včasih tudi pri čiščenju in gradnji. Če ne bi prostovoljci prevzeli nalog, bi morali za tako delo najeti profesionalce;
- c) prostovoljci se vključijo v redno delo. Organizacija jih pripravi na izvajanje določene oblike pomoči. Taka oblika prostovoljstva je dolgoročna. Do izraza še posebej pride, ko prostovoljci odidejo iz matične države (npr. zdravniki brez meja ipd.). Taka oblika prostovoljstva je finančno najdražja, a izredno dobro organizirana.

3.3.2 PROCES UPRAVLJANJA PROSTOVOLJCEV

Proces upravljanja prostovoljcev ni preprost proces. Upravljanje kot eno izmed ključnih nalog menedžmenta sta opredelila Taylor in Fayolskozi štiri glavne funkcije: planiranje, organiziranje, koordiniranje in nadzorovanje (Easterby Smith, Thorpe in Lowe 2005, 21) Sledeči koraki so potrebni tudi za načrtovanje upravljanja dela prostovoljcev.

Če želimo, da organizacija od prostovoljcev pridobi, kar od prostovoljcev pričakuje, in obratno, prostovoljci prejmejo, kar si želijo od organizacije, za katero delujejo, je treba upoštevati določene korake, ki organizaciji olajšajo upravljanje prostovoljcev, obenem pa zadovoljijo potrebe prostovoljcev na eni strani in organizacije na drugi strani.

Slednje je pomembno predvsem zato, ker prevladuje mnenje, da prostovoljcev ni treba upravljati, ker so brezplačan delovna sila in kot taki nimajo posebnih vplivov za organizacijo. Resnica pa je, da morajo organizacije posvečati prav tako pozornost prostovoljskemu delu in prostovoljcem kot zaposlenim, saj sicer ne bodo uspele pridobiti, zadovoljiti in zadržati prostovoljcev in tudi njihovo delo ne bo prineslo želenih rezultatov. Pomen upravljanja prostovoljcev je poudarila študija, izvedena v okviru fundacije UPS¹⁸ v letu 1998, ki je pokazala, da sta se dve petini prostovoljcev nehali angažirati zaradi slabih upravljaljskih praks (Brudney in Hager 2004). Med navedenimi razlogi so bili slabo izkoriščanje njihovega časa, slaba uporaba njihovih talentov in ohlapna opredelitev nalog. Študija je tako opozorila, da slabe prakse

¹⁸ UPS je okrajšava za United Parcel Service, ki je mednarodna kurirska služba.

upravljanja povzročijo več izgubljenih prostovoljcev kot sprememba osebnih ali družinskih potreb.

V zborniku, ki ga je izdala Kanadska volonterska iniciativa, so zapisali deset korakov, ki so temeljni za učinkovito upravljanje prostovoljcev. Teh deset korakov pa se deli naprej v tri sklope. Prvi sklop oz. prvi trije koraki imajo poudarek na osnovanju osnovnih izhodišč oz. temeljev, ki jih je treba definirati za učinkovito vodenje prostovoljcev. Drugi sklop oz. naslednji trije koraki se ukvarjajo s pridobivanjem pravih prostovoljcev ter z razvojem varnih in primernih delovnih mest za prostovoljce. Zadnji sklop oz. zadnji štirje koraki se ukvarjajo s tem, kako ustvariti okolje, kjer se bodo prostovoljci počutili domače in bodo želeli ostati. Koraki so sledeči (Ellis 2005, 3):

Postavljanje temeljev:

1. ovrednotenje vloge prostovoljcev (znotraj organizacije),
2. definiranje pravil in pričakovanj,
3. organiziranje vodenja prostovoljcev.

Razvoj delovnih mest in pridobivanje pravih ljudi:

4. zmanjševanje strank in skupin tveganja,
5. zastaviti jasne naloge, pričakovanja,
6. iskanje prostovoljcev tudi izven običajne kroga.

Ustvarjanje okolja pripadnosti:

7. usmerjanje in usposabljanje prostovoljcev,
8. zagotavljanje nadzora,
9. občutek pripadnosti,
10. prepoznavanje vloška prostovoljcev.

Raziskava, kako upravljanje prostovoljcev vpliva na njihovo longitudinalno vključevanje v določeno organizacijo, je bila opravljena na podlagi devetih točk (Brudney in Hager 2004, 3):

- nadzor in komunikacija s prostovoljci,
- odgovornost prostovoljcev,
- pregledovanje in usklajevanje delovnih mest z željami prostovoljcev,
- pravično zbiranje informacij o izvedenem prostovoljskem delu,
- pisno oblikovana politika o prostovoljskem delu in opisi delovnih mest,
- priznanje dejavnosti oz. dosežkov,
- letno ocenjevanje vpliva prostovoljcev,

- usposabljanje in strokovni razvoj tako za prostovoljce kot usposabljanje za plačano osebje,
- delo s prostovoljci.

Raziskovalca sta gotovila, da prostovoljci sicer iščejo priznanje za svoj doprinos k skupnosti ali organizaciji. Prostovoljci si želijo izobraževanja, treninga, redne komunikacije in nadzora ter ne nazadnje odgovornosti.

Dejstvo je, da so prostovoljci brez prave infrastrukture in menedžmenta neučinkoviti, čeprav želijo početi v svoji osnovi nekaj dobronamernega. V najboljšem primeru postanejo razočarani in se umaknejo, lahko pa postanejo potencialno škodljivi za prejemnike pomoči ali za organizacijo (Grossman in Furano v Hager in Brudney 2004, 3).

3.3.3 VZPOSTAVLJANJE RAZMER ZA DELO S PROSTOVOLJCI

Preden organizacija začne upravljati prostovoljce, si mora zastaviti nekatera ključna vprašanja, in sicer »Ali prostovoljsko delo sodi v poslanstvo in vizijo organizacije, ali je treba cilje organizacije spremeniti, prilagoditi? Kako se bo prostovoljsko delo povezalo s cilji in dejavnostmi organizacije?« (Blazinšek in ostali 2007, 17). Skladnost s strateškimi cilji organizacije se lahko začne, ko so jasni odgovori na zastavljena vprašanja.

Vprašati se je treba še, za kaj bomo prostovoljce uporabili, koliko bo njihovo upravljanje stalo organizacijo, kolikšen strošek bo usposabljanje prostovoljcev, kdo jih bo upravljal in jih nadzoroval. Marsikdo od avtorjev navaja, da so morda prostovoljci res brezplačna delovna sila, niso pa poceni, saj se je treba zavedati določenih ključnih dejavnikov, ko se organizacija odloči, da bo sprejela medse prostoljce.

Upravljanje prostovoljcev zato s stališča organizacije ni preprosto in tudi ne popolnoma brez finančnih vplivov. Ima pa za organizacijo lahko izjemno prednost, če se delo prostovoljcev in menedžment pravilno strukturira od začetnih korakov.

Predvsem se mora organizacija zavedati, da prostovoljci med prostovoljskim delom iščejo potrditev, ki je v življenju ne pridobijo, ali pa so nezadovoljni s plačanim delovnim mestom. Zato mora biti cilj organizacije, da prostovoljca izobrazijo in da lahko ta skozi delo znotraj organizacije osebno raste in izpopolnjuje svoja znanja, pa tudi pričakovanja. Prostovoljcem je treba dati odgovornost in možnost, da razširijo svoja krila ter se opolnomočijo (Drucker 2004, 151).

3.3.4 KOORDINATOR PROSTOVOLJCEV

Organizacija, ki se odloči za sprejem prostovoljcev, nujno potrebuje človeka, ki bo upravljal in koordiniral prostovoljce. Slednji mora, kot je zapisano v ABC prostovoljstva, s prihodom prostovoljcev seznaniti vse v podjetju, vključno s čistilko v organizaciji. Človek, ki prevzame koordinacijo prostovoljcev, mora poznati delovanje in vire organizacije, kritje stroškov in povezave znotraj in zunaj organizacije.

Koordinator je v položaju, da koordinira vsakršno prostovoljsko dejavnost, organizira usposabljanje, privabi prostovoljce in izbere ter jim dodeli delovna mesta znotraj organizacije. Ko enkrat opravi osnovne korake, jih še naprej spremlja, vodi, ocenjuje njihovo dejavnost, pomaga pri razreševanju težav ali nerazumevanj, jih primerno nagradi oz. se jim zahvali za njihovo angažiranje in opravlja vlogo kontaktne osebe med prostovoljci, zaposlenimi, menedžerji in strankami oziroma opravlja še naprej vlogo mentorja. V manjših neprofitnih organizacijah koordiniranje običajno prevzame vodja organizacije ali zaposleni v organizaciji kot še eno izmed njegovih delovnih nalog (Sozanska in ostali 2004, 327).

Prostovoljci se angažirajo v neprofitnih organizacijah zaradi občutka, da počnejo dobro stvar in obenem so za organizacijo izredno pomembni, saj lahko ta pridobi koristne informacije zaradi njihovega angažmaja. Koordinator prostovoljcev bi zato moral biti človek, ki bi pravilno usmerjal in umestil pridobljene informacije znotraj organizacije. Koordinator ali menedžer prostovoljcev se mora usposobiti za delo vodje, in sicer z opravljenim posebnim usposabljanjem in razvijanjem lastnih spretnosti (Drucker 1990, 223).

Da koordinator ne bi izgubil stika s pravim pomenom prostovoljstva, je zaželeno, da je dobro integriran v okolje organizacije, obenem pa je zaželeno, da se počuti kot eden od prostovoljcev. Zato ni napačno razmišljanje, da morajo »profesionalni uslužbenci, ki skrbijo za pridobivanje prostovoljcev, njihovo usposabljanje in organizacijo dela, izhajati iz istega duha prostovoljstva kakor vsi drugi prostovoljci v tej organizaciji. Pa ne le v stališčih in besedah, ampak tako, da je vsak ob svoji zaposlitvi v prostovoljski organizaciji tudi prostovoljec nekaj ur tedensko pri bistveni prostovoljski dejavnosti, ki jo opravljajo vsi drugi prostovoljci v organizaciji« (Ramovš 2001, 320).

3.3.5 OPIS PROSTOVOLJSKEGA DELA

Opis prostovoljskega dela se, če ga želimo sistematično in primerno pripraviti, ne razlikuje od opisa delovnih nalog zaposlenih v organizaciji. Zaposleni, pa naj si bodo plačani ali prostovoljci, za opravljanje dela potrebujejo podroben opis del in navodila, kako opravljati naloge in zadolžitve.

Opis del naj bi vseboval (Blazinšek in ostali 2007):

- naziv prostovoljskega dela,
- opis namena in ciljev ter ciljnih skupin,
- poglobitve naloge, njihov obseg, posebnosti, pričakovanja, samoiniciativnosti, samostojnosti itd.,
- časovne obveznosti,
- lokacijo opravljanja prostovoljskega dela,
- razmerje med zaposlenimi in prostovoljci,
- podporo/odgovornost (kdo bo menedžer, nadzornik, mentor oz. kdo bo odgovoren za njegovo delo, kakšna bo oblika usposabljanja itd.),
- priznanje za delo,
- plačilo (pokritje stroškov, zavarovanja ipd.) (Blazinšek in ostali 2007, 22).

Pri oblikovanju opisa dela je treba imeti v mislih, da se bo morebiti narava dela in tudi ideje prostovoljca o delu, ki ga bo opravljal, razlikovala od začetnih idej. Opis dela je instrument, s katerim se lahko prevetri program dela in uredi spremembe, če so potrebne. Opis dela je pomemben predvsem, da prostovoljec ve, kaj je njegovo delo, in da organizacija ve, kaj pričakovati od prostovoljca (McCurley 1994, 516).

3.3.6 MOTIVACIJA PROSTOVOLJCEV

O motivih, ki posameznika pripeljejo do tega, da se angažira kot prostovoljec, smo že govorili v preteklih poglavjih. Spodbude, zakaj se posameznik odloči, in kako se motivacija razvija, niha ali upada med prostovoljskim delom, pa je odvisno od več faktorjev.

Določene raziskave o tem so bile izvedene v Sloveniji. In sicer o motivaciji pred nastopom, med opravljanjem in tudi po prenehanju prostovoljskega dela. Ugotovitve so bile, da pred nastopom na delovno mesto posamezniki niso bili posebej motivirani ali pa so bili zelo motivirani, saj so si želeli opravljanja določenega dela oz. so bili motivirani zaradi s tem povezanih novosti (Gril 2007, 79–82).

Med opravljanjem dela so bili razlogi za porast motivacije različni, a jih je avtorica strnila v tri sklope:

- raven posameznika: na motivacijo sta vplivala doživljanje lastnega dela kot pomembnega in znižanje pričakovanj,
- raven organizacije: motivacijo sta povečala zadovoljstvo z odnosi ali znotraj organizacije ali med sodelavci in možnost razvijanja lastnih idej/projektov,
- raven dela: motivacija so bile pridobljene izkušnje, spoznavanje dela, odnosi z uporabniki in vključenost v delo in organizacijo.

Za upadanje motivacije lahko razloge razdelimo na enake tri ravni.

- raven posameznika: pomanjkanje časa, nerealna pričakovanja, težave v zasebnem življenju, zanimanje za druge stvari, dvom v lasten interes ali v lastno sposobnost za opravljanje določenega dela,
- raven organizacije: nezadovoljstvo z odnosi znotraj organizacije, nestrinjanje z načinom dela, previsoki stroški, povezani s prostovoljstvom,
- raven dela: težave z uporabniki, dvom v uspešnost in učinkovitost dela ali napor, povezan z opravljanjem dela.

Začetna motivacija je običajno povezana s pričakovanji, ki so največkrat nerealna, tako v povezavi z delom kot s predstavami o lastni uspešnosti oz. kompetencah. Ob angažiranju se pridobivajo izkušnje, ki spreminjajo pričakovanja posameznika. Skladno s tem se da spremljati nihanja motivacije. »Realistična pričakovanja prispevalo k doživljanju dela kot osebno zadovoljujočega in povečujejo motiviranost zanj, kar se kaže v relativno visoki motivaciji tudi po dolgotrajnejšem opravljanju prostovoljnega dela. Pomemben dejavnik, ki prav tako vpliva na motivacijo, je način dela in medosebni odnosi med sodelavci« (Gril 2007, 84).

Motivacijo, ki žene prostovoljca, mora znati razpoznati predvsem menedžer. Njegova naloga bo namreč podpora prostovoljcu pri iskanju pravih nalog in zadolžitev ter izpolnjevanju želja. Le tako bo prostovoljec dalje ostajal v organizaciji. Treba pa je vedeti, da se motivacija spreminja med delom, s pridobljenimi izkušnjami, pa tudi z osebno rasto. »Naloga mentorja je, da prostovoljca spremlja in mu pomaga ohraniti motivacijo oziroma preden postavlja nove izzive, ki prostovoljca ohranjajo motiviranega« (Blazinšek in ostali 2007, 67).

Motivacija ni samo želja po nagradi ali priznanju. Oseba, ki upravlja prostovoljce, lahko je to menedžer, mora poiskati ravnotežje med tem, da prostovoljci ohranjajo zdrava pričakovanja o tem, da bo njihovo delo pripomoglo k nečemu boljšemu, in med

njihovim angažmajem ter nagrado, ki si jo želijo. Najpomembneje pa je, da od prostovoljcev pridobijo tudi informacije, če je še kje prostor za izboljšave (Liao-Troth in Craig P. Dunn 2006, 48).

3.3.7 PRIDOBIVANJE PROSTOVOLJCEV

Pridobivanje prostovoljcev je ključnega pomena za delovanje prostovoljskih organizacij. Zanesljive prostovoljce se običajno najde med naslednjimi skupinami ljudi (Ramovš 2001, 319):

- posamezniki, ki potrebujejo dejavnost zase ali za svoje bližnje, za reševanje lastnih težav ali nalog take vrste,
- posamezniki, ki so že dejavni v določenem okolju ali dejavnosti, a imajo nekaj prostega časa na razpolago,
- zgodaj upokojeni ljudje,
- dijaki ali študentje, ki še nimajo službe znotraj svojega poklica,
- nezaposlene ženske.

Zanimivo je tudi dejstvo, da se za prostovoljstvo odloča tem več primernih ljudi, čim bolj je slednje v nekem okolju razvito, znano ali uspešno.

Strategije izbiranja prostovoljcev so lahko tri (Blazinšek in ostali 2007, 24–28):

- čakanje, kjer je dejavnost organizacije nizka. Taka strategija je sicer najcenejša, vendar izredno pasivna in zato jo morebitni potencialni prostovoljci ne prepoznajo kot organizacijo, ki bi se ji lahko priključili,
- obveščanje, ko se odvija strategija vključevanja potencialnih prostovoljcev skozi različne kanale, kar je lahko zelo široko in ciljno usmerjeno,
- dejavno zbiranje, do tega pride, ko organizacija jasno definira potrebe in zanje identificira tudi ljudi s posebnimi lastnostmi.

Strategija, ki se jo uporablja pri pridobivanju prostovoljcev, je velikokrat odvisna od ustvarjalnosti koordinatorskega. Različne oblike pridobivanja prostovoljcev se uporabljajo za različne vrste prostovoljskega dela (enkratno, longitudinalno).

Najbolj znana je deljenje letakov in posterjev, s katerimi se obvešča javnost o zbiranju prostovoljcev in ponudi prvo informacijo, zakaj se prostovoljce potrebuje znotraj organizacije. Metoda se je sicer izkazala kot neučinkovita in zato jo je treba dopolniti s katero od drugih navedenih. Nato je tu obveščanje po medijih (lokalni časopis, televizija ali radio). Delo z mediji bi moralo biti že sicer pomembno za vsako organizacijo, saj se

le tako lahko doseže ciljno skupino. Kampanja za pridobivanje prostovoljcev je ena od metod, ki se jo običajno uporabi za posebno dejavnost, kjer je pričakovan večji interes (koncerti, tekme ipd.)

Sodelovanje s prostovoljskimi centri. Centri obstajajo v postkomunističnih državah Srednje Evrope in lahko pomagajo tudi pri pripravi kampanj za pridobivanje prostovoljcev.

Srednje šole in univerze so najboljše izhodišče za pridobivanje prostovoljcev, če nekdo nagovori dijake in študente neposredno na urah. Informacija tako zagotovo pride do njih, mogoče pa je odgovoriti tudi na njihova vprašanja.

Osebni stik, ki je najpogostejše uporabljena metoda in tudi najučinkovitejša. Taka metoda vzame zelo veliko angažmaja in časa, ne nazadnje pa se tudi seznam morebitnih potencialnih prostovoljcev hitro izprazni (Blazekova v Sozanska in ostalih 2004, 328–329).

Med procesom izbiranja prostovoljcev prihaja tudi do napak. Najpogostejše so (Blazinšek in ostali 2007, 28):

- zbiranje prostovoljcev, preden se ugotovi potrebe organizacije ali narave dela,
- opis nerealnih razmer za delo ali idealiziranje delovnega mesta,
- izvajanje pritiska na posameznike z uporabo zbujanja slabe vesti,
- pretirana hvaležnost za interes za delo znotraj prostovoljske organizacije.

Dandanes ne gre prezreti pridobivanja prostovoljcev preko spletnih strani in preko družabnih omrežij. Ne nazadnje ima vsak pametni telefon naložene aplikacije, ki nam v sekundi omogočijo povezovanje s celim svetom. Tako lahko organizacija neposredno nagovori mnogo posameznikov preko takih aplikacij, odvisno je seveda, koliko sledilcev ima.

3.3.8 IZBIRA PROSTOVOLJCEV

Če želimo, da bo povezanost med prostovoljcem in organizacijo delovala in da bosta dolgoročno oba pola zadovoljna, je treba izbrati posameznika, ki ga zanima točno določeno prostovoljsko delo ali zadolžitev in ima za izvajanje takega dela primerno znanje, izkušnje in osebnostne lastnosti. Obenem pa je tudi odprt za učenje, želi za izobraževanje nameniti čas in ima ustrezno motivacijo. Ob tem ne gre spregledati stroškov in časa, ki jih bo imel s prihodom in odhodom z dela.

Pri osebnostnih lastnostih je treba upoštevati, da se lahko vsakdo angažira kot prostovoljec, vendar ne more vsakdo opraviti enakega dela. Omejujoči so različni dejavniki, od zdravja, temperamenta, odzivanja na razne situacije ipd. Če je bilo določeno znanje navedeno v opisu nalog in del, je terba pri izbiri prostovoljca slednje upoštevati. Izkušnje pa so velikokrat tiste, ki dajo prostovoljcu suverenost za opravljanje nalog. Preveriti pa je treba tudi, ali je motivacija kandidata skladna z vrednotami organizacije (Blazinšek in ostali 2007, 34–36).

Običajno je izbira prostovoljcev manj formalna kot izbira zaposlenih, saj največkrat poteka, kot smo že navedli, prek osebnih stikov. Take vezi med osebjem in prostovoljci lahko otežijo proces izbiranja. Že poziv, ki ga pošlje organizacija v javnost in s katerim organizacija naslavlja morebitne prihodnje prostovoljce, naj bo izdelan tako, da odraža določeno mero resnosti in odgovornosti, in naj poudarja, da bo izbor prostovoljcev potekal po določenih postopkih in kriterijih. Zaželeno je, da posameznik, ki želi postati prostovoljec, izpolni obrazec oz. prijavnico, na kateri poda osnovne informacije o sebi, in opravi intervju, skozi katerega se strani spoznata. Primerno je, da intervjuvata morebitnega prihodnjega prostovoljca dva človeka, ki mu razložita pomen intervjuja in politiko organizacije itd. Nato pa izvedeta intervju, v katerem morebitnega prostovoljca vprašata o preteklih izkušnjah, formalni in neformalni izobrazbi, želji do dela in izkušnjah z delom v odnosu do drugih, integriteti, samoiniciativnosti, odgovornosti in ostalem. Pred dokončno izbiro prostovoljca je treba morebiti preveriti reference in nekaznovanost (Public Safety Canada).

Zavedati se moramo dejstva, da določene organizacije gledajo na organizirano urjenje oz. usposabljanje prostovoljcev kot na orodje, s katerim preberejo prostovoljce. Torej na tiste, ki so resnično zainteresirani za delo z določeno organizacijo, in tiste, ki bi kmalu odnehali oz. ne bi bili odgovorni in delavni. S takim pristopom organizacije izgubijo med 25 in 35 % prijavljenih (Macduff 2004, 602).

Izbira prostovoljcev je zato pomemben postopek, ki ga je treba izvesti tehtno in preudarno ter po načrtanih smernicah.

3.3.9 PRIPRAVA IN USPOSABLJANJE PROSTOVOLJCEV

Že na začetku je treba prostovoljce seznaniti z njihovo vlogo, obveznostmi in mogočimi obremenitvami. Pa tudi za organizacijo je ključnega pomena, da izpostavi usposabljanje

prostovoljcev, saj je to potencialnim interesentom nedvoumno sporočilo o standardih, ki jih zasleduje organizacija.

Obenem jim je treba predstaviti, kaj lahko pridobijo zase. Izpostavita naj se tudi poseben položaj prostovoljcev v ustanovi in kot ena od prednosti nevezanost nanjo. Prostovoljci naj bi prinašali v sklop organizacije svežino, več humanosti in delo, kjer ne vlada rutina, pri tem pa vzpostavljali odnose, ki temeljijo na enakovrednem sprejemanju drugega. Vsekakor prostovoljsko delo ne more biti nadomestilo plačanemu delu, lahko le predstavlja njegovo pomembno dopolnitev. Za ustanovo je zato pomembno, da sprejme prostovoljstvo kot pomoč in dodatno pridobitev in ne kot tujek, ki bi morebiti ogrožal njen obstoj ali delovanje (Grobelsšek in Mikek 2006, 235–236).

Vključevanje prostovoljcev po opravljenem izboru lahko poteka na več načinov. Dogovor je lahko neformalne oblike, lahko pa, da se organizacija zavaruje, sklene s prostovoljcem dogovor. Tako se zavaruje, da ne bi vlagala truda v izobraževanje ter pripravo prostovoljcev po nepotrebnem. Obenem pa uskladi pričakovanja obeh strani. Posameznik z resnimi nameni bo dogovor sprejel kot občutek resnosti in odgovornosti in mu bo morebiti predstavljal motivacijo. Neresne kandidate pa pisni dogovor odbije. Vključuje lahko natančno opredelitev odgovornosti in pravice obeh strani ter določa (ali tudi ne) vračilo stroškov in možnosti prenehanja. Dogovor mora biti usklajen z notranjimi akti organizacije in zakonom o prostovoljskem delu (Blazinšek in ostali, 41–42).

Preden se prostovoljce napoti na izobraževanje, je smiselno izvesti individualno ali skupinsko srečanje, ki jim pomaga pri oblikovanju lastne motivacije in predstave o organizaciji in njihovem delu znotraj nje, slednje se je v praksi izkazalo za pozitivno. Če potrebujejo prostovoljci za opravljanje dela točno določeno znanje, je primerno vzpostaviti dve ravni usposabljanja: generalno in nato še specifično usposabljanje. Prvo zaobjema splošne informacije o organizaciji, odgovornost, omejitve, spoznavanje strukture organizacije, osnovnih dokumentov in dela znotraj organizacije. Profesionalno usposabljanje pa je bliže temu, kar bo prostovoljec počel kasneje, med delom in se ga skozi tako usposabljanje pripravi na točno določeno delovno mesto in z njim povezane izzive ter zahteve (Sozanska in ostali 2004, 329–330).

Ne gre prezreti, da imamo opravka z izdelanimi ljudmi, ki imajo za seboj že določena usposabljanja in izkušnje. Za izobraževanje odraslih, kar običajno prostovoljci so, morajo biti zagotovljeni določeni predpogoji, in sicer (Smith v Macduff 2004):

- odrasel mora videti potrebo po izobraževanju,

- vsebina izobraževanja se mora navezovati na določene že opravljene navezave ali izkušnje iz preteklosti,
- izobraževanje je povezano s trenutno osebnostno rastjo posameznika,
- samostojnost pri učenju se mora navezovati na samostojnost kasnejšega dela,
- vzdušje mora biti prijetno, saj tako motivira učenje,
- uporabljati je treba različne oblike poučevanja zaradi različnih preteklih izkušenj posameznikov.

Proces usposabljanja prostovoljcev običajno poteka na dveh ravneh, in sicer na:

- praktični oz. izkustveni ravni,
- teoretski ravni.

a) Praktična ali izkustvena raven temelji na usposabljanju prostovoljcev glede na izkušnje, ki jih bodo potrebovali pri svojem praktičnem delu. Način usposabljanja naj vpliva na izvajanje njihovega dela v praksi. Prostovoljci so med usposabljanjem s strokovnimi delavci v podobnem odnosu, kot bodo kasneje s prejemniki pomoči. V procesu usposabljanja pridobijo izkušnje, kot jih bodo verjetno doživljali med opravljanjem dela. Sem sodijo kolektivno reševanje problemov, igranje vlog in simulacije težav, vzpostavljanje odnosov in vodenja itn. V okviru usposabljanja so zato velikokrat organizirane izkustvene skupine (komunikacijski treningi, trening za večanje socialne občutljivosti itn.) in supervizija.

b) Teoretska raven je pomembna, ker omogoča prostovoljcu boljši pregled nad celoto in poznavanje temeljnih procesov, situacij in oblik vedenja znotraj organizacije. Znanje, ki ga pridobi med teoretskim usposabljanjem, mu olajša razumevanje organizacije kot celote, pomaga pri iskanju rešitev, zaključevanju raznih procesov ipd. Teorija se od organizacije do organizacije razlikuje, zato je treba vsebine prilagajati predmetu in vsebini načrtovanega dela. Nujno je treba izhajati iz prakse, predstaviti krovne pristope in teorije ter povedati, kje lahko nastopijo težave. Posredovanje teorije bi moralo potekati tako, da lahko prostovoljci zavzamejo tudi lasten odnos do nje. Najpomembneje pa je, da se teorijo lahko aplicira tudi na praktično raven. Kot najučinkovitejša metoda usposabljanja prostovoljcev so se izkazali programi, kjer so bili vsebinam in metodam prilagojene konkretne dejavnosti in možnost, da prostovoljci sami prilagodijo in načrtujejo lastno usposabljanje (Žorga 1996, 277–278).

Če povzamemo, je izjemnega pomena izobraziti prostovoljca o strukturi in vrednotah organizacije, njenih ciljih in viziji ter o mestu, ki ga prostovoljci zasedajo znotraj nje.

Usposabljanje pa ne sme biti le teoretično, potekati mora tudi izkustveno skozi naloge in izzive, ki čakajo prostovoljce v prihodnje, s simulacijo dejavnosti in vlog.

3.3.10 SPREMLJANJE IN OHRANJANJE PROSTOVOLJCEV

Izrednega pomena je, da se določi človeka, ki bo prostovoljce sistematično spremljal pri usmerjanju, osebni rasti, motivaciji. Ne nazadnje je treba realno oceniti zmožnosti posameznih prostovoljcev. Izjemnega pomena je, kako se prostovoljec identificira z delom, ki ga opravlja, in okoljem.

Veliko odgovornost nosi mentor, ki je zadolžen za prostovoljce in njihovo komunikacijo z organizacijo. Konflikti se lahko pojavijo kjerkoli med prostovoljci in zaposlenimi, med prostovoljci in strankami ali tudi med prostovoljci in vodjo. Običajno prihaja do konfliktov, ker meje niso jasno postavljene, ali zaradi pomanjkanja nadzora (Kotler in Andreasen 1996, 284).

Na prostovoljce se je zato treba obračati podobno kot na zaposlene v organizaciji, in sicer:

- izvesti pogovor o posameznikovih načrtih in pričakovanjih,
- izvesti pogovor o želji po izobraževanju,
- naloge poskusimo določiti z dogovorom, čim bolj optimalno,
- določimo cilje, smeri razvoja in merila ocenjevanja,
- omogočimo jim povratne informacije o njihovem delu,
- jasno izrazimo sankcije v kolikor naloge ne bodo opravljene (Mihalič 2008).

Prav tako je treba vzpostaviti nadzor nad prostovoljci, ki se ga izvaja tako, da se (McCurly 2004, 528):

- vzpostavi nedvoumne kriterije za uspeh, standarde in cilje programa (skozi opis dela in letni načrt dela),
- meri učinkovitost prostovoljskega dela skozi opazovanje, sestanke in evalvacijo,
- izdeluje popravke načrta dela skozi proces upravljanja prostovoljcev.

Nadzor nad prostovoljci ni nič drugačen od nadzora zaposlenega osebja. Identificira se lahko nekaj ključnih točk, skozi katere poteka nadzor. Najprej je treba postaviti človeka, ki nadzor izvaja, najbolje je, da je v neposrednem stiku s prostovoljci večino časa. Uporablja naj se prilagodljiv pristop za upravljanje s prostovoljci. Za sestankovanje, skupne dejavnosti ali karkoli drugega, vezanega na delo, si je treba odmeriti zadostno mero časa. S tem zagotovimo, da prostovoljca zaobjamemo v tok organizacije in ga v

zadostni meri obveščamo o dogajanju znotraj, saj tako pride do manjšega osipa med prostovoljci.

Prostovoljce se bolj zadovolji, če se sledi trinajstim pravilom (Westman Wilson 2011, 83–86):

1. Prostovoljci niso roboti, ki bi delali za trakom, in tudi niso enaki drug drugemu. Vsak potrebuje drugačen pristop, vsi pa potrebujejo učinkovito podporo in jasne usmeritve.
2. Razumeti morajo namen dela in videti celotno sliko, saj jih razumevanje žene k boljšemu opravljanju dela. Obenem morajo biti vodeni in nadzorovani.
3. Ključnega pomena je oseba, ki bo vodila prostovoljce in bila v celoti odgovorna za delo z njimi.
4. Prostovoljci prihajajo in odhajajo, z njimi tudi težko pridobljeno in za organizacijo dragoceno ter zaželeno znanje. Prostovoljec naj znanje preda naprej ali naj ga zapiše.
5. Redni sestanki so podobni lepilu; stimulirajo, obveščajo in navdihnejo posameznike.
6. Sestanki naj bodo kratki in v njih naj se zaobjame bistvo.
7. Prostovoljci niso plačani, a vseeno jim je treba izkazovati spoštovanje skozi red, načrt dela, točnost ipd.
8. Potrebno je redno obveščanje prostovoljcev tudi o stvareh, ki se jih ne tičejo neposredno, sicer se lahko počutijo prizadeti ali zapostavljeni, ne nazadnje pa lahko zaradi slabe obveščenosti naredijo napake.
9. Zaradi narave prostovoljskega dela naj bodo cilji postavljeni kratkoročno.
10. Prostovoljec naj dela drugačno delo od dela, ki ga opravlja sicer.
11. Pozornost naj bo usmerjena na spremembe pri prostovoljcih. Ni nujno, da se začetni entuziazem ohranja skozi daljše obdobje, že po nekaj tednih lahko izgine.
12. Če se prostovoljec želi pogovoriti z mentorjem o določenem problemu, naj ta poskrbi, da je še nekdo zraven pri pogovoru.
13. Cilji naj bodo skupinski, ne individualni.

Izjemnega pomena je, da imajo prostovoljci mentorja, menedžerja ali vodjo, ki oceni njihovo delo, angažma in morebiti prepozna njihove stiske. Najbolje je, da prostovoljce spremlja skozi različne oblike; od neformalnih pogovorov, sestankov do bolj formalnih oblik, obrazcev itd. Pomembno je, da nam prostovoljci nudijo vpogled v svoje dejavnosti in želje ter morebitne probleme. Tako pri zaposlenih kot pri prostovoljcih je

pomembno spremljati zmožnosti njihovega delovanja in predvideti okoliščine, ki lahko povzročijo izgorevanje.

Želja vsake organizacije je namreč, da zadrži dobrega prostovoljca za daljšo dobo. Supervizija oz. spremljanje prostovoljcev ni le komunikacija med prostovoljci in organizacijo zgolj za pridobivanje povratnih informacij. Prostovoljcem ponuja možnost, da izrazijo svoje želje in svoja prepričanja in ponuja možnost sodelovanja med zaposlenimi in prostovoljci tako, da se lahko obe strani dobro počutita (Sozanska in ostali 2004, 331).

3.3.11 NAGRAJEVANJE IN VREDNOTENJE PROSTOVOLJCEV

Proces spremljanja prostovoljca in posledično zahvale mora potekati ves čas dela prostovoljcev. »Vse dosežke in uspehe vseh zaposlenih vedno pohvalimo, še posebej pa večje in impozantne uspehe. Posameznikom ob takih priložnostih, kot so uspešen zaključek projekta, pridobitev novih znanj in podobno, vedno čestitamo« (Mihalič 2008, 36) Vsak posameznik si želi za izkazan trud pridobiti priznanje. Lahko je to le skromna zahvala ali nagrada, družbeno priznanje ali kaj drugega, čeprav je prostovoljstvo v osnovi neplačana dejavnost. Nagrade pokažejo, ali organizacija resnično ceni prostovoljce, in te ne smejo biti enkratni dogodek. Skozi celoten proces dela za določeno organizacijo je treba izkazovati, kako se njihovo delo obrestuje.

Ob tem se je treba zavedati, da (Ochman in Jordan 1997, 22–23):

- kot zahvalo lahko uporabimo različne oblike priznanj, vendar ko jih uporabimo, naj bodo iskrene in poštene,
- izraženo naj bo zadovoljstvo tudi s človekom, ne le z opravljenim delom,
- priznanje naj bo podano skladno z doseženimi rezultati,
- priznanje naj ne variira od dosežka do dosežka, za podobne dosežke naj bo podobno priznanje,
- pozornost naj bo namenjena dosežkom, ki so med prostovoljci cenjeni.

Predlaga se, da koordinator prostovoljcev, direktor organizacije ali vodja projekta enkrat letno skliče sestanek, na katerem poudari posebno mesto, ki ga imajo prostovoljci znotraj organizacije, in jih morebiti nagradi z izletom ali vstopnicami za kakšen dogodek. Taka oblika druženja pozitivno vpliva na vzdušje v kolektivu in organizaciji (Sozanska in ostali 2004, 332).

Vrednotenje lahko poteka na formalni ali neformalni ravni. Formalna raven zaobjema načrtovane dogodke, ki se zgodijo v določenem časovnem razdobju in ne pustijo možnosti, kot samo ime pove, za spontanost.

Neformalna raven pa zaobjema majhne geste na vsakodnevni ravni, ki jih spontano in bolj osebno delijo vodje ali sodelavci. Neformalna raven zaobjema določene unikatne karakteristike ali točno določene dosežke posameznika, medtem ko so formalni dogodki namenjeni zahvali širšega obsega (Lipp 2011, 3).

Razlikovati pa moramo tudi med »ceniti« in »priznati«. Da cenimo delo, ki ga prostovoljec opravi, lahko izrazimo s preprostim »hvala«, da priznamo težo delu, ki ga opravlja, je nekoliko drugače. Že pripisati ime prostovoljca na poročilo, ki ga je pomagal pripraviti, je lahko pomembno priznanje.

V organizaciji lahko delo prostovoljca vrednotimo skozi razne parametre (Blazinšek in ostali 2007, 81–83):

- personalni vidik (zadovoljstvo posameznika z vlogo),
- vidik koordinatorja oz. menedžerja prostovoljcev (upoštevanje načrta dela in navodil, sodelovanje v timu, kakovost opravljenega dela),
- vidik organizacije (doprinos prostovoljskega dela organizaciji),
- vidik družbe (prepoznavnost),
- vidik dejavnosti (ali so bili s prostovoljstvom doseženi cilji organizacije oz. dejavnosti, ki jo izvaja).

3.3.12 ODPUŠČANJE PROSTOVOLJCEV

Prevladuje mišljenje, da ker prostovoljci niso plačani, jih ne moremo odpustiti, kar pa ni res. Čeprav odpuščanje tako zaposlenih kot prostovoljcev ni prijetno delo, določene težave lahko privedejo do tega in je slednje treba opraviti. Delo, ki ga opravljajo tako zaposleni kot prostovoljci, mora biti opravljeno dobro, tudi če so situacije problematične. V 23 državah je bila izvedena raziskava (Cook v McCurley 1993), s katero je bilo ugotovljeno, da je kar 82 % menedžerjev raznih prostovoljskih programov imelo težave s prekinitvijo dela prostovoljcem in 60 % direktorjev je odločitev prelagalo.

Težave so običajno nastopile predvsem, ker niso želeli prizadeti čustev prostovoljcev, ki si želijo pomagati, ali ker ni bilo z delom prostovoljcev nič narobe, je pa prenehal program in zato njihova pomoč ni bila več potrebna. Ne glede na to, ali imamo opravka

s prostovoljci ali zaposlenimi, je treba postaviti standarde in nedvoumne meje, ki se jih je treba držati. Če mej ni, to nezdravo vpliva na delo in organizacijo.

Ne nazadnje je treba preveriti tudi položaj, v tem primeru možnost odpustitve, v katerem se je prostovoljec znašel, in preveriti sledeče. Ponoviti nadzor in se vprašati, ali je prostovoljec razumel pravila in omejitve ter naloge. Morda ga je treba premestiti na drugo delovno mesto ali ga ponovno usposobiti. Včasih, zaradi izgorelosti, posameznik potrebuje le krajši oddih ali pa se uredi zamenjava s katero drugo organizacijo, kjer bo doživel drugačne dejavnosti. Ne nazadnje se lahko prostovoljca tudi upokoji (McCurely 1993).

Po navadi se odpušča zaradi ene izmed treh stvari: slabo izvedenega dela, nezmožnosti vodenja človeka ali finančnih težav.

Če se vseeno odločimo, da bi prostovoljca odpustili, potem je prav, da določimo sestanek, ločen od ostalih udeležencev, na katerem hitro, brez omahovanja in v celoti povemo ključne stvari. Dejstvo oznamimo in se o njem ne prepiramo, prav tako ne dajemo nasvetov.

Ideja, da prostovoljca ne moremo odpustiti, ker dela iz lastnega veselja in dobre volje, je sicer deloma resnična, a vseeno ne moremo sprejeti vsakega, ki si želi delati ali čigar delo je slabo opravljeno in z njim škodi kolektivu, organizaciji ali stankam.

V prvem delu naloge smo se poglobili v prostovoljstvo. Pregledali smo definicije, zakonsko podlago in proučili razloge in hotenja, zaradi katerih se posamezniki vključujejo v prostovoljske dejavnosti. Zanimalo nas je, kaj imajo od vključevanja v take dejavnosti in kaj ima od njihovega angažmaja družba oz. skupnost. Poglobili smo se v upravljanje prostovoljcev, kako se mora organizacija pripraviti nanje in kako jih uspešno voditi. Ker so posezniki različni in se zato tudi njihove ideje, želje, pričakovanja razlikujejo med sabo, ne nazadnje pa se njihove želje razlikujejo tudi od pričakovanj organizacije, smo izpostavili tudi težave pri upravljanju prostovoljcev, na katere morajo biti organizacije ustrezno pripravljene in jih tudi ustrezno menedžirati.

Zaradi morebitne vzpostavitve prostovoljske naravovarstvene službe znotraj zavarovanega območja Krajinskega parka Strunjan je poglavje pomembno, saj podaja usmeritve organizacijam, kako zastaviti prostovoljsko službo, da bo delovala in da bo angažma prostovoljcev učinkovit. Le s primernim upravljanjem obe strani pridobita, kar sta si zastavili.

ZAVAROVANA OBMOČJA

4.1. RAZVOJ ZAVAROVANIH OBMOČIJ

V zgodovini človeštva so se v zelo kratkem času zgodile izjemne tehnološke spremembe, ki so po eni strani olajšale življenje ljudem, po drugi strani pa zelo načele obnovljive pa tudi neobnovljive naravne vire, ki so človeštvu in ostalim živim bitjem na razpolago. Skupaj s prvimi negativnimi znaki človeškega ravnanja z naravo in širitvijo industrializacije so se začele kazati prve resne pobude posameznikov za varovanje narave. Zato je bilo ključnega pomena vzpostaviti mehanizme varstva narave. Eden izmed takih je zagotovo vzpostavitev zavarovanih območij narave, ki so izredna družbena pridobitev, znotraj katerih se ohranja tako narava kot tudi kulturna dediščina. Ni pa to edini ukrep varstva narave, ki ga zapoveduje Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami), ukrepov in upravnih postopkov, ki zagotavljajo varstvo okolja, pa tudi narave, je veliko. Na začetku 20. stoletja je bila zavarovana le peščica območij, a sčasoma so prav ta postala steber ohranjanja biotske raznovrstnosti in spoznana kot pomemben prispevek k preživetju ljudi.

Na okoljski konferenci Združenih narodov leta 1992, ki je bila v Rio de Janeiru, so sprejeli Konvencijo o biotski raznovrstnosti (The Convention on Biological Diversity – CBD), ki zavarovano območje opiše kot »geografsko območje, ki je določeno ali urejeno in upravljano v posebne ohranitvene namen« (Ur. l. RS 30/96).

Svetovna zveza za ohranitev narave (IUCN 2013) je zavarovano območje definirala kot del kopnega ali morja, ki je posebej namenjen varovanju in ohranjanju biotske raznovrstnosti ter naravnega in z njim povezanega kulturnega bogastva, s katerim se upravlja s predpisanimi pravili ravnanja ali kako drugače učinkovitimi sredstvi. Danes obstaja v svetu približno 200.000 zavarovanih območij, ki pokrivajo kar 14,6 % svetovnih zemljišč in približno 2,8 % morij (Borrini-Feyerabend in ostali 2013).

Zakon o varstvu okolja razlaga varstvo okolja kot spodbujanje in usmerjanje takšnega družbenega razvoja, ki omogoča dolgoročne pogoje za človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. Zakon o ohranjanju narave pa dodaja ukrepe za ohranjanje biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot, s katerim se ohranja naravo. Ukrepov varstva narave je veliko. Lahko so

neposredni, posredni ali izvedbeni¹⁹. Med neposredne ukrepe varstva narave sodi tudi ustanovitev zavarovanih območij, o katerih bomo več pisali v nadaljevanju naloge za boljše razumevanje problematike.

4.2. FUNKCIJE IN NAMEN ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Zavarovana območja so bila prvotno ustanovljena z namenom, da bi naravo zaščitili pred ljudmi in negativnimi posledicami človeških ravnanj. »Sodobne družbe s svojimi razvojnimi posledicami negativno vplivajo na razmere v naravi. Podatki o stanju biotske raznovrstnosti in trednih upadanja so zgovorni. (...) Vedno širša so spoznanja, da sta nebrzdana gospodarska rast in način, kako uporabljamo naravna bostastva, največji nevarnosti, ki nas vodita na rob preživetja« (Bizjak 2008, 8). V današnjem času je njihova vloga občutno širša, saj je bilo z leti ugotovljeno, da je človek vedno sobival z naravo in oblikoval načine, kako jo ohranjati skozi prakse, ki jih je imel. Danes spada pod okrilje varstva narave tudi varstvo biotske raznovrstnosti, ekosistemov, krajine in habitatov. Zavarovana območja so torej preizkušen pristop, ki je nastajal skozi stoletja, in zato vemo, da je narava neizpodbitno povezana tudi s kulturnimi viri lokalnih skupnosti, avtohtonih prebivalcev, vlade in drugih organizacij.

Danes prepoznavamo, da so zavarovana območja bistvenega pomena kot odziv na nekatere najbolj pereče izzive današnjega časa, vključno s hrano, varnostjo, oskrbo z vodo, zdravjem in dobrim počutjem, zmanjšanjem naravnih nesreč in podnebnih sprememb.

Svet se še naprej razvija zelo hitro, pritisk na ekosisteme in naravne vire se neomajno stopnjuje. Zavarovana območja, ki so ustrezno upravljana, lahko ponudijo rešitve in so zagotovo sestavni del trajnostnega razvoja.

¹⁹ Za boljše razumevanje naj jih le navedeno. *Neposredni ukrepi varstva so:* pogodbeno varstvo in skrbništvo; začasno zavarovanje; obnovitev določenega območja in njegovo zavarovanje, obveznost ugotovitve prisotnosti območij z varstvenim statusom in ocene stanja ohranjenosti; omejitev ogledovanja in obiskovanja naravnih vrednot; omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste; omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane rastlinske vrste; označitev v naravi. *Posredni ukrepi varstva so:* naravovarstvene smernice; presoje sprejemljivosti načrtov in posegov v naravo; dovoljenje za poseg v naravo; izdaja naravovarstvenega soglasja; odprava škodljivih posledic; omilitveni in izravnalni ukrepi. *Izvedbeni ukrepi varstva so:* zakonita predkupna pravica vpisa varstvenega statusa za nepremičnine na zavarovanih območjih v zemljiško knjigo; soglasje upravne enote v pravnem prometu z nepremičninami na zavarovanih območjih; omejitev pravnega prometa z državno; razlastitev; obvezni odkup zaradi omejitev lastninske pravice; odškodninske odgovornosti države in lokalne skupnosti (Berginc in ostali 2007).

Funkcije zavarovanih območij so naslednje (Umanotera v Popič 2008, 8):

- trajno zagotavljati ohranjanje naravnih vrednot državnega pomena in prvobitne naravne ter kulturne dediščine,
- omogočati človekovo dejavno sprostitev in rekreacijo v naravnem okolju, spodbujati ekonomski razvoj, ki temelji na trajnostni obliki rabe naravnih virov in poudarja rekreacijski, turistični in vzgojno-izobraževalni značaj zavarovanega območja,
- izražati nacionalni javni interes varovanja narave pred drugimi cilji rabe in izkoriščanja naravnih vrednot in dobrin,
- logistično podpirati raziskave, monitoring, izobraževanja, ki se nanašajo na lokalno, regionalno, nacionalno in globalno ohranjanje narave,
- ohranjati kulturno krajino s pomočjo raznih spodbud in posebnih podpor.

4.3 KATEGORIJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ PO IUCN

International Union of Conservation of nature (v nadaljevanju IUCN) oz. Svetovna zveza za ohranitev narave je zavarovana območja razvrstila v več kategorij, da bi države lahko poenotile varstvene kategorije. V tabeli 4.1 so našteje kategorije in opis vsake izmed njih.

Tabela 4.1: Varstvene kategorije Svetovne zveze za ohranitev narave

KATEGORIJA	IME IN NAMEN KATEGORIJE
I	Strogi naravni rezervat/Naravno območje: območje, zavarovano predvsem za znanstveno raziskovanje in ohranjanje naravnega stanja.
Ia	Strogi naravni rezervat: območje, zavarovano predvsem za znanstveno raziskovanje.
Ib	Območje neokrnjene narave: območje, zavarovano predvsem za ohranjanje naravnega stanja oz. zaradi varstva neokrnjene narave.
II	Narodni park: območje, zavarovano predvsem za ohranjanje ekosistemov in za rekreacijo.
III	Naravni spomenik: območje, zavarovano predvsem za ohranjanje izjemnih naravnih značilnosti.
IV	Zavarovani habitati rastlinskih in živalskih vrst: območja, ki jih ohranjamo z določeno rabo za ohranjanje določenih ogroženih rastlinskih/živalskih vrst oz. habitatnih tipov.
V	Zavarovana kopenska/morska krajina: območje, zavarovano za ohranjanje krajine (kopenske in morske) in za rekreacijo.
VI	Zavarovana območja upravljanja virov: zavarovana območja, v katerih je z upravljanjem zagotovljena trajnostna raba naravnih virov.

Vir: Trampuš (2002, 10) in Berginc in ostali (2007, 72).

Primerjava kategorizacij držav z IUCN kaže še danes precejšnja odstopanja v razlaganju kategorij. Tudi v Sloveniji prihaja do razhajanj med kategorijami, ki jih opredeljuje Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami), in tistimi, ki jih določa IUCN. Tabela 4.2 prikazuje posplošen odnos med kategorijami IUCN in kategorijami zavarovanih območij v RS.

Seveda odnosa med slovenskimi in mednarodnimi kategorijami ne moremo tako posplošiti in razlogov zato je več.

S primerjavo mednarodnih (IUCN) standardov za zavarovana območja z opisi širših zavarovanih območij v Sloveniji smo ugotovili, da slovenske kategorije niso skladne z mednarodnimi standardi. V slovenskem sistemu varstva narave kategorije zavarovanih območij niso določene z upravnimi cilji in minimalnimi standardi za njihovo upravljanje, ki bi bili skladni z mednarodnimi zahtevami. Prav tako ni splošne definicije zavarovanega območja s poudarjanjem trajnostnega gospodarjenja in rabe naravnih virov v širših zavarovanih območjih pa se dopušča tudi dejavnosti, ki imajo negativen vpliv na varstvo biotske raznovrstnosti. V Sloveniji tudi ne uveljavljamo zahteve mednarodnih standardo po najmanj tričetrtinskem obsegu zavarovanega območja, v katerem naj bi veljal strožji varstveni režim (Sovinc, Fišer Pečnikar, Gosar 2011, 39).

Tabela 4.2: Odnos med slovenskimi kategorijami zavarovanih območij in kategorijami IUCN

Narodni park	Regijski park	Krajinski park		Naravni rezervat	Naravni spomenik	Strogi naravni rezervat
II/V	V/II	V	VI	IV	III	I

Vir: Berginc in ostali (2007, 73).

Krajinski park strunjan lahko glede na klasifikacijo po IUCN umestimo v kategorijo IV in V (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014). Ožja zavarovana območja znotraj parka sodijo v IV. kategorijo, ker se varuje habitate tako, da se jih ohranja z določeno rabo, in prav za ohranjanje določenih ogroženih rastlinskih in živalskih vrst oz. habitatnih tipov (slanih mokrišč). Medtem ko zavarovana krajina v parku spada v V. kategorijo, in sicer v zavarovana območja kopenske in morske krajine, ki se varuje prav

zaradi ohranjanja krajine, tako kopenske kot morske, in tudi za namene rekreacije (razloženo naselje, suhozidi).

4.4 ZAVAROVANA OBMOČJA V SLOVENIJI

V Sloveniji so z Zakonom o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) opredeljena zavarovana območja. Širša zavarovana območja so, glede na 49. člen zakona, narodni, regijski in krajinski park, ožja pa naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat. Ustanovljena so z aktom o zavarovanju, ki ga sprejme vlada ali pristojni organ lokalne skupnosti, ki odloči, da je varstvo narave ali ohranitev njenega dela v dolgoročnem interesu človeštva.

Ožja zavarovana območja predstavljajo predvsem manjša varstvena območja, ekološko ranljivejša, pa vendar pomembna. Širša zavarovana območja zavarujemo, ker najdemo v njih veliko biotsko pa tudi abiotsko pestrost, ne nazadnje pa tako varujemo tudi antropogeni element (npr. krajinsko pestrost), saj so prav elementi krajine kot taki pomembni za ohranjanje biotske raznovrstnosti (35. člen).

Zavarovana območja so pomembna za ohranjanje biotske raznovrstnosti, izvajanje ukrepov proti podnebnim spremembam, ohranjanje ekosistemskih storitev in povečevanje kakovosti življenja lokalnih prebivalcev (Ministrstvo za okolje in prostor 2011, 5).

Poleg navedenega pa so pomembna tudi kot območja, kjer se ohranjajo tradicionalne dejavnosti lokalnega prebivalstva; taka območja pa so pomembna tudi za človekovo sprostitev.

Zavarovana območja morajo prispevati k uresničevanju ciljev države pri ohranjanju narave in razvojnih trajnostnih ciljev. Cilji upravljanja zavarovanega območja morajo biti razumljivi, upravljanje pa mora podpirati zastavljene cilje. Stroški zavarovanja morajo biti uravnoteženi s koristmi zavarovanega območja, kar pa je odvisno od učinkovitosti upravljanja (ibid.).

Trije ključni stebri tvorijo sistem zavarovanih območij: omrežje, upravljanje in podpora zavarovanim območjem. Zavarovana območja morajo biti povezana v omrežje, učinkovito upravljana in podprta s financiranjem, zakonskimi podlagami in podporo javnosti. Je pa finančno ovrednotenje vložka in koristi v zavarovana območja izredno težko, ker nimamo finančnih mehanizmov, ki bi ovrednotili biotsko raznovrstnost, ekosistemsko vrednost ali težo določene vrste, ki je na rdečem seznamu ogroženih vrst.

Vedno bolj si prizadevamo, da so zavarovana območja povezana v sistem, da niso le izolirane enote in da so jim skupna prizadevanja varstvenih ukrepov, tako kopnih kot vodnih območij.

Kot podpisnica Konvencije o biološki raznovrstnosti je Slovenija v letu 2004 sprejela Program dela za zavarovana območja – 2004 in prav to jo vključuje v širše okvire načrtovanja in razvoja varstva narave ter naravnih virov. V konvenciji je to definirano kot ekosistemski pristop.

4.4.1 VRSTE ZAVAROVANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI

Skladno z Zakonom o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) poznamo v Sloveniji naslednje vrste zavarovanih območij, ki jih delimo na širša in ožja zavarovana območja.

Širša zavarovana območja so območja narave, kjer so velike abiotska, biotska in krajinska raznovrstost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot (67. člen). Pomembno je, da upoštevajo in omogočajo razvojne možnosti prebivalstva ter duhovno sprostitev in bogatitev človeka. Pomembna pa so tudi za uresničevanje mednarodno priznanih oblik varstva narave.

Za ožja zavarovana območja ne moremo posplošiti namena varstva. Naravni spomenik se varuje zaradi izjemnih oblik, velikosti, lege ali redkosti vrednote. Strogi naravni in naravni rezervat pa sta varovana kot območje geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst, ali območje, pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti, le da je v strogem naravnem rezervatu kakršnakoli antropogena dejavnost prepovedana.

Širša zavarovana območja so (Berginc in ostali 2007, 72):

- Narodni park

V RS poznamo le en narodni park, in sicer Triglavski narodni park. V njem je še v večjem delu prisotna prvobitna narava s številnimi naravnimi vrednotami in veliko biotsko raznovrstnostjo. Človeški vpliv je prisoten v manjšem delu parka in je povezan z naravo. Območje parka je veliko in prostorano, saj obsega kar 4 % celotne površine RS.

- Regijski park

Človeški vpliv je v regijskem parku bolj prisoten kot v narodnem, a se ga še vedno poskuša čim bolj uravnotežiti z varstvom narave. Območja regijskih parkov so še vedno obsežna in ohranjajo značilne ekosisteme in krajine, območja naravnih vrednot in dele prvobitne narave. Notranjski regijski park obsega odstotek celotnega območja RS.

- Krajinski park

Za krajinske parke je značilno dolgotrajno kakovostno prepletanje človeka in narave, kar daje krajini dodatno ekološko in biotsko vrednost. Krajinski park Strunjan, o katerem bomo v nadaljevanju še pisali, obsega le 0,02 % območja RS.

Ožja zavarovana območja so:

- Strogi naravni rezervat

Tako kot imamo v RS le en narodni park, imamo tudi le en strogi naravni rezervat, in sicer je to območje, kjer potekajo naravni procesi brez človekovega vpliva. To je izrednega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih in živalskih vrst oz. geotopov (del geosfere geološkega, geomorfološkega ali hidrološkega pomena).

- Naravni rezervat

Za razliko od strogega naravnega rezervata je v naravnih rezervatih človeško delovanje prisotno, a se z uravnoteženim vplivom ohranjata območje geotopov, življenjskih prostorov ogroženih, redkih ali značilnih rastlinskih ali živalskih vrst, in biotska raznovrstnost.

- Naravni spomenik

Naravni spomenik je območje, ki vsebuje eno ali več naravnih vrednot, ki imajo izjemno obliko, velikost, vsebino ali lego ali so redek primer naravne vrednote.

4.4.2 ŠTEVILO ZAVAROVANIH OBMOČIJ V SLOVENIJI

V Sloveniji imamo veliko zavarovanih območij narave, kot je razvidno iz tabele 4.4. Kljub visokemu deležu ohranjene narave ali krajine, v katerih se vzdržujejo primerni habitatni tipi, pa Slovenija nima urejenega sistema upravljanja s temi območji. Večina ožjih zavarovanih območij, kot tudi krajinskih parkov, je brez upravljavcev. Če pa jih imajo, se upravljanje ne izvaja (razen dveh izjem) po ključnem dokumentu, in sicer po potrjenem načrtu upravljanja (Gosar 2010). Če pogledamo število naravnih spomenikov, je teh čez tisoč, pa vendar visoke številke še ne pomenijo, da je zavarovanje na vseh ravneh uspešno. Med naravne spomenike spada veliko dreves, kar pomeni, da je sklepanje o primernem zavarovanju napačno.

V letu 1999 je RS sprejela Nacionalni program varstva okolja (Ur. l. RS 83/99), ki je predvideval povečanje zavarovanih območij s takratnih 8 % na 30 % državnega ozemlja. Kasnejši program – za obdobje 2005 do 2012 – »predvideva povečanje deleža zavarovanih območij različnih kategorij za 5 % površine Slovenije do leta 2008 oziroma za 10 % površine Slovenije do leta 2014« (Ur. l. RS 2/06).

Cilj obsega zavarovanih območij je bil v letu 2006, če upoštevamo dokument iz leta 1999, prepolovljen. Iz načrtovanih 30 % zavarovanega državnega ozemlja smo manj kot 10 let kasneje načrtovali le še 15 %. Oba programa imata še eno bistveno pomanjkljivost, in sicer da premalo pozornosti posvečata učinkovitosti upravljanja zavarovanih območij (Gosar 2010).

Danes obsegajo zavarovana območja narave približno 13,31 % površine Slovenije. Vendar ima RS poleg sistema zavarovanih območij še mrežo drugih naravovarstvenih omrežij, kot so območja Natura 2000 in ekološko pomembna območja ter naravne vrednote. Tabela 4.3 prikazuje število posameznih vrst zavarovanih območij v Sloveniji.

Tabela 4.3: Število vrst zavarovanih območij v letu 2015

VRSTE ZAVAROVANIH OBMOČIJ	ŠTEVILO
Širša	
Narodni park (IUCN: II/V)	1
Regijski park (IUCN: V/II)	3
Krajinski park (IUCN: V)	45
Ožja	
Strogi naravni rezervat	1
Naravni rezervat (IUCN: IV in I)	54
Naravni spomenik (IUCN: III)	1163

Vir: Agencija RS za okolje (2015).

V poročilu je ugotovljeno, da sicer Slovenija ne zaostaja za Evropo, saj je delež zavarovanega ozemlja skoraj enak evropskemu, vendar bi lahko z večjim političnim prizadevanjem in zavedanjem, da imamo v Sloveniji dobro ohranjeno krajinsko sliko, razgiban relief in veliko vrst, zavarovali večji del površine Slovenije in ta delež uvrstili v kategorijo zavarovane krajine (Gosar 2010).

USTANAVLJANJE IN UPRAVLJANJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ

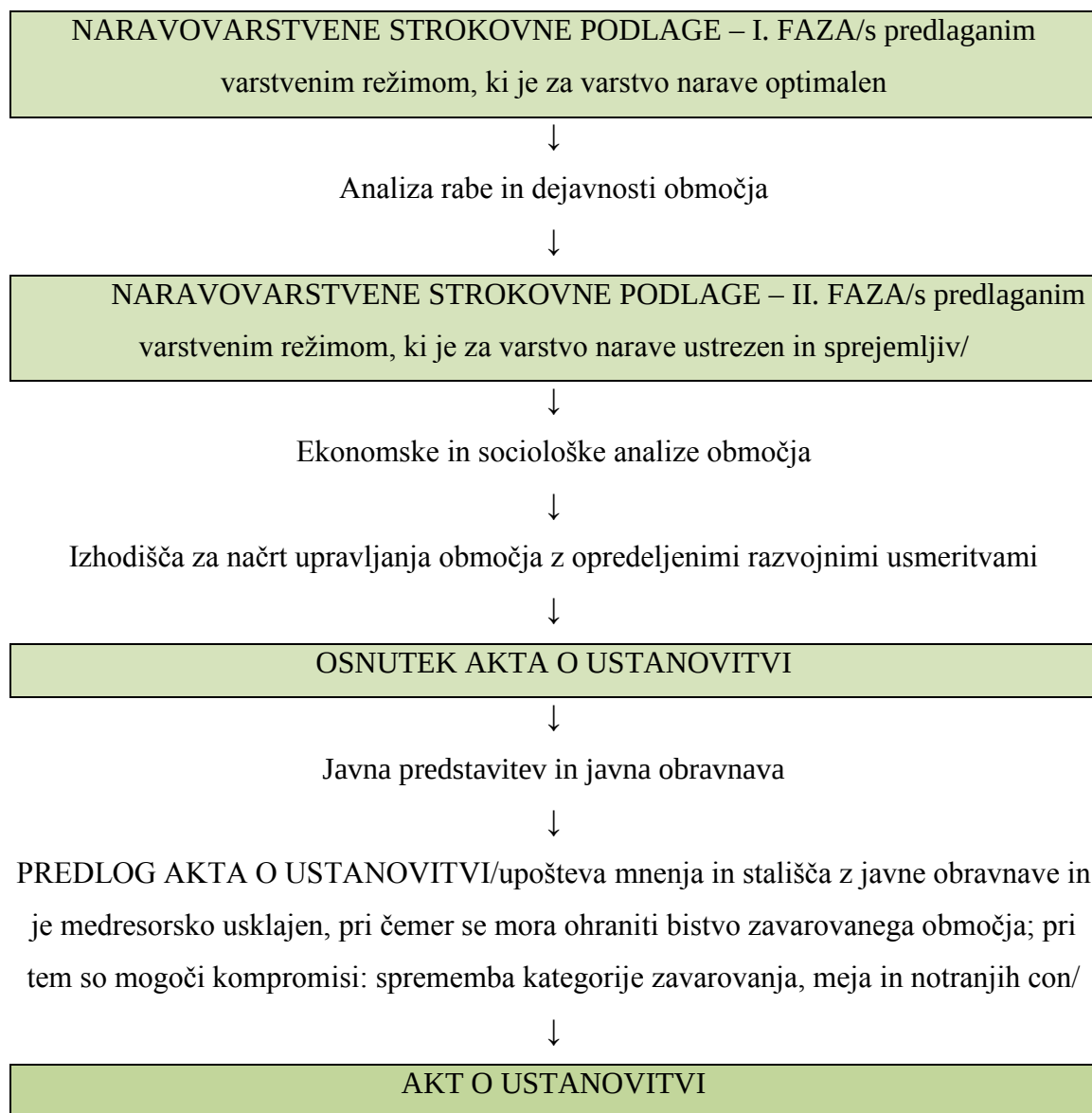
Zavarovano območje ustanovi vlada ali pristojni organ ene ali več lokalnih skupnosti. Lahko pa ga ustanovi vlada skupaj s pristojnimi organi ene ali več lokalnih skupnosti. Če je ustanovitelj več, začne akt veljati, ko ga sprejmejo vsi ustanovitelji v enakem besedilu. Izrednega pomena je, da so v njem podrobno urejena medsebojna razmerja in sofinanciranje delovanja zavarovanega območja. Le narodni park, ki je izjemnega pomena za državo in mednarodno skupnost, ustanovi Državni zbor RS z zakonom (Berginc in ostali 2007).

5.1 POSTOPEK USTANAVLJANJA ŠIRŠIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Postopek ustanavljanja zavarovanih območij je zapovedan z Zakonom o ohranjanju narave (Uradni list RS 96/04 s spremembami) in je izredno kompleksen, saj je treba vključiti državo in deležnike lokalnih skupnosti. Ustanavljanje in dogovarjanje lahko traja tudi več let. V pripravo akta morajo biti vključeni zainteresirani deležniki, prebivalci območja, oblasti, vladne in nevladne organizacije, pristojni resorji. V začetnih fazah je potrebno, da je vsebina splošne narave in izpostavlja vrednost območja. V zaključnih fazah sta cilj in smisel komunikacije obveščanje o izvajanju varstvenih in razvojnih nalog (Trampuš 2002). Pomembno je, da so pričakovanja, povezana z zavarovanjem območja, realna (Schoen v Ogorelec 2002), obenem se je treba zavedati, da so domačini pomemben vir znanja tako o naravi kot tudi o praksah upravljanja z njo (Kaljuste v Ogorelec 2002), obenem pa komunikacija z domačini pomaga predvideti probleme in težave (Saint in Lawson v Ogorelec 2002). Postopek ustanavljanja zavarovanih območij poteka v več fazah, kar prikazuje slika (5.1).

Slika 5.1: Postopek ustanavljanja širšega zavarovanega območja

Nacionalni program varstva okolja/Občinski program varstva narave

Vir: Berginc in ostali (2007, 75).

Začetna faza ustanavljanja širšega zavarovanega območja zaobjema pripravo strokovnih podlag, ki jih pripravi Zavod RS za varstvo narave. Nato izdelajo predlog za zavarovanje, v katerem utemeljijo razlog za zavarovanje, opredelijo njegov namen,

oblikujejo meje bodočega zavarovanega območja, izdelajo varstvene režime, ocenijo ohranjenost narave, ogroženost vrst in habitatnih tipov.

Na podlagi izdelanih naravovarstvenih strokovnih podlag, ki imajo predlagan optimalen naravovarstveni režim, Ministrstvo za okolje in prostor pripravi analizo rabe in dejavnosti območja, ki ga želimo zavarovati na državni ravni.

Zavod RS za varstvo narave v drugi fazi popravi in dopolni varstvene režime, tokrat usklajene z analizami ministrstva in kot take ustrezne in sprejemljive. Kot je razvidno s slike, je četrta faza sociološka in ekonomska analize območja, ki je ključna, da pridemo do izhodišč za načrt upravljanja območja skupaj z razvojnimi usmeritvami.

Po tej fazi osnutek predloga akta o ustanovitvi razgrnemo in javno obravnavamo. Nato sledi komunikacija, da proučimo vse predloge in pripombe deležnikov ter jih morebiti upoštevamo. Usklajen predlog akta o ustanovitvi je pripravljen in lahko ga sprejememo (Berginc in ostali 2007). V primeru Krajinskega parka Strunjan je to Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami).

5.2 UPRAVLJANJE ZAVAROVANIH OBMOČIJ IN UPRAVLJAVCI

V Sloveniji predstavlja velik problem zavarovanih območij pomanjkanje upravljavcev. V Zakonu o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) je zapovedano, da morajo tako narodni park kot regijski parki imeti načrt upravljanja, ki ga pripravijo upravljavci zavarovanih območij narave. Upravljanje zavarovanih območij pomeni izvajanje nalog, s katerimi ohranjamo biotsko raznovrstnost ter naravne vrednote, zaradi katerih smo območje zavarovali. Način upravljanja zavarovanih območij je določen v aktu, s katerim se je območje zavarovalo.

5.2.1 UPRAVLJAVCI ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Režijski obrat: Za izvajanje nalog, ki jih mora upravljavec izvajati z namenom varstva zavarovanega območja, se lahko ustanovi režijski obrat. Lahko ga ustanovi država ali lokalna skupnost in je kot tak samostojen ali nesamostojen, ni pa pravna oseba. Takega primera v Sloveniji nimamo.

Zavod Republike Slovenije za varstvo narave: Kot strokovna organizacija na državni ravni ima med nalogami navedeno tudi upravljanje z zavarovanimi območji, ki jih je ustanovila država. Upravljanje izvaja, če je tako določeno v aktu o zavarovanju. V Sloveniji takega primera nimamo.

Koncesionar: Upravljanje zavarovanega območja s koncesijo se dodeli pravni ali fizični osebi, ki je za to usposobljena. Pravna podlaga je koncesijski akt, ki se ga dodeli z javnim razpisom. Ta določa predmet koncesije, plačilo zanjo, čas trajanja, pogoje izvajanje, postopek javnega razpisa, merila za izbor koncesionarja. Razpis se objavi v uradnem glasilu in o izbiri se odloči koncedent z upravno odločbo. S sklenitvijo koncesijske pogodbe se začne izvajati koncesija in pogodba je tudi podlaga, v kateri koncedent in koncesionar uredita medsebojna razmerja. Za podelitev koncesije se uporablja Zakon o gospodarskih javnih službah.

Primeri v Sloveniji: Krajinski park Sečoveljske soline (upravljavec je podjetje Soline – Pridelava soli, d. o. o.), Naravni rezervat Škocjanski zatok (upravljavec je nevladna organizacija Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – DOPPS).

Javni zavod: V namen upravljanja zavarovanega območja se lahko ustanovi javni zavod. Lahko ga ustanovi vlada ali pristojni organ lokalne skupnosti. Ustanovitveni akt vključuje ime, sedež in dejavnost zavoda, ureja odgovornosti in obveznosti do ustanovitelja, določa organe in bistvene statutarne, organizacijske in finančne zadeve. Sicer pa se organizacijske zadeve podrobneje definira s statutom. Ustanovitev in delovanje morata biti skladna z Zakonom o zavodih.

Primeri javnih zavodov v RS so: Triglavski narodni park, Krajinski park Kolpa, Notranjski regijski park, Krajinski park Strunjan (Berginc in ostali 2007, 76 – 77).

5.2.2 UPRAVLJAVSKE NALOGE

Za doseganje ciljev oziroma namenov zavarovanih območij, ki so navedeni v aktu o ustanovitvi, je potrebno izvajanje nadzornih, razvojnih, upravljavskih, strokovnih in varstvenih nalog, obenem pa vključevanje razvojnih usmeritev. Pomembno je vključevanje deležnikov na vseh ravneh, tudi lokalnega prebivalstva, v soustvarjanje in zaščito zavarovanega območja.

Upravljaljske naloge zavarovanega območja so (Berginc in ostali 2007, 109):

- redno spremljanje stanja in analizira stanja narave znotraj zavarovanega območja,
- upravljanje z bazami podatkov zavarovanega območja,
- priprava predloga načrta upravljanja,

- izvajanje varstvenih ukrepov za varovanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti na zavarovanem območju, vključno z vzdrževanjem stanja in obnavljanjem,
- sklepanje pogodb o varstvu in skrbništvu,
- sodelovanje s strokovno službo varstva narave, zlasti pri pripravi naravovarstvenih smernic, ki se nanašajo na zavarovano območje,
- skrb za označitev zavarovanega območja in vzpostavitev in vzdrževanje infrastrukture za obisk in ogledovanje zavarovanega območja,
- vodenje obiskovalcev, predstavljanje zavarovanega območja,
- upravljanje nepremičnin, ki so v lasti ustanovitelja, za potrebe upravljanja, če je v aktu o zavarovanju tako določeno,
- sodelovanje z lastniki zemljišč na zavarovanem območju in lokalnimi skupnostmi v zavarovanem območju,
- izvajanje neposrednega nadzora na zavarovanem območju.

Upravljavcem zavarovanih območij je z Zakonom o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) (4. odstavek 133. člena) dodeljeno javno pooblastilo za izvajanje neposrednega nadzora znotraj ZO.

Temeljni opredelilni element javnega zavoda (ne glede na status) je javna služba. Javna služba pomeni zagotavljanje blaga (npr. zagotavljanje zdravil in ortopedskih pripomočkov, zagotavljanje akreditiranih šolskih učbenikov ipd.) in storitev (šolstvo, zdravstvo, kultura, socialne dejavnosti ipd.), ki se v okviru posebne javnopravne ureditve izvaja v javnem interesu in katere namen ni ustvarjanje dobička. Javni zavod je ustanovljen zato, da opravlja javno službo (Bohinc in Tičar 2012, 23).

Pravico posameznikov in organizacij, ki niso državni organi, da izvršujejo funkcije državne uprave, imenujemo javno pooblastilo. Javni zavodi so kot statusna oblika prvotno namenjeni zagotavljanju javnih služb, represivni ukrepi pa so praviloma naloga države. Vseeno je v primeru upravljavcev zavarovanih območij drugače, saj naloge opravlja ista organizacija. Nadzor nad izvajanjem predpisov ni le oblastna upravna naloga, temveč tudi strokovna (Podgornik 2011, 9). Upravljavcu neposreden nadzor omogoča spremljanje stanja, slednje je podlaga za sprejemanje strokovnih odločitev in z njimi povezanih ukrepov za doseganje varstva zavarovanega območja. Ravno to je razlog, da se je zakonodajalec odločil, da poleg inšpekcijskega predpiše še neposreden nadzor, prav za učinkovitejše doseganje ciljev ohranjanja narave.

Če je del zavarovanega območja tudi območje Natura 2000, mora načrt upravljanja vsebovati ukrepe in kazalce za doseganje učinkovitega upravljanja območij Natura 2000, ki je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so zapovedana za države članice Evropske unije.

5.2.3 NAČRT UPRAVLJANJA ZAVAROVANEGA OBMOČJA

Načrt upravljanja zavarovanega območja je najpomembnejši mehanizem, ki je obvezen za narodne in regijske parke, pomemben pa je tudi za ostale oblike zavarovanih območij. Z njim upravljavec zavarovanega območja določi mehanizme, s katerimi bo izpolnjeval cilje in namene območja. Izrednega pomena sta vključevanje lokalnega prebivalstva in spodbujanje tradicionalnih dejavnosti.

Nujne sestavine načrta upravljanja zavarovanega območja so glede na 61. člen Zakona o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami):

- celovita ocena stanja narave, posegov in dejavnosti ter ekonomske in socialne strukture prebivalstva,
- ocena stanja naravnih vrednot na zavarovanem območju,
- ocena stanja na vplivnem območju,
- določitev načinov uresničevanja nalog varstva na zavarovanem območju in ukrepov za izboljšanje in preprečevanje škodljivih vplivov na vplivnem območju,
- določitev podrobnejših razvojnih usmeritev ter načinov njihovega uresničevanja z upoštevanjem tradicionalnih rab in dejavnosti,
- smernice za povezovanje sektorskih načrtov gospodarjenja z naravnimi dobrinami,
- določitev varstvenih usmeritev za trajnostni razvoj dejavnosti,
- določitev načinov financiranja za zagotavljanje namenov varstva in razvoja,
- umestitev in konkretizacija varstvenih režimov v prostor,
- program izvajanja načrta upravljanja.

Če je del zavarovanega območja tudi območje Natura 2000, mora načrt upravljanja vsebovati ukrepe in kazalce za doseganje učinkovitega upravljanja območij Natura 2000, ki je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so zapovedana za države članice Evropske unije.

KRAJINSKI PARK STRUNJAN

Krajinski park Strunjan je po kategorizaciji širše zavarovano območje z upravljavcem Javnim zavodom Krajinski park Strunjan in pripravljenim osnutkom Načrta upravljanja. Območje predstavlja krajinsko enoto, ki je z vidika ohranjanja rastlinstva in živalstva tako na kopnem kot v morju in na morskem obrežju izjemnega pomena.

Osnovni namen ustanovitve Krajinskega parka Strunjan je zavarovanje naravnih vrednot ter ohranitev biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. To se omogoča z ohranjanjem naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti, populacij ogroženih in mednarodno varovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst in habitatnih tipov. Na območju parka se ohranjajo krajina z mozaično razporejenostjo krajinskih struktur, ekološke značilnosti solin, lagune in morskega obrežja ter naravni procesi in povezave med pršnim in bibavičnim pasom ter infralitoralom. Prednostno se ohranjajo tudi tradicionalna kulturna krajina, naselja in soline ter enote sakralne, stavbne in memorialne dediščine. Upravljavec krajinskega parka, Javni zavod Krajinski park Strunjan, skupaj s prebivalci oz. lokalnimi skupnostmi in drugimi deležniki, na območju parka izvaja aktivnosti usmerjanja dejavnosti v parku. Javni zavod spodbuja dejavnosti v obsegu in oblikah, ki podpirajo ohranjanje ali izboljšanje stanja narave in kulturne krajine ter hkrati omogočajo razvoj lokalne skupnosti (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 86).

6.1 OBMOČJE KRAJINSKEGA PARKA STRUNJAN IN OŽJIH ZAVAROVANIH OBMOČIJ

Krajinski park Strunjan meri 428,6 ha. Kopenski del obsega približno 252 ha, morski del pa 176 ha celotnega parka. Območje na jugu omejuje cesta med Izolo in Portorožem, na zahodu Strunjanska dolina, na vzhodu Simonov zaliv, na severu pa se park, kot edini v Sloveniji, razteza tudi na morje, in sicer zaobjema od obale proti severu še 200-metrski morski pas. Znotraj parka imamo glede na 3. člen Uredbe (Ur .l. RS 107/04 s spremembami) še tri ožja zavarovana območja s posebnimi varstvenimi režimi (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 86).

Naravni rezervat Strunjan obsega flišni klif z neposrednim zaledjem in morskim pasom. Pomemben je zaradi ohranjenih naravnih procesov erozije in abrazije s

pomembnimi sedimentološkimi, paleontološkimi, tektonskimi in geomorfološkimi značilnostmi (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 19). V osrednjem delu so prepovedani sidranje, vožnja s plovili na motorni pogon, lovljenje rib in ostalih morskih organizmov ter potapljanje. V preostalem delu je prepovedano povzročati hrup, razbijati okamenine, nadelovati nove poti, izvajati zemljska dela, sploh če so povezana z rastišči in habitati. Obenem je prepovedano tudi postavljanje energetskih vodov, reklamnih panojev, kakršnokoli umetno osvetljevanje habitatov ter lov na divjad in gospodarski ribolov (razev v obdobju od 1. 4. do 1. 6. in od 1. 10. do 1. 12.). Ob vsem naštetem so prepovedani tudi šotorjenje, javni shodi, padalstvo in zmajarstvo ter marikultura (Ur. l. RS 107/04 s spremembami). Določene kršitve režimov se poleti izvajajo na dnevni ravni, predvsem so problematični semetenje, šorjenje in z njim povezano kurjenje, pa tudi ribolov in sidranje.

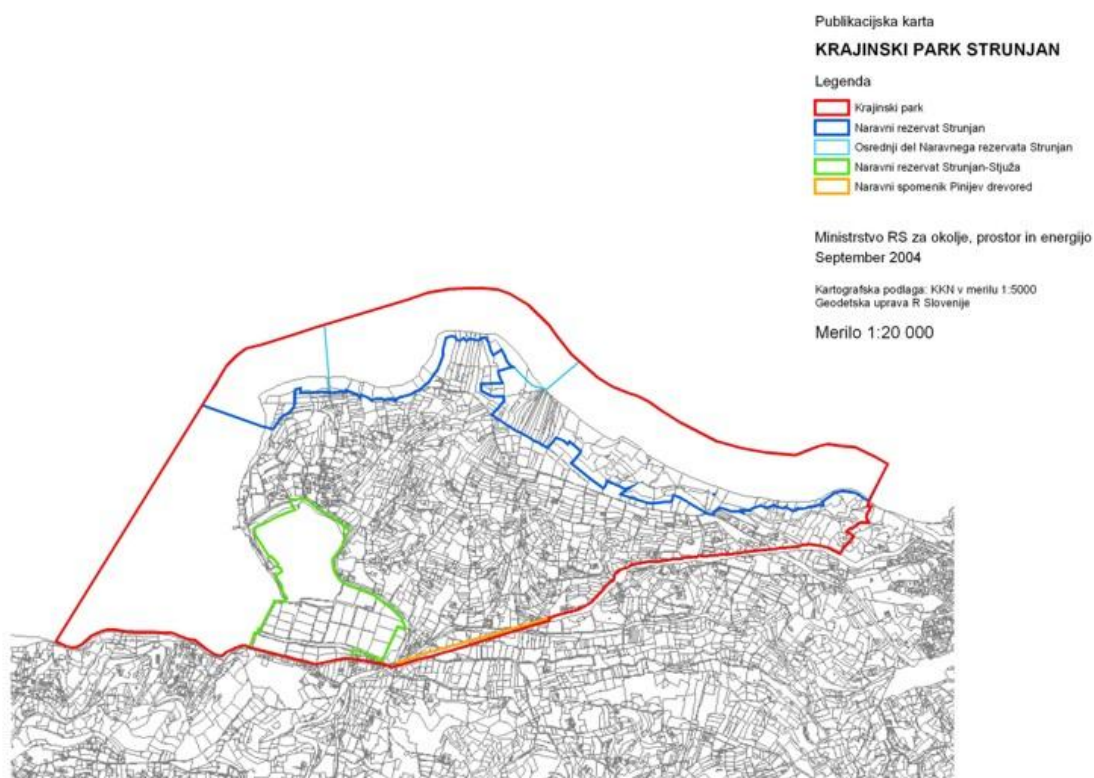
Naravni rezervat Strunjan – Stjuža obsega strunjanske soline in laguno Stjuža. Tako soline kot laguna sta antropogen element, a vseeno izrednega naravovarstvenega pomena, saj predstavljata še ohranjeni slani mokrišči. Laguna je edina morska laguna v Sloveniji. V solinah pa se še vedno ročno izvaja tradicionalno solinarstvo, ki omogoča varstvo naravnih vrednot, ohranitev ugodnega stanja habitatnih tipov in ne nazadnje habitatov ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 19).

V laguni in solinah sta prepovedana spreminjanje vodnega režima zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti in uničevanje mikrobne odeje solin, t. i. petole, prav tako je prepovedano izvajati zemeljska dela, postavljati energetske vode in umetno osvetljevati pomembne habitate. Prepovedana sta ribolov ter nabiranje rastlin in živali. Javni shodi in prireditve, ki bi ogrozili habitate, so prepovedani, prav tako zadrževanje in plutje s plovili na motorni pogon ter tudi kurjenje in šotorjenje. Tudi v tem naravnem rezervatu so kršitve pogoste. Predvsem hoja izven poti, neprimerna predvsem zaradi posega v varovane habitate in motnje živali (ptic), nabiranje rastlin, pa tudi živali glede na Uredbo o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami).

Naravni spomenik Pinijev drevored je zasajen v Strunjanski dolini ob cesti, ki povezuje Izolo in Portorož. Obsega dvostranski drevored pinij, zasajenih okoli leta 1935, in šteje približno 116 dreves. Zaradi ugodnih pogojev rasti je to najlepši in največji ohranjeni del celotnega drevoreda z velikim dendrološkim in krajinsko-

oblikovnim pomenom (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 19). Prepovedano je lomiti, sekati ali kakorkoli poškodovati liste, debla, skorjo in korenine, razen če ne gre za strokovno obrezovanje, odlagati dopadke, postavljati naprave ali graditi objekte v neposrednji bližini, ki bi lahko škodovali pinijam. Obenem je prepovedano plakatiranje, osvetljevanje ali kakršnokoli poškodovanje debel, korenin ali vej dreves in napeljevanje električnih ali drugih vodov preko dreves oz. koreninskih sistemov glede na Uredbo o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami).

Slika 6.1: Območje Krajinskega parka Strunjan z legendo

Vir: Krajinski park Strunjan.

6.1.1 OBMOČJA NATURA 2000

Znotraj Krajinskega parka Strunjan so razglašena tudi štiri posebna varstvena območja – območja Natura 2000²⁰ (Ur. l. RS 49/2004 s spremembami). Ker se Krajinski park Strunjan razteza tudi na morje, se tu ohranjajo in varujejo morski deli kot življenjska

²⁰ Natura območje je ekološko pomembno območje, ki je na ozemlju Evropske unije (v nadaljnjem besedilu: EU) pomembno za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja vrst ptic (posebno območje varstva) in drugih živalskih ter rastlinskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov (posebno ohranitveno območje), katerih ohranjanje je v interesu EU (Ur. l. RS 3/14).

okolja nekaterih vodnih/morskih ptic in morskih habitatov, znotraj parka pa se varujejo tudi slana morkišča (soline in laguna) (Krajinski park Strunjan).

6.1.2 EKOLOŠKO POMEMBNA OBMOČJA

Na območju parka najdemo tri ekološko pomembna območja²¹, in sicer:

- morje in morsko obrežje,
- Strunjanske soline s Stjužo in
- strunjanski klif.

V Sloveniji ima morje status ekološko pomembnega območja kot najsevernejši del Sredozemskega morja. Tu najdemo mnogo habitatnih tipov ter preplet borealnih in sredozemskih tako rastlinskih kot tudi živalskih vrst. Zaradi geografskega položaja je ta del Jadranskega morja najhladnejši in v tem delu živi več reliktnih borealnih vrst. V poletnih mesecih se po drugi strani segreje, da omogoča življenje tudi značilnim sredozemskim vrstam (Trampuš in ostali 2010).

6.1.3 KRAJINA IN KULTURNA DEDIŠČINA

Krajinski park Strunjan se je morebiti res ohranil pred urbanizacijo, a kljub temu se je v zadnjih desetletjih marsikaj spremenilo. Razloženo naselje se je začelo izgubljati, čeprav se ga poskuša ohranjati. Postavljenih je bilo nekaj enostavnih in manj zahtevnih objektov ter počitniških prikolic, namenjenih bivanju. Težnje so, da se ohranja terase in soline. Kmetijstvo večinoma predstavlja le še dodatno dejavnost, močno se je zmanjšala pestrost sajenih kultur. Zelenjavnih nasadov praktično ni več in trajni nasadi močno prevladujejo. Krajinske prvine, ki so z vidika ohranjanja biotske raznovrstnosti v parku najpomembnejše (soline, laguna, klif z naravnim morskim obrežjem, kulturne terase, suhozidi, drevesne in grmovne mejice in zaraščena strma pobočja), so danes precej ogrožene. Obnavljanja suhozidov ni. Nadomeščajo jih gole brežine ali železobetonski podporni zidovi. Mejice prav tako izginjajo. Na območju parka se nahaja 23 enot nepremične kulturne dediščine, od tega 10 enot državnega, 13 lokalnega pomena (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014).

²¹ Ekološko pomembno območje je po Zakonu o ohranjanju narave območje habitatnega tipa, dela habitatnega tipa ali večje ekosistemske enote, ki pomembno prispeva k ohranjanju biotske raznovrstnosti.

6.2 DEJAVNOSTI V PARKU

V splošnem lahko dejavnosti v parku delimo na kmetijstvo, ribištvo, solinarstvo in turizem. O vsaki izmed naštetih bomo napisali poglavitne zadržljivosti v prihodnjih poglavjih.

Kmetijstvo

Krajinski park Strunjan se je ohranil pred urbanizacijo in je zato še vedno pretežno agrarno območje, v katerem predstavlja kmetijstvo eno od treh tradicionalnih dejavnosti (poleg solinarstva in marikulture) in v zadnjih desetletjih turizma. V preteklosti je Strunjan veljal za tržaški vrt, od druge polovice 20. stoletja pa opažamo nagel upad kmetijstva. Danes je kmetijstvo pretežno usmerjeno v gojenje kmetijskih rastlin na trajnih in netrajnih nasadih, v živinorejo sta usmerjeni le dve kmetiji.

Ribištvo in školjkarstvo – marikultura

Ribištvo, pa tudi školjkarstvo, sta bili v Strunjanu nekoč poleg kmetijstva poglavitni dejavnosti. Ribe so lovili, pa tudi gojili, v laguni Stjuža, ki so jo prav v ta namen z nasipom ločili od morja. Danes ima le nekaj ribičev dovoljenje za gospodarski ribolov, ta pa se izvaja s stoječimi zabodnimi mrežami ali trislojnimi mrežami, redko z vršo. Zadnja leta so prisotna, skladno s podnebnimi spremembami, tudi nekoliko drugačna nihanja ribjih vrst.

V zalivu pred strunjanskim polotokom so tudi parcele gojišč školjk, kjer gojijo užitno klapavico²².

Solinarstvo

Več manjših solin v okolici Pirana je omenjenih že leta 804 v dokumentu, imenovanem *Placito di Risano*, zato lahko sklepamo, da so bili zametki strunjanskih solin oblikovani že v tistem času. Soline so nastale ob ustju potoka zaradi recentnega sedimenta, ki ga je tam naplavilo. Sediment je bil tako od nekaj poglaviten material za izgradnjo sistema kanalov, nasipov in bazenov. Dno bazenov je ilovnato. Način pridobivanja soli, kot ga poznamo danes, je star 700 let, ko so iz Paških solin prinesli v Piran t. i. petolo²³. Čeprav so soline antropogenega nastanka, so s tradicionalnim postopkom pobiranja soli

²² Leta 1981 je Občina Piran izdala dovoljenje za komercialno gojenje užitne klapavice (*Mytilus edulis*) v Strunjanskem zalivu. Danes velikost parcel obsega območje skoraj 15 nogometnih igrišč (11 ha), kjer se proizvede med 200 in 300 ton klapavic na leto (Krajinski park Strunjan).

ohranili vodni režim, ki zagotavlja, da se ohranja raznolikost habitatov tako rastlinskih kot živalskih vrst. Danes ima koncesijo za pridobivanje soli podjetje Soline – pridelava soli, d. o. o.²⁴

Turizem

Danes predstavlja turizem osrednjo dejavnost v parku. Območje parka ima bogato kulturno dediščino in naravne danosti, zato ponuja izjemne možnosti za oblikovanje sonaravnega turizma, saj je bilo leta 2013 na območju parka in v neposredni bližini 15 turističnih namestitvenih objektov, ki so skupaj leta 2009 ustvarili 278.679 nočitev.

Število prenočitev v različnih nastanitvenih objektih se je v obdobju od 2004 do 2009 v povprečju povečalo za 13 %. Največ nočitev ustvarijo hoteli 71 %, sledijo kampi 15 % in drugi nastanitveni objekti 14 %. Izjemno velik problem je zelo izrazit obisk parka v poletni sezoni. V mesecu juliju in avgustu obiše območje 37 % vseh turistov, od maja do septembra pa kar 66 %. V analizi niso vključeni dnevni obiskovalci, ki ne prenočujejo v parku (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 33).

Prav neusmerjen, množičen obisk povzroča med poletno turistično sezono velike obremenitve okolja. Naj jih nekaj naštejemo:

- smetenje,
- prenočevanje na prostem,
- kurjenje,
- parkiranje v naravnem okolju,
- hrup,
- skladanje kamnov na morskem obrežju,
- odvzem živali iz naravnega okolja itd.

Neprimernih ravnanj je med poletno sezono, prav zaradi razmaha turizma, veliko in kot je zapisano v načrtu upravljanja, je potencial, ki izhaja iz lokalnega prebivalstva, neizkoriščen. Prav zato smo želeli ugotoviti, ali je mogoče najti posameznike znotraj

²⁴ Dne 21. 12. 2001 je bila s koncesijsko pogodbo št. 354-14-225/01, katere predmet je rudarska pravica za izkoriščanje mineralne surovine, morska sol dodeljena podjetju Soline, d. o. o. V okviru pogodbe so Strunjanske soline eden izmed pridobivalnih prostorov, na kateremu se izvršuje rudarska pravica (Krajinski park Sečoveljske soline).

lokalne skupnosti, ki bi se bili pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki in bi lahko take obremenitve sproti zaznali in ne nazadnje ukrepali.

6.3 JAVNI ZAVOD KRAJINSKI PARK STRUNJAN

V sedemdesetih letih 20. stoletja so občinske oblasti predvidele pozidavo dela Strunjanskega polotoka za razvoj turizma. Pozidava bi potekala po kakovostnih kmetijskih zemljiščih, zato so se domačini uprli predvidenemu prostorskemu načrtu. Skupaj s takratnim Medobčinskim zavodom za varstvo naravne in kulturne dediščine se je pripravilo strokovne podlage, s katerimi se je v planskih dokumentih zavarovalo Strunjanskih polotok. V obeh občinah je bil konec leta 1989 sprejet odlok o razglasitvi Krajinskega parka Strunjan.

Deset let kasneje se je območje razglasilo za območje nacionalnega pomena, s čimer se je upalo na izboljšanje stanja v parku. Šele petnajst let kasneje je območje dobilo na nacionalni ravni sprejeto Uredbo o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami), ki je predvidevala upravljavca območja. Leta 2007 in 2008 je izvajal začasne varstvene ukrepe Zavod RS za varstvo narave – Območna enota Piran, ki je izdelal dve poročili o spremljanju stanja v parku, ki sta potrdili osnovno tezo spremljanja stanja, da je pritisk na park izredno velik in da nujno potrebuje upravljavca območja.

Leta 2008 je bilo s spremembo določeno, da se za namene upravljanja parka ustanovi javni zavod. Javni zavod Krajinski park Strunjan je ustanovila Vlada RS konec leta 2008, delovati je začel 1. januarja 2009. Na območju krajinskega parka opravlja javno službo varstva narave. Slednja se izvaja v okviru javnih pooblastil, ki vključujejo tudi naravovarstveni nadzor (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 10).

V preteklih letih je upravljavec pridobil projektna sredstva, v okviru katerih je začel vlagati v infrastrukturo v parku, vendar izvajanja neposrednega nadzora ne uspe učinkovito zagotavljati. Do leta 2014 je bilo težavno izvajati nadzor tudi zaradi dejstva, da pristojno ministrstvo ni razpisovalo usposabljanj za naravovarstvene nadzornike od leta 2008. V letu 2016 so vsi zaposleni opravili izpit za naravovarstvene nadzornike, a pet redno zaposlenih, od tega eden petinsko, ne uspe pokrivati območja parka v celoti in v meri, kot bi bilo treba, sploh ob višjih poletne turistične sezone. V poročilu o spremljanju stanja v letu 2007 je eksplicitno zapisano, da je potrebna organizacija učinkovitega naravovarstvenega nadzora bodočega upravljavca (Knez, Trampuš, Turk

2007, 32), ki se sicer trudi z organizacijo naravovarstvene službe. Poleg tega tudi inšpekcijske službe ne uspejo učinkovito varovati prostora KPS.

Sredstva, ki jih ima javni zavod kot neprofitna organizacija, so omejena. Ugotovitve ministrstva, ki financira delovanje javnih zavodov, ki upravljajo z zavarovanimi območji, je, da so sredstva, ki jih zavodi prejmejo, skromna in omogočajo zavodom le osnovno vzdrževanje upravljanja zavarovanega območja. »Pričakovanje izjemnih naravovarstvenih in razvojnih učinkov pa je ob takih sredstvih neupravičeno« (Zeiler – Groznik 2011, 30). Zato je nemogoče pričakovati, da bo javni zavod lahko sam pokrival območje parka in izvajal naloge neposrednega nadzora v naravi, kar mu je z Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) dodeljeno.

V poročilu o neposrednem nadzoru v naravi se ugotavlja, da je na delovnih mestih naravovarstveni nadzornik največ zaposlenih v Triglavskem narodnem parku. V Parku Škocjanske jame ima sicer pooblastilo za opravljanje neposrednega nadzora 16 zaposlenih, vendar je od teh le 7 razporejenih na delovna mesta naravovarstveni nadzornik. Nadalje se ugotavlja, da je v zavarovanih območjih na območju RS delovalo skupaj le 26 naravovarstvenih nadzornikov s polnimi pooblastili²⁵, in sicer v Triglavskem narodnem parku 17, v Parku Škocjanske jame 7, v Kozjanskem parku 1 in v Krajinskem parku Strunjan le 0,2 zaposlenega (le 20 % delovnega časa). V preostalih šestih zavarovanih območjih so bili naravovarstveni nadzorniki zaposleni, vendar niso imeli vseh potrebnih izpitov (Kus Veenvliet 2011, 26).

Ravno zaradi omejenih finančnih virov in omejenih kadrovskih zmožnosti Parka Strunjan bi bilo treba preučiti možnosti o ustanovitvi oz. vzpostavitvi prostovoljske naravovarstvene službe.

6.4 PROSTOVOLJSTVO V ZAVAROVANIH OBMOČJIH NARAVE

Pritiski na naravno okolje se iz dneva v dan povečujejo in kršitve so izredno pogoste. Vzpostavitev neposrednega nadzora je zato nujna, saj le s stalno prisotnostjo na terenu lahko upravljavec območja zagotovi spoštovanje varstvenih režimov ter predpisov in tako doseganje zastavljenih ciljev varstva narave.

²⁵ Polna pooblastila ima posameznik, ki ima uspešno opravljen izpit za naravovarstvenega nadzornika in izpit za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku.

Znotraj zavarovanih območij, kjer jim je uspelo vzpostaviti naravovarstvene službe, imajo nadzorniki pomembno vlogo. Ne le da ozaveščajo obiskovalce, predstavljajo tudi pomembno vez med upravljavci in prebivalci območja, ne nazadnje pa tudi med obiskovalci (Kus Veenvliet 2011, 8).

Načini, kako se lahko deležniki oz. lokalne skupnosti vključujejo v parkovna območja, so različni. Poznamo več vrst (Ionita in Stancin 2012, 74–75):

- obveščanje ali pasivna udeležенost, ki poteka od skupnosti k upravljavcu, ko ta potrebuje določene informacije, ali obratno, ko želi upravljavec obveščati skupnost;
- konzultacija, ki poteka, ko se želi določeno mnenje od skupnosti in se njihovo izraženo mnenje upošteva pri sprejemanju odločitev;
- funkcionalna udeležенost, ki se odvija na formalni ali neformalni ravni, glede načrtovanja in sodelovanja pri določenih dejavnostih, ki so potrebne za dosego upravljaljskih ciljev;
- sodelovanje, in sicer v obliki soupravljanja območja, kjer vsakdo prevzame svoj del odgovornosti, in soupravlja z zavarovanim območjem;
- delegacija, ko se del pristojnosti in odgovornosti za dejavnosti prenese na druge zainteresirane skupine;
- transformativno sodelovanje, ko so deležniki opolnomočeni z določeno avtoriteto in odgovornostjo ter sodelujejo pri sprejemanju odločitev in jim občasno pomagajo strokovnjaki.

Prostovoljstvo znotraj zavarovanih območij bi zagotovo spadalo v zadnjo kategorijo, saj je to dejavnost, kjer se posameznike opolnomoči, njihov angažma ima dodano vrednost v obliki odgovornosti in določene stopnje avtoritete. Prostovoljci pa sodelujejo pri sprejemanju odločitev o zavarovanem območju.

6.4.1 IZVAJANJE NARAVOVARSTVENEGA NADZORA

Naravovarstveni nadzor znotraj zavarovanih območij je izjemnega pomena za dobrostanje območja. Neposreden nadzor v naravi je namreč nadzor nad izvajanjem Zakona o ohranjanju narave in njemu podrejenih predpisov npr. Uredbe o Krajinskem parku. Gre za poseben upravni postopek, saj Zakon o ohranjanju narave ureja le posamezna postopkovna vprašanja, subsidiarno pa se uporablja Zakon o splošnem

upravnem postopku (Ur. l. RS 24/06 s spremembami), ki ureja skupna načela za vse posebne upravne postopke (Jerovšek in Kovač 2010).

Zakonsko podlago za izvajanje neposrednega nadzora v naravi podeljuje Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) upravljavcu zavarovanega območja. Namen naravovarstvenega nadzora je preprečiti kršitve in zlorabe naravnega okolja. Pa ne le s sankcioniranjem, ampak predvsem z obveščanjem, svetovanjem in ozaveščanjem ljudi. Naloge neposrednega nadzora so tudi spremljanje stanja, nadzor nad varstvenimi režimi, ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah varstvenih režimov in zapovedi. Pa tudi posredovanje kršitev in obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov. Naravovarstveni nadzornik je lahko vsak polnoleten državljan Republike Slovenije, ki opravi preizkus znanja na Ministrstvu za okolje in prostor. Menimo, da bi bilo treba dodati, da posameznik, ki se želi prijaviti na izobraževanje, ne sme biti v kazenskem postopku.

Postopek neposrednega nadzora v Zakonu o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) določa predvsem njegovo vsebino. Zakon o ohranjanju narave ne povzema postopkov nadzora, le njegove naloge. Postopek nadzora mora potekati skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku (Ur. l. RS 24/06 s spremembami), zato je nadzornik dolžan začeti postopek po uradni dolžnosti, če to zahteva varstvo javne koristi. Slednje je pomembno od leta 2014 tudi za prostovoljne nadzornike, ker se lahko dokazi, ki jih zberejo, uporabijo pri inšpekcijskem postopku.

6.4.2 SWOT-ANALIZA PROSTOVOLJNE NARAVOVARSTVENE SLUŽBE

V namen boljšega razumevanja prostovoljnega naravovarstvenega nadzora smo izdelali SWOT-analizo. Ime je akronim za sledeče tujke: strengths, weaknesses, opportunities, and threats, kar prevajamo kot prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti. Analiza pomaga poiskati odgovore na vprašanja, na katerih notranjih prednostih naj podjetje začrta svojo prihodnost za doseg ciljev in katere so slabosti, ki jih mora odpraviti za doseg ciljev. Obenem pa oceni zunanje priložnosti, ki jih lahko uporabi za napredovanje in zunanje nevarnosti, ki podjetju grozijo, da ne doseže zastavljenih ciljev (Speth 2015, 24).

Tabela 6.1. nam prikazuje prednosti, ki bi jih upravljavec območja pridobil v kolikor bi se odločil za vzpostavitev prostovoljne naravovarstvene službe. Slabosti, ki bi jih lahko vzpostavitev prostovoljne naravovarstvene službe, prinesla organizaciji. Obenem pa analiza ponuja odgovor na vprašanje, katere so zunanje priložnosti, ki bi jih lahko upravljavec trenutno izkoristil in katere so nevarnosti, v kolikor se odloči za ureditev prostovoljnega nadzora na območju parka.

Tabela 6.1: SWOT-analiza vzpostavitve prostovoljne naravovarstvene službe

PREDNOSTI • Nadzor 24 ur na dan, 7 dni na teden, • povratne informacije s terena, • boljše spoštovanje varstvenih režimov, • boljši vpogled v dogajanje na terenu, • boljša komunikacija z domačini, obiskovalci itd.	SLABOSTI • Kadrovska obremenitev z upravljanjem prostovoljcev, • finančni vložek za izobraževanje, uniforme.
PRILOŽNOSTI • Želja lokalne skupnosti po pomoči pri upravljanju parka, • razpis za opravljanje izpitov za naravovarstvene nadzornike.	NEVARNOSTI • Izguba zanimanja, • konfliktna situacije (z zaposlenimi, strankami, kršitelji), • neenotnost in nerazpoznavnost nadzornikov (na državni ravni).

Od organizacije do organizacije je odvisno, katere priložnosti in nevarnosti bo zaznala pravočasno, katere bo izkoristila in katerim nevarnostim se bo izognila. (Duh in Kajzer 2002, 47)

6.4.3 ORGANIZACIJA NEPOSREDNEGA NARAVOVARSTVENEGA NADZORA NA RAVNI DRŽAVE

V preteklih letih izvedena študija neposrednega nadzora v naravi na območju RS je pokazala, da so znotraj RS številne naravovarstvene službe šibke, saj nimajo polnih pooblastil za izvajanje nadzora. Poleg tega pa od leta 2008 ni bilo razpisanih izpitnih rokov za pridobitev pooblastil.

Kljub finančni krizi in zmanjševanju sredstev za varstvonarave, je v prihodnjih letih nujna kadrovska krepitev nadzornih služb na zavarovanih območjih ter

zagotovitev neposrednega nadzora. Brez zagotovitve sredstev za neposredni nadzor, še posebej ob prav tako kadrovsko šibkih inšpekcijskih službah, ni mogoče zagotavljati spoštovanja sprejetih predpisov, to pa ovira tudi doseganje ciljev varstva narave, nacionalnih in EU politik ter mednarodnih zavez (Kus Veenvliet 2011, 44).

Priporočila iz poročila so obsegala 12 točk, od katerih je treba določene izvesti na državni ravni, druge na upravljavski ravni. Tako naslavlja ministrstvo in predlaga, naj zagotovi ustrezno kadrovsko podporo, koordinacijo in organizacijo neposrednega nadzora na območju RS, da se organizira in razpiše najmanj en rok za usposabljanje ter nato dva za opravljanje izpita za naravovarstvene nadzornike. Priporoča tudi, da če naravovarstveni nadzorniki opravijo izpit, opravijo dodatno še izpit za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku.

Obenem nalaga ministrstvu, da pripravi podrobno analizo pristojnosti nadzornikov in pregleda pomanjkljivosti trenutne pravne ureditve. Obenem poročilo predlaga pripravo, skupaj z že primerno delujočimi nadzornimi službami, podrobnih navodil za enotno izvajanje prostovoljnega nadzora in pri njihovi pripravi upoštevanje Zakona o prostovoljstvu.

Obenem zapiše še, da je treba preučiti sočasno in usklajeno izvajanje neposrednega nadzora z gozdarji. Obenem pa bi bilo treba uskladiti organizacijsko in vsebinsko pravilne načine in pogoje izvajanja neposrednega nadzora. Raznim službam, od inšpekcijskih, ZRSVN in nadzornih služb, pa poročilo nalaga predvsem izboljšanje sodelovanja in kadrovsko okrepitev inšpekcijskih služb.

Prve točke se že zasleduje in tako je v letu 2015 začelo pristojno ministrstvo ponovno razpisovati roke za opravljanje izpita za naravovarstvene nadzornike. Obenem se je začelo izvajati usposabljanje tako teoretične kot tudi praktične narave. V letu 2015 je bila sprejeta nova Uredba o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Ur. l. RS 56/15), ki po novem določa, da je izobraževanje za naravovarstvene nadzornike sestavljeno iz naslednjih področij, na katerih se spoznava:

1. temeljna načela ohranjanja narave,
2. zgodovino naravovarstva,
3. varstvo naravnih vrednot in ohranjanje biodiverzitete,
4. organiziranost varstva narave v RS,
5. splošno poznavanje zavarovanih območij in posameznega,

6. spoznavanje neposrednega nadzora,
7. sodelovanje tako s prekrškovnimi organi kot spoznavanje osnov inšpekcijskega postopka,
8. spoznavanje naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov kot uradnih oseb in operativnih postopkov, v katere so udeleženi.

Za 8. točko je pristojna organizacijska enota Generalne policijske uprave, ki je tako zadolžena za izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje po programu, in sicer za praktično usposabljanje naravovarstvenih nadzornikov.

6.4.4 PROSTOVOLJNI NADZORNIKI

Konec junija 2014 je bil sprejet spremenjen Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS, št. 96/04 s spremembami), ki po novem prostovoljnim nadzornikom omogoča, da se zbrani materialni dokazi lahko uporabijo v inšpekcijskem postopku.

Novost, ki jo prinaša Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Ur. l. RS 41/15), je, da prostovoljni nadzorniki ne smejo več prosto delovati na določenem zavarovanem območju, ampak morajo pri zaprosilu za izdajo izkaznice priložiti kot dokaz pogodbo o prostovoljskem nadzoru. Slednjo sklenejo z upravljavcem območja ali skrbnikom naravne vrednote.

Prostovoljni nadzorniki so lahko osebe, ki upešno opravijo preizkus in tečaj za naravovarstvene nadzornike. V 15. členu Uredbe o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov (Ur. l. RS 56/15) je navedeno, da mora prostovoljni nadzornik, ki želi pridobiti pooblastilo o usposobljenosti za naravovarstvenega nadzornika, uspešno opraviti preizkus znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku.

Naloge neposrednega nadzora, za katere so pristojni po ZON tudi prostovoljni nadzorniki, so sledeče:

1. neposredno spremljanje stanja,
2. nadzor nad izvajanjem varstvenih režimov,
3. ugotavljanje dejanskega stanja pri kršitvah prepovedi iz tega zakona in na njegovi podlagi sprejetih predpisov ter obveščanje pristojnih inšpekcijskih organov,
4. opozarjanje ljudi na varstvene režime zaradi preprečevanja kaznivih ravnanj.

Naravovarstveni nadzornik ima pravico od osebe, ki ne spoštuje varstvenih režimov, zahtevati in dobiti na vpogled osebno izkaznico ali javno listino, s katero se dokazuje istovetnost te osebe. Obenem je dolžan fotodokumentirati potek kršitve in kršilca pri storitvi kaznivega ravnanja. O sumu kaznivega dejanja so dolžni obvestiti policijo, navesti vsa znana dejstva in dokaze ter izročiti dokaze, ki so jih pridobili.

EMPIRIČNI DEL

Pred neposrednim empiričnim delom naj dodamo, da je magistrsko delo do zdaj sledilo družboslovni disciplini upravljanja človeških virov, po drugi strani pa naravovarstvu, ki je ne nazadnje povezano tudi z antropogenim delovanjem. V pričujočem poglavju je skozi raziskavo povezana in predstavljena združitev obeh disciplin in aplikativno umeščena v prostor in čas.

Analizirali bomo opravljene polstrukturirane intervjuje s ključnimi akterji (direktor parka, predsednika obeh krajevnih skupnosti, ki sodita v območje parka, predsednik turističnega društva ipd.). Po analizi intervjujev, ki bodo želeno problematiko osvetlili z različnih zornih kotov, pa bomo podali analizo anketnega vprašalnika.

7.1 ANALIZA INTERVJUJEV

Za pridobitev poglobljenega znanja (teoretičnega in praktičnega) o prostovoljnem naravovarstvenem nadzoru v zavarovanih območjih narave in razumevanju zavarovanega območja Krajinskega parka Strunjan smo se odločili za intervjuvanje določenih ključnih ljudi. Razdelimo jih lahko na tiste, ki se profesionalno ukvarjajo z naravovarstvenim nadzorom, in tiste, ki delujejo znotraj območja Krajinskega parka Strunjan. Direktorja parka lahko na primer umestimo v obe kategoriji intervjuvancev, zato bomo tudi intervju, opravljen z njim, predstavili ločeno od ostalih.

Glede izbire lokacije in časa za izvedbo smo se prilagodili intervjuvancem in se poskušali izogniti vplivom zunanjega okolja, čeprav to ni bilo vedno mogoče (zvonjenje mobilnih telefonov). Pred začetkom intervjujev smo intervjuvancem poslali vprašanja, na katere smo želeli pridobiti odgovore, in jim obrazložili vsebino magistrskega dela in raziskave, ki jo izvajamo. Z vsemi intervjuvanci smo opravili intervjuje v neposredni obliki.

Prednost neposrednega izvajanja intervjuja je zagotovo spremljanje odzivov intervjuvanca in neverbalne komunikacije. Po drugi strani pa slednje lahko spodbudi sočutje in dojemljivost za čustva, kar lahko privede do izkrivljanja podatkov (Easterby Smith, Thorpe in Lowe, 102).

Intervjuvali smo:

- naravovarstvenega nadzornika iz Parka Škocjanske jame (trajanje intervjuja: 26' 18") – intervju 1,

- naravovarstvenega nadzornika iz Triglavskega narodnega parka (trajanje intervjuja: 12' 24") – intervju 2.

Intervjuvali pa smo še ljudi, ki so vezani prav na območje Krajinskega parka Strunjan:

- Gianfranca Giassija, predsednika Turističnega društva Solinar (trajanje intervjuja: 15' 13") – intervju 3,
- Marino Knez, predsednico KS Strunjan (trajanje intervjuja: 7' 42") – intervju 4,
- Maksa Filipčiča, predsednika KS Jagodje Dobrava (trajanje intervjuja: 5' 23") – intervju 5.

Zaradi posebnosti, ki jo ima direktor parka, bomo intervju z njim obravnavali ločeno od ostalih, saj je vpet tako v skupost parka kot direktor, zaradi menedžmenta javnega zavoda pa tudi v nadzor:

- mag. Marko Starman, direktor Krajinskega parka Strunjan (trajanje intervjuja: 11' 33") – intervju 6.

7.1.1 ANALIZA INTERVJUJEV S PROFESIONALNIMI NADZORNIKI IZ DRUGIH PARKOV

Intervjuji z uslužbenci drugih parkovnih območij v Sloveniji so omogočili dober vpogled v organizacijo prostovoljcev v drugih parkih. Z intervjuji smo uspeli zaobjeti tako pomanjkljivosti kot v prednosti upravljanja prostovoljcev. Park Škocjanske jame in Triglavski narodni parka veljata za pionirja naravovarstvenih služb v Sloveniji. Oba parka sta, glede na organiziranost, ostalim parkovnim območjem za vzgled kot primer dobre prakse.

V Parku Škocjanske jame so tako začeli izobraževanje prostovoljcev, ki so se želeli angažirati v sklopu upravljavca parka, še preden je bilo tako izobraževanje mogoče na ravni države. Triglavski narodni park je glede tega poseben, saj je že z Zakon o Triglavskem narodnem parku (Ur. l. RS 52/10) imel upravljavec drugačna pooblastila za nadzornike in prostovoljne nadzornike kot ostali parki, ki so vezani neposredno na Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami).

Za boljši pregled nad odgovori smo pripravili tabelo 7.1, ki povzema vprašanja in odgovore, ki smo jih prejeli.

Tabela 7.1: Povzetek intervjujev s profesionalnimi naravovarstvenimi nadzorniki

	Intervju 1	Intervju 2
Opis poklicne poti in vaše mesto znotraj parka	Da	Da
Naloge, ki jih izvajajo prostovoljni nadzorniki	Da	Da
Opravljen izpit, izkaznica, uniforma	Da	Da
Problemi s prostovoljci	Da	Ne
Zaposlovanje prostovoljcev	Da	Da
Plačilo ali nagrade	Da	Da
Menedžment prostovoljcev	Da	Da

Zanimalo nas je, katere naloge opravljajo prostovoljni naravovarstveni nadzorniki. Iz povedanega smo ugotovili, da tako v Parku Škocjanske jame kot v Triglavskem narodnem parku izvajajo podobne naloge, ki so vezane tako na opozarjanje in obveščanje kot tudi širše.

Že samo opozorilo, to da ljudje vejo, da je nekdo na terenu, ki jih kontrolira oziroma ko mu ni vseeno, al kurijo ogenj ali da mečejo odpadke ali da tega ne počnejo, da je to narobe, je to že ful dobra stvar in to deluje. (...) Kakšne druge skupne akcije alla, zdaj čistilna akcija, prav to soboto. Imamo reševanje žabic čez cesto tam v Vremski dolini. Postavljanje krmilnic oziroma izdelavo krmilnic in valilnic, ki jih pol postavmo na terenu, in druge stvari, ki se jih ne bom spomnu (intervju 1).

Mi smo bol imel te kolege, prostovoljne nadzornike za pomoč pri nadzoru v poletnih mesecih, glede kar se tiče opozarjanja ozaveščanja, take stavri na terenu (...) pomoči če smo kaj delal, kakšne čistilne akcije, ozaveščevalne akcije, da smo letake delil, da smo kakšne poti delal, pa take stvari (intervju 2).

Prostovoljci kršitelje opozarjajo in zaposlenim v parku pomagajo pri izvajanju nadzora v parku. Pomagajo tudi pri raznih akcijah (čistilne akcije, postavljanje valilnic ipd.).

Prostovoljni nadzorniki morajo imeti, skladno s spremembo zakona, z zavarovanim območjem sklenjeno pogodbo o sodelovanju, da lahko na območju delujejo, zato je

ključnega pomena, da so nadzorniki, čeprav so prostovoljci, uniformirani in da se lahko kot naravovarstveni nadzorniki pri opravljanju terenskega nadzora identificirajo. Upravljavci sicer prostovoljcem zagotovijo majice ali kateri drugi kos oblačila, ki je uniforma. Od Ministrstva za okolje in prostor prostovoljci pridobijo tudi izkaznico za identifikacijo, vendar morajo imeti z upravljavci sklenjene pogodbe o sodelovanju. Intervjuvanci so opozorili na problem financiranja uniform, kot tudi na problem poenotenja uniform na državni ravni, saj bi to pripomoglo k boljšemu prepoznavanju nadzornikov.

Je pa seveda spet vse povezano s financami glede uniforme, zavarovanja in posledično tudi kakšnega plačila, če bi izvajal naravovarstveni nadzor v naravi (intervju 2).

Značka²⁶ je zelo, zelo, zelo pomagala, da te niso spraševali, kdo si, pa kaj si. Ja, kar ... Kljub uniformi kajne, ljudje ne poznajo nadzornika, da je uradna oseba, ker nismo še, razen Triglavcev in tistih, ki mogoče kje blizu v Triglavskem narodnem parku živijo, še ne vejo, kdo smo. In moreš ogromno energije porabit, da jim sploh dopoveš, kaj, kdo si, če to sploh sprejmejo, ne? Nekateri sploh ne sprejmejo, moraš pol policijo klicat in tko naprej. Pustmo stat (...) Policaji so nam zadnjič rekli recimo, ko smo bili v Gotenici na izobraževanju (...), da smo ko v pižamah (intervju 1).

Kot vidimo, je eden od problemov ne le prostovoljnih, ampak tudi profesionalnih nadzornikov, nerazpoznavnost. Zato se poziva Ministrstvo za okolje in prostor, naj poenoti uniforme na državni ravni in ne nazadnje opremlja nadzorne službe s primernimi napravami za izdajanje kazni na terenu²⁷.

²⁶ Pred leti so imeli naravovarstveni nadzorniki za identifikacijo usnjen ovitek, v katerem je bila na eni strani značka z logotipom in napisom »naravovarstveni nadzornik«, na drugi strani pa je bila izkaznica s fotografijo in osnovnimi podatki nadzornika. V preteklih letih so značko zamenjali s plastificirano izkaznico, ki je podobna osebnim izkaznicam.

²⁷ Profesionalni naravovarstveni nadzorniki so namreč prekrškovni organ, ki danes s paragonskimi bloki izdaja kazni, čeprav bi bilo to z električnimi napravami z mobilnimi aplikacijami lažje in učinkovitejše. Ne nazadnje pa bi se postopek izdajanja kazni poenostavil in poenotil, pa tudi električne naprave bi same prenašale izdane kazni v bazo in bi bilo poročanje Ministrstvu za finance bistveno lažje, preprostejše in učinkovitejše.

Tako Park Škocjanske jame kot Triglavski narodni park imata s prostovoljci podpisane dogovore o sodelovanju, kot to zapoveduje zakonodaja. Načeloma težav z upravljanjem prostovoljcev nimajo. Običajno se težave nanašajo na odnos med prostovoljci in lokalno skupnostjo in ne na odnos med zaposlenimi in prostovoljci.

In tle imamo s prostovoljci kdaj probleme, ker moramo prostovoljce mirit, ker oni bi jim marsikaj prepovedali, mi jim pa ne moremo več kot tolko. Bolj med kršitelji in prostovoljci prihaja do večjih trenj kot med nami in njimi (intervju 1).

To se navezuje na drugo težavo, in sicer na problem krajevne pristojnosti. Dejstvo je, da nadzorniki lahko opozarjajo in sankcionirajo le znotraj območja parka. Težava nastopi, ko se neprimerna ravnanja odvijajo na meji parka in upravljavci območja ne morejo sankcionirati početja, ki bi ga sicer znotraj območja lahko.

Do tistega metra, kjer je meja, si pristojen, en cm čez pa ne več, ne. In tle imamo mi zelo velike težave, ker pri nas točno vejo, kje je park in kar je izven, je že problem. Sicer sodelujemo z medobčinsko inšpekcijo, ampak ni stvar enaka, kot bi bla, če bi meu ti bolj razširjene pristojnosti. Ampak tle je sistemski problem (intervju 1).

Težava nastopi, ker marsikdo od prebivalcev misli, da bi moralo zavarovano območje ukrepati, čeprav je to izven območja. Poleg tega jih to moti tudi zaradi neenakosti, ki jo občutijo. Enaka težava se pojavlja tudi v Krajinskem parku Strunjan.

Prišleki gor, Velika planina²⁸. Jah, glej. Oni sigurno ne bodo rušili to. In tam je prav škifo Strunjana. In to vsi govorimo. Samo tisto je izven parka (intervju 3).

Zaradi določenih posegov v neposredni bližini zavarovanega območja, sploh gradbenih, je tudi zavarovano območje razvrednoteno, ker določeni posegi ne estetsko ne kulturno ne sodijo v določeno območje ali na mejo zavarovanega območja. Poleg tega pa se

²⁸ Z besedno zvezo »Velika planina« je mišljen skupek manjših objektov – brunaric, ki ne sodijo v primorsko kulturno krajino in so zgrajene na robu Krajinskega parka Strunjan, vendar ne znotraj parka.

domačini, lokalna skupnost počutijo prizadeto in izgubljajo zaupanje tudi v upravljavca parka, ker se jim zdi, da pravni mehanizmi ne delujejo.

Marsikaj smo že napisali o simbolnih nagradah in plačilu prostovoljcev, čeprav je pogoj, da se nekaj opredeli za prostovoljstvo, prav odsotnost plačila. Vseeno smo preverili, kako imajo plačilo, če sploh, urejeno znotraj Triglavskega narodnega parka in v Parku Škocjanske jame, ali jim krijejo potne stroške in druge stroške, povezane z njihovim angažmajem, morebiti zavarovanje. Predvsem nas je zanimalo, ali so morebne nagrade simbolne narave, na primer izleti ali izobraževanja.

Mi imamo bolj simbolne nagrade, vsako leto jim damo kakšne majice pa take stvari. Pa za novo leto se srečamo, pa kakšne poletne izlete naredimo bodisi po parku bodisi v druga zavarovana območja po Sloveniji. To je bolj, kako bi rekel, druženje, pa prijetno s koristnim, no (intervju 2).

Potnih stroškov jim ne plačujemo, če gredo od ozadi naprej. Nikoli, nikdar! (...) Nagrad, razen v obliki izleta, ne dobijo, tudi ne. Oziroma kakšne obleke al pa kej tazga. Izlet, več al manj, vsako leto organiziramo in to, če se le da, v kakšna zavarovana območja, v kakšne muzeje. V nekaj, kar je nekaj skupnega, skupen interes. (...) Imamo pa potem vsako leto še dodatna izobraževanja, izobraževanja, no, to je tudi v bistvu neka ugodnost. No, ne vem. Pa o netopirjih, pa o divji zvereh, pa o ptičih (intervju 1).

Razberemo lahko, da prostovoljci niso plačani, vseeno pa imajo v zameno za svoj angažma določene ugodnosti v obliki izobraževanj, izletov, srečanj.

Glede na napisano nas je zanimalo še, kako je z organizacijo prostovoljcev znotraj Triglavskega parka in Parka Škocjanske jame. Kolikšen vložek zaposlenih je potreben pri koordinaciji in menedžmentu prostovoljcev.

To je en segment, bomo rekl, v družbi al pa tud en segment v zavarovanih omočjih, ki ni zanemarljiv, ki se je treba z njim delat, z njim se ukvarjat, ki jim je treba dat vsebine, naravi dela, kaj bodo delali, kje bodo delali in posledično poj dobiš tudi en uspeh. Bodisi oni tudi napišejo nazaj dnevnike, da sporočajo,

da pač. More bi eden, bomo rekl eden profesionalni nadzornik, tudi zadolžen za določene, da jih ma, da dnevno ve, kje se nahajajo, kaj delajo, da jim je tud, drug drugemu, da so skoz neka pomoč, predvsem na terenu al pa pomoč, bom reku, bolj v nadzoru. Na območjih, kjer pa vemo, da je v teh poletnih mesecih zelo obiskan in tud frekvecna obiska je velika, in če sta dva nadzornika skupaj v narekovaju v patroli oz. nadzoru, je to sigurn že boljš uspeh oziroma je to že drug psihološki pristop (intervju 2).

S tem, da mi ena od teh dveh pomaga, kaku bi reku, kako si rekla menedžiranju vseh teh prostovoljcev, ker je kar dosti dela, ja. Dosti dela v smislu, da če češ da so stalno aktivni, jih moraš stalno kontaktirat, vedno ti kaj povejo, jih moraš stalno ... Ta interakcija mora potekat vsaj enkrat tedensko, če češ, da se kej dogaja, sicer pozabijo, delajo po svoje oziroma no, kakorkoli že (...) Ne sme jih biti preveč. To je dejstvo, ker če jih je preveč, potem je to neobvladljivo skoraj (intervju 1).

Intervjuvanci so odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja, obenem pa so dodali še druge pobude, ki jih lahko upravljavci izvajajo skupaj s prostovoljci (urejanje gnezdilnic, netopnic ipd., izobraževanje v vrtcih in šolah itd., ki je ne nazadnje tudi izrednega pomena za naravovarstvo, saj se ravno pri najmlajših začneta vzgoja in zavedanje o pomembnosti odnosa do okolja).

Imamo pa potem še v šoli krožek, ki smo ga sicer prevzeli kot jamarski krožek, ampak so potem spet mulci naravovarstveno obarvani oz. varuhi narave. Tako da tudi z mladimi delamo in jih vključujemo v to, kaj je lepo in prav (intervju 1).

Za vse tiste, ki si ne želijo podpisati dogovora o sodelovanju in ne želijo opravljati izobraževanja za prostovoljne naravovarstvene nadzornike, ker se jim slednje zdi preveč formalizirano, pa imajo v obeh parkih izoblikovano tudi neformalno sodelovanje.

In smo uvedli tudi drugo kategorijo in to so varuhi narave, popolnoma neformalno, popolnoma izven naravovarstva. Ampak še vedno naši, ki si ne želijo ust, še manjših od teh, ki so pa že itak zelo sproščena (intervju 1).

Bi bilo treba kakšno drugo obliko dobit, morebiti kot prijatelji zavarovanega območja al ne vem konkretno parka, simpatizerji. Jih imaš pol ti še zmeraj, če je kakšna taka širša akcija al pa dogodek, pa jih ti še zmer lahko pokličeš in te druge vsebine pomagajo delat (intervju 2).

Iz intervjujev s profesionalnimi naravovarstvenimi nadzorniki je razbrati, da so prostovoljske naravovarstvene službe primerno organizirane. Upravljevec območja jim tako pripravi programe oz. vsebine, ki jih izvajajo za doseg določenih ciljev, in prav zaradi tega so uspešni.

7.1.2 INTERVJUJI S PREDSTAVNIKI KRAJEVNE SKUPNOSTI IN TURISTIČNEGA DRUŠTVA SOLINAR

Intervjuja z obema predstavnikoma krajevnih skupnosti (v nadaljevanju KS), tako KS Strunjan kot KS Jagodje Dobrava, ki sta obenem tudi člana sveta zavoda, sta potrdila domnevo, da bi bila prostovoljska naravovarstvena služba zaželeno, saj ne nazadnje območje poznajo zelo dobro. Tabela 7.2 povzema poglobljena vprašanja.

Tabela 7.2: Povzetek intervjujev s predstavniki obeh krajevnih skupnosti in predsednikom turističnega društva

	Intervju 3	Intervju 4	Intervju 5
Vaša vloga znotraj parka	Da	Da	Da
Smisel prostovoljske naravovarstvene službe	Da	Da	Da
Pazljivost z lokalnimi prebivalci	Da	Da	Da

Vsi intervjuvanci so se strinjali, da območje potrebuje izboljššan nadzor, ki bi se ga lahko doseglo s prostovoljsko naravovarstveno službo, ker je v poletnih mesecih območje parka preobremenjeno.

Ta ideja se mi zdi zelo smiselna, tudi glede na to, ker je premalo zaposlenih, da ne morete čarat, tudi zato ker ste, da ste poleti tudi cele dneve na terenu. In mislim, da bi bilo dosti krajanov pripravljenih pomagat, posebej tisti, ki živimo s krajem in ki vidimo, da se dogajajo tudi take stvari, ki se ne bi smele, ne vem,

od kurjenja, do parkiranja, kampiranja in tako dalje in marsikdo mislim, da bi bil pripravljen opozoriti in tudi pomagati krajinskemu parku pri vašem delu. Zelo, zelo pametno (intervju 4).

Z zadovoljstvom prikimam vašemu mnenju, pozitivnemu. Preveč smo zanemarjali našo dediščino okoljevarstveno in še ostalo kulturno dediščino, ki jo ima Strunjan oziroma kar je Strunjana tle. Oziroma pozdravljam to pobudo in z velikim zadovoljstvom bi tu tudi sodeloval in pristopil (intervju 5).

Glede na to, da je prav Krajinski park Strunjan najbolj poseljeno zavarovano območje v Sloveniji in obenem še poleti izredno obremenjeno s turisti, se nam je zdelo pravilno izpostaviti tudi lokalne prebivalce. Brez njihovega angažmaja se park ne bi zavaroval. Zato nas je zanimalo, ali ima lokalna skupnost zaupanje v upravljavca območja in ali podpira idejo in delo parka.

Sej večinoma domačini se strinjajo in podpirajo krajinski park. Ma tudi moramo živeti, da nam omogoča, da živimo. Tako da ... Mi vidimo ... Kot sem jaz videl moj problem. Jaz, ko sem imel prijavo z vaše strani, sem imel velike komplikacije, velike stroške, sem delal na črno, ampak sem rabu za skladiščit kakije (intervju 3).

Ma v samem šatru moram reči, da razen nas, ki poznamo vaše delo v javnem zavodu, je bilo malo tako ... Zaskrbljujoče, ne?²⁹ Kaj bo zdej, ne bomo smeli nič, bomo omejeni pri vsaki stvari. Kar pa se je pokazalo, da dejansko ni tako. Moram pohvaliti vaše poročilo, pa čeprav je enkrat letno, ki je združeno skupaj s čestitko vsem krajanom Strunjana in v bistvu ljudem, ki spadajo v Krajinski park Strunjan, tudi Jagodje Dobrava. Kjer je zelo lepo opisano vaše delo, vse, kar je bilo strojeno, tako da ljudje so seznanjeni vsaj s tem. Drugače pa moram reči, da tiste, ki kaj zanima, bi se lahko oglasili tudi pri vas konč koncev in vprašali, ampak takih je zelo malo. Mislim pa, da so ljudje vseeno dobili zaupanje, ker v tem letu odkar imamo javni zavod, se je veliko, veliko naredilo v Strunjanu, moram reči (intervju 4).

²⁹ Izredno pomemben je dejavnik zaupanja med domačini in parkom, sploh ker je v letu 2004, ko se je sprejemala Uredba o Krajinskem parku Strunjan, zaradi nepravilnosti pri njenem sprejemanju odstopila takratna predsednica Krajevne skupnosti Strunjan (Šuligoj 2004, 6).

Kot je razvidno, domačini podpirajo park, a so še vedno prikrajšani zaradi omejitev, ki jih imajo glede gradenj. Po drugi strani pa se jim zdi, da so drugim gradnje omogočene, prebivalcem znotraj parka pa ne. Zdi se jim, da so pravila dvojna.

Vidiš nas, istrijančki, ki se ustrašimo sami sebe in gremo to zrihtat. Jaz sem si zrihtal. Sem legaliziral. Uni pa dnarja imajo. Al podkupnine in zmagajo oni» (intervju 3).

Mislim, da specifika je ta, da različni lobiji vplivajo in hočejo prodreti s stvarmi, ki tle ne spadajo, in zato je prav, da včasih ostanejo trmasti, ne glede na to, kaj se dogaja (intervju 5).

Teh težav tudi prostovoljni naravovarstveni nadzorniki ne bi uspeli odpraviti, saj je to problem, ki bi ga bilo treba rešiti na sistemski ravni, skozi zakone in prostorske akte.

Želeli smo tudi ugotoviti, ali bi lokalna skupnost bolje sobivala z upravljavcem, če bi vzpostavili prostovoljsko naravovarstveno službo, in ali je morebiti tu še prostor za primerno komunikacijo.

Tle je še veliko, veliko rezerve. Veliko rezerve za območje, da bi se območje razvijalo, da bi sodelovalo skupno z upravljavcem. Sama vi ste bla majhna še in ste veliko pripomogla, ker ste poznala kraj in to zelo in to zelo dosti pomeni in to jaz tudi na cenim. Če ni tega, ni neč! (intervju 5).

Intervjuji so dali jasen in nedvoumen odgovor, da je zaradi obremenitve območja zaželeno oblikovanje prostovoljske naravovarstvene službe, ki bi delovala na območju parka.

7.1.3 INTERVJU Z DIREKTORJEM JAVNEGA ZAVODA KRAJINSKI PARK STRUNJAN

Oblikovanje prostovoljske naravovarstvene službe pa glede na Zakon o ohranjanju narave (Ur. l. RS 96/04 s spremembami) ni mogoče brez upravljavca območja, ki mora upravljati prostovoljce in z njimi skleniti dogovor o sodelovanju.

Direktor se je do možnosti oblikovanja prostovoljske naravovarstvene službe opredelil pozitivno.

Hodit okrog in opozarjat okrog, ne smeš lovorja pobirat, ne špargljev, se smeš tega, ne smetit in tako naprej. Bi morda celo šlo in bi morda ... Bi morda ... Bi lahko mi tud en poziv naredili, če koga to zanima. Ali to vežemo na turistično društvo ali se to veže na splošen poziv tle iz okoliša, da bi izobrazili in opremili prostovoljne nadzornike. Po mojem bi res predvsem smetenje, krujenje in taborjenje poleti (intervju 6).

Seveda je posebnost območja morski del parka, ki bi ravno zaradi tega potreboval drugačno obliko nadzora.

To bi bil moral bit bolj nek tak dogovor o tem, da se obvešča, nadzoruje in obvešča in inšpektorje in une, v tem skupnem interesu, da se čuva morje, ne. (...) Mi s temi ljudmi ne bi imeli dogovora, ne bi šli skoz una izobraževanja, ker tud to opozarjanje na morju ni neka res učinkovita stvar. Bi morala res iti potem na nek inšpekcijski nivo (intervju 6).

Direktor krajinskega parka je potrdil domnevo, da bi lahko upravljavec organiziral prostovoljsko naravovarstveno službo. In sicer v dveh oblikah, na morju in na kopnem. Na morju bolj neformalno, kot jo imajo v Parku Škocjanske jame, v obliki varuhov morja. Na kopnem pa bi jo lahko oblikovali tako kot v drugih parkih, s podpisom pogodb med določenimi posamezniki, ki bi bili interesirani izvajati tako delo.

Tudi sam je že prepoznal željo lokalne skupnosti, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri, saj ga prebivalci območja velikokrat kličejo in tožijo o težavah, ki so vezane na območje parka ali širše, kjer upravljavec nima pristojnosti.

7.2 ANALIZA PODATKOV ANKETNE RAZISKAVE

Krajinski park Strunjan je eno najbolj poseljenih zavarovanih območij v Sloveniji, saj gostota poselitve znaša med 112 in 336 preb/km². Na območju parka je po podatkih Statističnega urada RS (SURS) leta 2012 živelo 454 ljudi, vendar so znotraj tega števila upoštevani tudi prebivalci, ki so stalno prijavljeni v počitniških objektih. Zato po oceni upravljavca v parku živi okoli 400 prebivalcev.

Po podatkih iz leta 2010 nekaj več kot 11 % prebivalcev pripada starostni skupini 0–14 let, 67 % starostni skupini 15 do 65 let, 22 % prebivalcev pa je starejših od 65 let. Indeks staranja, izračunan na podlagi podatkov za območje krajinskega parka, znaša 183 in je med najvišjimi v Sloveniji (indeks za celotno Slovenijo je 117) ter tudi višji kot sicer v občinah Piran (163) in Izola (131) (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2014, 27).

7.2.1 Analiza ankete

Uporabili smo neslučajnostni (nerandomizirani) namenski vzorec in zato razposlali ankete posameznikom, živečim zgolj na območju parka, kar pomeni, da smo že z izbranim vzorčenjem zasledovali reprezentativnost populacije, ki živi znotraj zavarovanega območja. Prav parkovna lokalna skupnost, živeča na območju, lahko pove, s katerimi težavami se srečuje, ker živi na območju, zavarovanem z Uredbo o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami), koliko jih upoštevanje, ali pa tudi ne, varstvenih režimov moti in koliko bi se bili zaradi svoje vpetosti v okolje pripravljeni angažirati kot prostovoljci, saj ne nazadnje poznajo območje, so na njem vedno prisotni in jim je v interesu, da se njegove posebnosti še naprej varujejo.

Če bi v vzorec zaobjeli tudi ljudi, ki prebivajo zunaj območja parka, pa čeprav znotraj iste krajevne skupnosti, analiza ne bi bila mogoča, saj jih omejitve, ki jih zavarovanje območja postavlja, ne prizadanejo neposredno.

Anketa je bila razposlana v začetku marca 2016 individualno³⁰ preko elektronske pošte in družbenega omrežja Facebook 150 ljudem, kar je tretjina živečih na območju Krajinskega parka Strunjan³¹. Anketa je imela 15 vprašanj, vendar so se pri vprašanjih odprla podvprašanja, če so anketiranci odgovorili pritrdilno, tako je bilo skupaj 19 vprašanj. Zadnja štiri vprašanja so anketirance spraševala zgolj po demografskih podatkih. Vprašanja so bila zaprtega ali polodprtega tipa. Le zadnje vprašanje je bilo odprtega tipa in anketiranci so imeli možnost zapisati svoje ideje, pripombe, predloge, zato smo ga tudi posebej analizirali. Odgovore smo analizirali s pomočjo programa SPSS.

³⁰ Preko e-pošte in sporočil na družbenem omrežju Facebook smo pošiljali individualno povezavo na anketo zgolj prebivalcem območja. Po enem tednu smo jih ponovno pozvali, naj anketo, če je še niso, rešijo.

³¹ Anketo je ustrezno dokončalo 96 ljudi, delno izpolnilo 21, ustrezno skupaj 90. Skupaj neustrezno jih je izpolnilo še 105. Anketo je na portalu odprlo 195 ljudi. S programom SPSS smo anketirance omejili le na tiste, ki so imeli stalno ali začasno prebivališče na območju parka, in teh je bilo le 84.

Kljub zasledovanju reprezentativnosti vzorca ta ni reprezentativen. Vseeno pa zajeti vzorec predstavlja:

- četrtno parkovne lokalne skupnosti,
- potencialne prostovoljne naravovarstvene nadzornike, ki bi lahko bili gotovo prisotni na terenu,
- posameznike, ki poznajo območje in potencialne kršitelje,
- ljudi, ki so računalniško pismeni,
- poznajo težave, s katerimi se soočajo prebivalci parka,
- jim je ravno zaradi bivanja na tem območju v interesu, da se območje varuje še naprej in morebiti tudi bolje kot do zdaj.

Zaradi navedenega bomo hipoteze vseeno potrdili ali ovrgli, so pa dobljeni podatki raziskovalne narave, zato se je treba zavedati, da posploševanje ni mogoče.

Med populacijo anketirancev je bilo 43,8 % žensk in 56,3 % moških (glej prilogo C, tabelo 1). Glavnina je bila stara med 21 in 60 let. Med 21 in 40 let je bilo starih 48,4 % anketirancev in med 41 in 60 let 40,6 %, kar 9,4 % je bilo anketirancev, starih nad 61 let. Od tega je bilo zaposlenih 71 % anketirancev, 10,9 % se jih je še izobraževalo, 12,5 % je bilo upokojencev in 3,1 % nezaposleni (glej prilogo C, tabelo 2 in 3). Dosežena formalna stopnja izobrazbe je bila za 56,3 % anketirancev srednja šola, za 34,4 % univerzitetna ali visokošolska izobrazba (glej prilogo C, tabelo 4).

Ker smo s programom SPSS prebrali le anketirance, ki živijo na območju parka, je imelo stalno prijavljeno prebivališče na območju parka 95 % anketirancev, 5 % pa je bilo začasno prijavljenih (glej prilogo C, tabelo 5).

Pri vprašanju: »Izmed naštetih možnosti izberite tiste, za katere mislite, da so v veljavi kot splošni varstveni režimi Krajinskega parka Strunjan,« smo anketirancem dali na izbiro več mogočih odgovorov. Čeprav so bili vsi navedeni odgovori pravilni, je le malokdo izbral odgovor, da je znotraj parka prepovedano izvajanje vojaških dejavnosti. Od vseh odgovorov je bila večinoma izbrana (20,3 %) prepoved odmetavanja odpadkov, 19,8 % vseh odgovor je predstavljalo prepovedano uničevanje habitatov in gnezdišč in 19 % prepoved nenadzorovanega izpuščanja in odvajanja odpadnih vod, tekočih odpadkov ali škodljivih tekočih snovi (glej prilogo C, tabelo 6).

Prav tako smo želeli vedeti, ali anketiranci poznajo razvojne usmeritve, ki so zapisane v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS, št. 107/04 s spremembami). Tudi pri vprašanju: »Prosimo, da izmed navedenih možnosti izberete tiste razvojne usmeritve, za katere menite, da so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan,« smo anketirancem omogočili izbiro več odgovorov. Zanimivo je, da je največ anketirancev (19 %) izbralo za najpomembnejšo razvojno usmeritev varstvo kulturne dediščine. Na drugem mestu sta trajnostni razvoj in dejavnosti, ki prispevajo k varstvu biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in krajinske pestrosti (18,3 %), in spodbujanje tradicionalne solinarske dejavnosti (18 %). Slednje je zanimivo prav zaradi dejstva, da Javni zavod Krajinski park Strunjan financira Ministrstvo za okolje in prostor in je glavna naloga zavoda prav ohranjanje narave in ne varstvo kulturne dediščine, čeprav se obe obliki varstva dopolnjujeta in nadgrajujeta (glej prilogo C, tabelo 7).

Pri naslednjem vprašanju smo anketirance prosili, naj razvrstijo po pomembnosti ukrepe, veljavne znotraj parka. S 30 % so na prvo mesto umestili ukrep, da je potrebno povezovanje kmetijske, turistične, solinarske dejavnosti z ribiško in kulturnovarstveno dejavnostjo, ta ukrep so največkrat izbrali tudi kot drugega. Na tretje mesto pa so umestili usmerjanje sredstev v varstvene in razvojne projekte (glej prilogo C, tabelo 8).

Prebivalci območja kljub omejitvam zavarovanja ne vidijo kot oviro za razvoj, saj je tako odgovorilo kar 72,5 % anketirancev. Pod možnostjo »drugo« so anketiranci navedli, da je zavarovanje ovira le občasno oz. zavarovanje območja ni ovira za razvoj parka, je pa lahko ovira za razvoj dejavnosti domačinov, ki morajo biti v skladu z razvojem parka, tu sta potrebna sodelovanje in iskanje najboljših rešitev (glej prilogo C, tabelo 9).

Pri anketirancih, ki so odgovorili, da območje ni ovira, se je odprlo podvprašanje, kjer smo želeli izvedeti, zakaj menijo, da območje ni ovira za razvoj. Izbirali so lahko med petimi odgovori (izbrali so jih lahko več) ali zapisali svoje mnenje pod možnost »drugo«. Odgovor, ki so ga največkrat izbrali, in sicer v kar 25,1 % primerov, je, da je prav, da se ta košček obale zaščiti pred pozidavami za prihodnje rodove. Takoj za tem odgovorom sta sledila še odgovora, da je življenje znotraj parka lepše, ker je narava ohranjena, s 23,3 % vseh odgovorov, in razvoj lahko poteka drugje, ta del obale pa je

edinstven in je prav, da ostane nedotaknjen, s 22,9 % vseh odgovorov (glej prilogo C, tabelo 10).

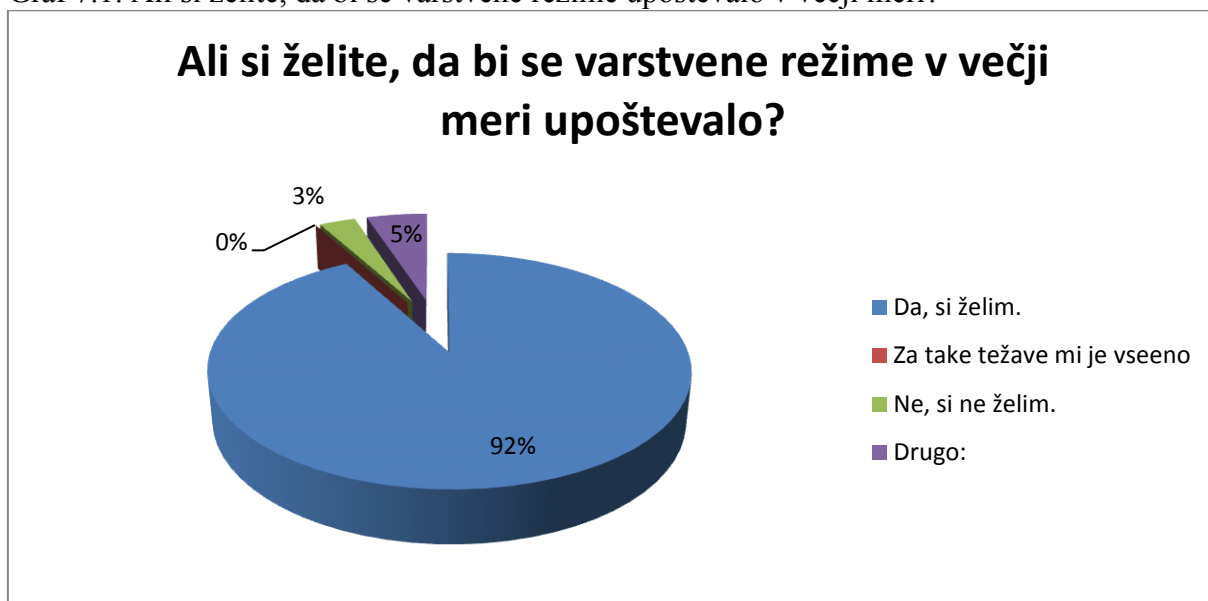
Želja anketirancev pri prejšnjem vprašanju, da se območje ohrani pred pozidavami in urbanizacijo za prihodnje rodove, je izredno zanimiva, saj so tisti, ki so odgovorili, da predstavlja zavarovanje po njihovem mnenju ovire, izpostavili prav dejstvo, da se na tem območju ne da graditi, ker so birokratski postopki dolgi in dragi. Kar 62,5 % anketirancev, ki v zavarovanju vidijo oviro, je izbralo ta odgovor (glej prilogo C, tabelo 11).

Pri naslednjemu vprašanju smo anketirance prosili, naj po pomembnosti razvrstijo že zapisane možnosti, kaj jih v parku moti. Očitno je, da so imeli anketiranci težave pri izpolnjevanju ankete, zato je prišlo do osipa. Od začetnih 84 anketirancev jih je pri tem vprašanju ostalo le še 66, torej je anketo prenehala reševati skoraj četrtina vseh anketirancev (glej tabelo 7.19). Anketirance oz. parkovno lokalno skupnost večinoma motijo odpadki in črna odlagališča (24,2 %) ter gradnje lop, počitniških hišic (24,2 %), postavljanje prikolic in drugih enostavnih objektov. Za prvo možnost je bila velikokrat izbrana tudi problematika mirujočega prometa (16,7 %). Pri tem vprašanju je zaznati, da občutijo neenaka pravila za domačine in prišleke. Šele na petem pa tudi na šestem mestu sta množično sidranje in zaraščanje kmetijskih površin. Na sedmem mestu je ribolov znotraj naravnih rezervatov (glej prilogo C, tabelo 12).

Ker smo pričakovali, da se domačini zavedajo težav in problematike ter obremenjenosti zavarovanega območja in da so marsikdaj pri opazanju različnih kršitev nemočni ali da jih neurejenost moti, nas je zanimalo, ali si želijo, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri (glej prilogo C, tabelo 13 in graf 7.1). Kar 92 % anketirancev je odgovorilo, da si tega želi. Pod možnost »drugo« so anketiranci dopisali še:

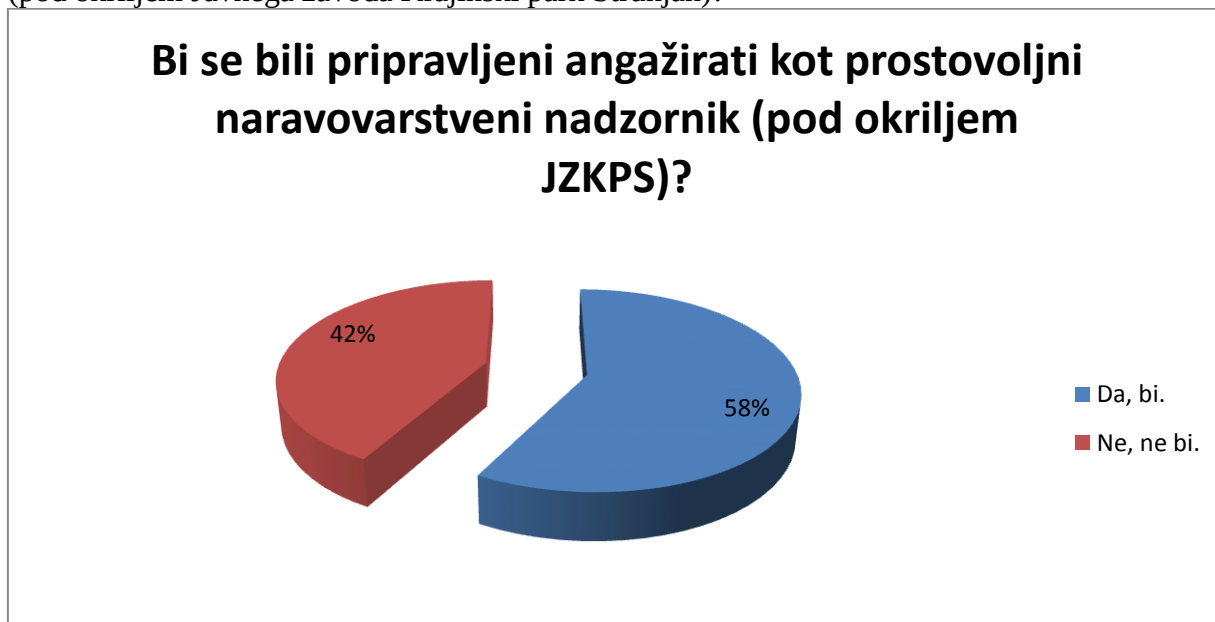
- vse mora biti v mejah, ne maram občutka represije,
- v določenih primerih,
- včasih.

Graf 7.1: Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri?

Zanimalo nas je, ali bi se bili zaradi težav oz. pregona kršitev, ki jih zaznavajo na območju parka, pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki v okviru upravljavca. Nekaj več kot polovica anketirancev (57,6 %) je odgovorila, da bi se bila pripravljena angažirati (glej prilogo C, tabelo 14 in graf 7.2).

Graf 7.2: Bi se bili pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan)?

Anketirance, ki so odgovorili, da si ne želijo delovati kot prostovoljci, smo v naslednjem vprašanju povprašali o razlogih, zakaj ne. Večina jih je odgovorila, da nima časa, kar 51,9 %. Del ostalih, kar 22,2 %, pa je bil mnenja, da se kljub njihovem angažmaju ne bi nič spremenilo (glej prilogo C, tabelo 15). Pod odgovor »drugo« pa so dopisali:

- mislim, da so drugi pristojni za to,
- pomanjkanje časa (služba),
- nisem primerna,
- tisti, ki je med, naj tudi robido.

Vseeno smo želeli še dodatno preveriti, ali bi anketiranci, ki so odgovorili, da bi se angažirali prostovoljno, to počeli tudi, če delo ne bi bilo plačano oz. ali so prostovoljstvo razumeli kot neplačan angažma. Med raziskavo smo marsikje naleteli na dejstvo, da določeni posamezniki pričakujejo nekaj v zameno za svoj angažma. Zato smo anketirancem, ki so na prejšnje vprašanje odgovorili pritrdilno, zastavili še dodatno vprašanje, če bi to počeli prostovoljno, v pravem pomenu besede, torej kot obliko neplačanega dela. Čeprav bi bilo delo prostovoljnega naravovarstvenega nadzornika v osnovi neplačano, bi to delo vseeno opravljalo še 81,6 % tistih, ki so odgovorili, da bi bili prostovoljni nadzorniki (glej prilogo C, tabelo 16), in morebiti še tisti, ki so po premisleku vseeno dopisali sledeče pod možnost »drugo«:

- odvisno od pooblastil in nalog, ki so zastavljene,
- mogoče,
- odvisno od stroškov, ki bi jih imel pri nadzoru,
- mogoče.

Kljub temu smo jih želeli vprašati, katere od navedenih možnosti bi se jim zdele primerne za nadomestilo plačila in največ anketirancev je odgovorilo, da bi to bila simbolična nagrada v obliki piknika, strokovne ekskurzije in ogleda dobrih praks. To je odgovorilo kar 45 % tistih, ki bi si želeli postati prostovoljni nadzorniki (glej prilogo C, tabelo 17).

Zanimalo nas je še, na kaj pomislijo anketiranci, ko nekdo omeni prostovoljne naravovarstvene nadzornike. Največ anketirancev je odgovorilo, da je po njihovem

mnenju to oseba, ki opozori na kršitev, obvešča obiskovalce in pomaga upravljavcu pri spremljanju stanja, in sicer je ta odgovor izbralo kar 72 % anketirancev (glej prilogo C, tabelo 18).

Zanimalo nas je še, zakaj se jim zdi pomembna vzpostavitev prostovoljne naravovarstvene službe. Odgovore so morali anketiranci razvrstiti od prvega, najpomembnejšega dalje. Kot najpogostejši odgovor so izbrali, da bi urejeno okolje pripomoglo k večji prepoznavnosti parka (30,8 %) in šele nato bi to bil korak k ohranjanju narave za prihodnje rodove. Boljša povezanost z upravljavcem območja je bila šele na četrtem mestu (glej prilogo C, tabelo 19).

7.2.2 ANALIZA ODGOVOROV NA ZADNJE ANKETNO VPRAŠANJE

Posebno pozornost želimo posvetiti zadnjemu vprašanju, ki je bilo edino vprašanje odprtega tipa v anketi. Z njim smo anketirancem dali možnost, da zapišejo svoja mnenja in pripombe. Verjeli smo, da v anketi ne bi uspeli zaobjeti vseh težav, ki jih prepoznajo prebivalci območja, in zato smo želeli, da sami dopišejo težave, ki jih vidijo pri upravljanju območja ali tudi širše. Slednje se je izkazalo za primerno, saj je četrтина vseh anketirancev pri zadnjem vprašanju dopisala svoja stališča, ideje, pripombe.

Pridobljene odgovore smo poskušali razvrstiti v skupine glede na zapisano vsebino. Največkrat je bila kot težava omenjena komunikacija oz. sodelovanje med prebivalci in upravljavcem. Slednje je po eni strani razumljivo, saj upravljavec parka še ni pripravil komunikacijskega načrta z lokalno skupnostjo, ki bi bil primerno zastavljen in kot tak funkcionalen. Obenem pa je upravljavec vseeno dnevno dostopen znotraj parka³², dosegljiv preko interneta, telefona, navadne ali elektronske pošte in prav tako je, če je povabljen, prisoten na sestankih obeh svetov krajevnih skupnosti. Obenem pa upravljavec enkrat letno v vsa godpodinjstva znotraj parka razpošlje skupaj s čestitko ob koncu leta krajše poročilo o izvedenem delu.

Moram pohvalit vaše poročilo, pa čeprav je enkrat letno, ki je združeno skupaj s čestitko vsem krajanom Strunjana in v bistvu ljudem, ki spadajo v Krajski park Sturnjan, tudi Jagodje Dobrava. Kjer je zelo lepo opisano vaše delo, vse, kar je bilo strojeno, tako da ljudje so seznanjeni vsaj s tem. Drugače pa moram

³² Upravljavec se je decembra 2013 preselil v objekt na Strunjanskih solinah in je dostopen za stranke od ponedeljka do petka od 8. do 16. ure.

reč, da tiste, ki kaj zanima, bi se lahko oglasli tudi pri vas konč koncev, in vprašali, ampak takih je zelo malo. (...) No, ma jaz moram reč, da tudi z našo krajevno skupnostjo sodelujemo zelo lepo. Če je kakšna pomembna tema, povabimo vedno, moram reč, da je tudi vedno prisoten vaš direktor, kjer objasni določene točke. Nekaj nejasnosti je bilo tudi okoli ribiškega mandrača in pol smo rešili ta problem. Tako da jaz mislim, da to sodelovanje teče in tudi s Turističnim društvom in pri sami organizaciji praznika kakijev in artičok ste vedno prisotni (intervju 4).

V drugo skupino spadajo odgovori, ki se dotikajo splošne urejenosti parka. Pri reševanju zapisane problematike bi lahko pomagali tudi prostovoljni naravovarstveni nadzorniki. Anketiranci so navedli težave, ki segajo od odpadkov na sploh (emabalaže) do raznih odlagališč in avtoodpadov. Slednje bi bilo smiselno reševati v prihodnje tako, da bi se v raznovrstne naravovarstvene akcije vključilo, kot je bilo predlagano v intervjujih, tudi kršitelje.

Govorim o temu, da tiste najhujše kršitelje je dobro povabit zraven in se potem malo (pomislek) prilagodijo temu, da spoznajo, da delajo kakšno stvar delajo narobe. (...) V tem smislu sovražnika za prijatelja. Nam pri nekaterih stavreh je uspelo, pri nekaterih ne. (...) Pri nas moram reč, da smo ogromno teh divjih odlagališč in ostalih stvari, ker smo jih skupaj z njimi počeli, uspeli ustavit, da se več ne pojavljajo (intervju 1).

Ne nazadnje bi se prav za pobiranje odpadkov in odkrivanje črnih odlagališč lahko uporabilo prostovoljne naravovarstvene nadzornike, ki bi na terenu opozarjali obiskovalce na primerno vedenje v parku in pomagali vzdrževati čistočo s pobiranjem odpadkov. Slednje bi se lahko preneslo še na ostalo problematiko. Razbrati je, da predstavljajo problem tudi psi (brez povodcev in njihovi iztrebki). Lastnike psov bi lahko prostovoljci opozarjali na primeren odnos³³ in obveščali, zakaj je potrebno, da je pes na povodcu³⁴. Tudi izpostavljen problem neprimerne parkiranja bi bila lahko zadolžitev za prostovoljce. Piktogrami na trenutno obstoječih tablah niso dovolj.

³³ V naravnih rezervatih psi niso zaželeni, ker predstavljajo motnjo za ptice, sploh za kolonije gnezdečih ptic. Ptice se psov nagonsko bojijo. Obenem prosto spuščeni psi zaidejo v kristalizacijske bazene in trajno poškodujejo podlago, petolo. Za solinarje in obiskovalce pa so zelo moteči iztrebki tudi zaradi zagotavljanja standardov HACCP pridobivalnega območja. (Krajinski park Sečovlske soline).

³⁴ Pes mora biti na povodcu na vseh javnih površinah skladno z 11. členom Zakona o zaščiti živali (Ur. l. RS 38/13).

Potrebni sta doslednost in prisotnost na terenu, ki se ju lahko doseže le, če je nadzornikov dovolj, sploh ob višjih sezona. To lahko zagotovijo prav prebivalci, ki živijo znotraj parka in ki so na območju stalno prisotni. Kot je nekdo napisal: »Strožji nadzor do prišlekov vsaj v poletnih mesecih ...« Prav z oblikovanjem prostovoljske naravovarstvene službe, v katero bi bili vključeni posamezniki iz lokalne skupnosti, bi lahko zagotovili nadzor nad tem in tako pokrili kar nekaj izpostavljenih težav. Od boljše komunikacije med upravljavci in domačini, če bi se angažirali kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, do boljšega nadzora in obenem zmanjšanja števila kršitev in problemov z urejenostjo okolja (odpadki).

Določeni problemi so vezani izključno na upravljavca območja, in sicer prijava odlagališč inšpekcijskim službam, a bi tudi pri popisovanju teh lahko pomagali prostovoljci.

Urejanje poti, ki se je v zadnjem vprašanju večkrat pojavilo kot eden od problemov v parku, je glede na zahtevnost prav tako v dometu upravljavca parka, a tudi tu (npr. v drugih parkih) pomagajo prostovoljci.

... pomoči če smo kaj delal, kakšne čistilne akcije, ozaveščevalne akcije, da smo letake delil, da smo kakšne poti delal, pa take stvari (intervju 2).

Zanimivo je dejstvo, da so prebivalci lokalne skupnosti izpostavili tudi ohranjanje kulturne krajine in njenih elementov, in sicer izgubljanje suhozidov, zamuljevanje lagune in urejenost solin. V prihodnje bi lahko upravljavec načrtoval tečaje ali dejavnosti, kjer bi lahko s prostovoljnim angažmajem učili zainteresirano javnost gradnjo suhozidov in bi se domačinom z izvajanjem takih delavnic morebiti pomagalo obnoviti suhozidove³⁵. Prostovoljci bi lahko, seveda pod strokovnim vodstvom in z dovoljenji ZRSVN in ZVKDS, poskušali poglobljati laguno, sploh na delu, kjer je bilo opaženo, da je podvodni travnik odmrli, kot so jo domačini nekoč. Obenem bi se spremljalo, ali je tak ukrep primeren, če bi se travnik ponovno zarasel. Slednje bi bilo smiselno tudi za prenos znanja, ki ga še vedno imajo starejši domačini, na mlajše generacije. Podobno kot za laguno bi se lahko prostovoljce uporabilo tudi pri vzdrževanju solinarske infrastrukture. Upravljavec je imel prijavljen projekt za obnovo

³⁵ Zavod za varstvo kulturne dediščine je v okviru projekta Revitas II že pripravil serijo delavnic, na katerih so se udeleženci učili graditi suhozidove (Zavod Traven).

notranje solinarske infrastrukture³⁶, ki pa zaradi spleta okolišč ni bil realiziran, zato bi bilo v prihodnje smiselno razmišljati o prostovoljskih akcijah ali taborih³⁷, ki bi pomagali pri vzdrževanju dotrajanje infrastrukture.

Določeni anketiranci so izpostavili še druge težave, ki pa niso v pristojnosti upravljavca. Navedli so pomanjkljivo razsvetljavo, svetlobno onesnaževanje, neurejene vodotoke, pomanjkljivo urejeno krožišče na glavi cesti. Če se slednje (svetlobno onesnaževanje, pomanjkljiva razsvetljava) dogaja v parku, lahko upravljavec na to opozori službe, ki urejajo problematiko. Za določene probleme pa upravljavec nima pristojnosti, lahko pa poskuša dobiti primernega sogovornika, ki bi problem rešil.

Po pregledu odgovorov lahko zaključimo, da bi bilo oblikovanje prostovoljske naravovarstvene službe smiselno ne le zaradi nadzora, ampak tudi zaradi pomoči pri izvedbi raznih akcij, s katerimi bi se lahko urejalo tudi druge probleme v parku, ne le spoštovanje naravovastvenih režimov.

³⁶ Vzdrževalna in sanacijska dela na solinarski infrastrukturi so bila predvidena v okviru Ukrep 323. Zaradi nepričakovanih razmer je bila onemogočena pravočasna izvedba projekta. Za kritje lastne udeležbe pri projektu so bila pridobljena namenska sredstva Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije ravno za izvajanje ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti (Javni zavod Krajinski park Strunjan 2016, 6).

³⁷ V Sečovljskih solinah redno izvajajo obnovitvena dela skupaj s prostoljci (SMID).

7.3 PREVERJANJE HIPOTEZ

Glede na opravljeno anketo želimo v tem poglavju potrditi oziroma ovreči zastavljene hipoteze.

Najprej smo želeli preveriti, v kolikšni meri parkovna lokalna skupnost prepozna varstvene režime, pa tudi razvojne usmeritve, ki jih zapoveduje Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04, 114/04 – popr., 83/06, 71/08, 77/10 in 46/14 – ZON-C).

H1: Lokalna skupnost prepozna³⁸ varstvene režime in razvojne usmeritve v parku.

Pri preverjanju hipoteze H1 smo uporabili spremenljivki:

- splošno veljavni varstveni režimi Krajinskega parka Strunjan (več odgovorov);
- razvojne usmeritve, za katere vprašani menijo, da so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan (več odgovorov).

Vprašanje o splošno veljavnih varstvenih režimih Krajinskega parka Strunjan je bilo pripravljeno kot vprašanje z več mogočimi odgovori. In sicer je bilo navedenih šest različnih režimov. Za namen preverjanja hipoteze H1 smo spremenljivko preoblikovali tako, da smo lahko ugotavljali, koliko režimov od šestih navedenih so anketiranci prepoznali. Navedeno nam prikazuje spodnja tabela.

Tabela 7.3: Prepoznavanje splošno veljavnih varstvenih režimov Krajinskega parka Strunjan

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Prepoznajo en varstveni režim	4	4,8	4,8	4,8
Prepoznajo dva varstvena režima	6	7,1	7,1	11,9
Prepoznajo tri varstvene režime	10	11,9	11,9	23,8
Prepoznajo štiri varstvene režime	13	15,5	15,5	39,3
Prepoznajo pet varstvenih režimov	18	21,4	21,4	60,7

³⁸ Po SSKJ pomeni prepoznati »ugotoviti, da je kdo tisti, kot se misli; čeprav je bil maskiran, so ga prepoznalo« (Bajec in ostali 1194, 1112). Zanimalo nas je torej, če lokalna skupnost lahko ugotovi, kateri so režimi, ki so zapisani v Uredbi, ali ima s tem težave in jih ne utegne prepoznati.

Prepoznajo šest varstvenih režimov	33	39,3	39,3	100,0
SKUPAJ	84	100,0	100,0	

Iz raziskave izhaja, da je največ anketiranih (39,3 %) navedlo, da prepoznajo vseh šest varstvenih režimov. Najmanj anketiranih (4,8 %), pa je navedlo, da prepoznajo samo en varstveni režim. Iz raziskave izhaja, da je takih, ki prepoznajo tri ali manj varstvenih režimov, le 23,8 %.

Sledi analiziranje prepoznavanja razvojnih usmeritev, ki so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan.

Tabela 7.4: Prepoznavanje razvojnih usmeritev, ki so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Ena razvojna usmeritev	5	6	6	6
Dve razvojni usmeritvi	6	7,1	7,1	13,1
Tri razvojne usmeritve	7	8,3	8,3	21,4
Štiri razvojne usmeritve	15	17,9	17,9	39,3
Pet razvojnih usmeritev	15	17,9	17,9	57,1
Šest razvojnih usmeritev	36	42,9	42,9	100
SKUPAJ	84	100	100	

Iz raziskave izhaja, da je skoraj polovica anketiranih (42,9 %) navedla, da prepozna vseh šest razvojnih usmeritev, ki so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan (Ur. l. RS 107/04 s spremembami). Najmanj anketiranih (6,0 %) pa je navedlo, da prepozna samo eno razvojno usmeritev. Tabela nam tudi prikazuje, da so anketirani najpogostejše navedli, da poznajo vsaj štiri in več razvojnih usmeritev.

Če povzamemo preverjanje hipoteze H1, lahko rečemo, da lokalna skupnost prepozna varstvene režime, saj je večina vprašanih navedla, da prepozna šest varstvenih režimov od skupno šestih. Podobno visoka prepoznavnost je tudi na področju razvojnih

usmeritev, ki so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan. Lokalna skupnost je tudi tukaj v največji meri navedla, da prepozna vseh šest razvojnih umeritev.

Na podlagi navedenega smo tako **hipotezo H1**: »Lokalna skupnost prepozna varstvene režime in razvojne usmeritve v parku,« **potrdili**.

Glede na napisano smo lahko zasledovali potrditev druge hipoteze. Zanimalo nas je, ali je neupoštevanje režimov v zavarovanem območju za parkovno lokalno skupnost moteče in ali si želijo večjega upoštevanja režimov.

H2: Lokalna skupnost si želi, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri.

Pri preverjanju hipoteze H2 smo uporabili spremenljivko:

- Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj? (vpr. 7)

Spremenljivko smo oblikovali tako, da nismo upoštevali odgovorov tistih, ki so odgovorili drugo. Namesto preostalih treh mogočih odgovorov smo oblikovali dve skupini odgovorov:

- Da, si želim.
- Ne, si ne želim in za take težave mi je vseeno.

Tabela 7.5: Frekvence odgovorov spremenljivke: »Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?«

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Da, si želim.	61	72,6	96,8	96,8
Ne, si ne želim in za take težave mi je vseeno.	2	2,4	3,2	100,0
SKUPAJ	63	75,0	100,0	
Prekinjeno	21	25,0		
SKUPAJ	84	100,0		

Iz raziskave izhaja, da si večina vprašanih 95,8 % želi, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev manj.

Nato smo izvedli hi kvadrat test za en vzorec. Namen One-sample χ^2 testa je (Rovan in Turk 2008, 273) preizkus skladnosti, s pomočjo katere poskušamo ugotoviti, v kolikšni meri se opazovana porazdelitev vrednosti spremenljivke (opazovane frekvence) ujema s hipotetično porazdelitvijo (teoretične oz. pričakovane frekvence).

Tabela 7.6: Opazovane in pričakovane vrednosti spremenljivke: »Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?«

	Empiričen N	Pričakovan N	Razlika
Da, si želim.	61	31,5	29,5
Ne, si ne želim in za take težave mi je vseeno.	2	31,5	-29,5
Total	63		

Tabela je namenjena preverjanju domneve, ali so odgovori anketiranih enakomerno porazdeljeni. Iz raziskave izhaja, da pri odgovoru: »Da, si želim,« opazovana vrednost presega pričakovano za 29,5 enote. Iz tega torej izhaja, da si večina anketiranih želi delovati kot prostovoljni nadzorniki.

Tabela 7.7: Testne statistike hi kvadrat testa za en vzorec pri preverjanju hipoteze H2

	Ali si želite, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?
χ^2 preizkus	55,254 ^a
Prostostne stopnje	1
p- stopnja značilnosti	,000
a. 0 celic (0,0%) ima pričakovano frekvenco manjšo od 5. Najnižja pričakovana frekvenca v celici je 31.5.	

Tabela s testnimi statistikami nam prikazuje, da znašata vrednost hi kvadrata 55,254 in vrednost signifikance 0,000 ($p < 0,05$). Po rezultatih testa tako lahko rečemo, da so odgovori statistično značilni.

Na podlagi ugotovljenega smo tako **hipotezo H2**: »Lokalna skupnost si želi, da bi se varstvene režime upoštevalo v večji meri,« **potrdili**.

Glede na to, da smo predvidevali, da parkovno lokalno skupnost moti neupoštevanje režimov, smo že pred začetkom raziskave spraševali, ali bi se posamezniki morebiti

želeli angažirati kot prostovoljci oz. prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, in skladno s tem smo si zastavili sledečo hipotezo.

H3: Lokalna skupnost se želi angažirati v okviru prostovoljske naravovarstvene službe, ki bi delovala pod okriljem upravljavca.

Pri preverjanju hipoteze H3 smo uporabili spremenljivko: »Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem JZKPS)? (vpr. 8)?« Preverjanja hipoteze H3 smo se prav tako lotili na podlagi hi kvadrat testa za en vzorec.

Tabela 7.8: Opazovane in pričakovane vrednosti spremenljivke »Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem JZKPS)?«

	Empiričen N	Pričakovan N	Razlika
Da, bi.	38	32,5	5,5
Ne, ne bi.	27	32,5	-5,5
Total	65		

Tabela z opazovanimi in pričakovanimi vrednostmi je bila namenjena preverjanju domneve, ali so odgovori anketiranih enakomerno porazdeljeni. Iz raziskave izhaja, da pri odgovoru: »Da, bi,« opazovana vrednost presega pričakovano za 5,5 enote. Tako lahko rečemo, da je več kot polovica predstavnikov lokalne skupnosti odgovorila pritrdilno.

Tabela 7.9: Testne statistike hi kvadrat testa za en vzorec pri preverjanju hipoteze H3

	Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem JZKPS)?
χ^2 preizkus	1,862 ^a
Prostostne stopnje	1
p- stopnja značilnosti	,172
a. 0 celic (0,0%) ima pričakovano frekvenco manjšo od 5. Najnižja pričakovana frekvenca v celici je 32,5.	

Izračunane testne statistike nam prikazujejo, da znašata vrednost hi kvadrata 1,862 in vrednost signifikance 0,172 ($p > 0,05$). Na podlagi tega ne moremo reči, da so odgovori predstavnikov lokalne skupnosti statistično značilni.

Na podlagi izvedenega hi kvadrat testa za en vzorec smo **hipotezo H3**: »Lokalna skupnost se želi angažirati v okviru prostovoljske naravovarstvene službe, ki bi delovala

pod okriljem upravljavca,« **zavrnil**, saj mnenje predstavnikov lokalne skupnosti ni bilo statistično pomembno.

H4: Lokalna skupnost prepozna vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe kot koristno in zaželeno v največji meri zaradi boljše povezanosti z upravljavcem območja.

Preverjanja hipoteze H4 smo se lotili na podlagi spremenljivk:

- Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.
- S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.
- V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.
- Nadzor v parku bi potekal vse dni na teden in tudi ponoči, kar zdaj ne.
- Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.

Spremenljivke so bile ocenjevane po pomembnosti, pri čemer je ocena 1 pomenila najpomembnejši, ocena 5 pa najmanj pomemben dejavnik.

Hipotezo bomo preverjali na podlagi t-testa za en vzorec, ki je namenjen primerjavi vzorčne ocene aritmetične sredine in vrednosti aritmetične sredine, ki jo upoštevamo v domnevi (Rovan in Turk 2009, 157).

Kot testno vrednost izberemo vrednost 2,5, ki pomeni, da je bila pomembnost navedenih dejavnikov visoka.

Tabela 7.10: Deskriptivne statistike pri preverjanju hipoteze H4

Enosmerne statistike				
	N	Artimetična sredina	Standardni odklon	Standardna napaka ocene artimetične sredine
Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.	65	2,43	1,346	,167
S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.	65	2,42	1,184	,147
V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.	65	2,80	1,277	,158
Nadzor v parku bi potekal vse dni na teden in tudi ponoči, kar zdaj ne.	64	3,75	1,321	,165
Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.	65	3,58	1,379	,171

Deskriptivne statistike nam prikazujejo, da je bil najpomembnejši dejavnik »Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka« s povprečno oceno 2,43. Najmanj pomemben dejavnik pa je bil »Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja« s povprečno oceno 3,58.

Tabela 7.11: T-test za en vzorec pri preverjanju hipoteze H4

Enosmerni test						
	Testna vrednost= 2,5					
	t- statis tika	Prost ostne stopn je	dvosmer na stopnja značilno sti	Standard na napaka ocene artimetič ne sredine	95% interval zaupanja za razliko	
					Spodnja meja	Zgornja meja
Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.	-,415	64	,680	-,069	-,40	,26
S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.	-,576	64	,567	-,085	-,38	,21
V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.	1,894	64	,063	,300	-,02	,62
Nadzor v parku bi potekal vse dni na teden in tudi ponoči, kar zdaj ne.	7,568	63	,000	1,250	,92	1,58
Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.	6,339	64	,000	1,085	,74	1,43

Kot lasten angažma je lokalna skupnost z visoko pomembnostjo prepoznala trditvi:

- Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.
- S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.

Trditvi sta bili namreč deležni nižje povprečne ocene pomembnosti, kot je bila testirana vrednost 2,5.

Manj pomembne pa so bile lokalnemu prebivalstvu trditve:

- V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.
- Nadzor v parku bi potekal vse dni na teden in tudi ponoči, kar zdaj ne.
- Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.

Pri teh trditvah je povprečna ocena pomembnosti presegala testirano vrednost 2,5.

Pri tem izpostavimo še, da se lokalnemu prebivalstvu med vsemi dejavniki za vzpostavitev koristne in zaželeno prostovoljske naravovarstvene službe zdi najmanj pomemben dejavnik »Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja«.

Na podlagi navedenega smo tako **hipotezo H4**: »Lokalna skupnost prepozna vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe kot koristno in zaželeno v največji meri zaradi boljše povezanosti z upravljavcem območja,« **zavrnil**, saj je raziskava pokazala ravno obratno oziroma nasprotno mnenje lokalne skupnosti.

ZAKLJUČEK

V zavarovanih območjih, ki so poseljena, je sodelovanje s parkovno lokalno skupnostjo nujno potrebno. Krajinski park Strunjan je najbolj poseljeno zavarovano območje narave v Sloveniji. V magistrskem delu smo zato proučili prostovoljstvo kot eno od oblik sodelovanja med upravljavcem in skupnostjo ter možnost vključevanja parkovne lokalne skupnosti v dejavnosti upravljavca skozi prostovoljstvo.

Pomembnost prostovoljstva je velikokrat spregledana, lahko pa veliko doprinese posamezniku, skupnosti in upravljavcu. V parku sicer še ni delujoče prostovoljne naravovarstvene službe, vseeno pa znotraj skupnosti deluje Turistično društvo Solinar, ki temelji zgolj na prostovoljnem angažmaju in njegov doprinos v skupnost v okviru društva je izjemen, saj organizira kar dva večja in odmevnejša dogodka (Praznik artičok in Praznik kakijev). Zato je prostovoljstvo na območju parka razširjeno in pomembno.

V pričujočem delu smo najprej pregledali definicije prostovoljstva, razliko med prostovoljstvom in prostovoljskim delom ter njegov pomen tako za posameznika kot za družbo. Med delom smo ugotovili, da ni upravljanje s prostovoljci nič manj zahtevno kot upravljanje z zaposlenimi. Ne nazadnje je treba smiselno zastaviti in organizirati njihovo delo. Med interesenti je treba izbrati take, ki so zanesljivi in odgovorni, ter ne nazadnje primerno upravljati z njimi, voditi z njimi razgovore in jih, če se projekt konča oz. je njihovo delo neprimerno, čeprav so prostovoljci in zato prostovoljno udeleženi v proces, odpustiti. Vse to so pomembni koraki za upravljavce zavarovanih območij, ki bodo v prihodnosti morebiti upravljali s prostovoljci.

Za boljše razumevanje zavarovanih območij smo podali zgodovinski presek njihovega razvoja in ustanavljanja. Opisali smo funkcije zavarovanih območij in upravljanje zavarovanih območij. Prav upravljavci zavarovanih območij so ključnega pomena za razvoj in usklajevanje razvojnih možnosti območja. Zato nas je nadalje zanimalo, kako si lahko pri upravljanju območja upravljavci pomagajo s prostovoljci in kako z njimi upravljajo v drugih parkih.

Med raziskavo smo ugotovili, da s prostovoljci v dveh večjih zavarovanih območjih primerno upravljajo in da je to pomemben segment neposrednega naravovarstvenega nadzora znotraj obeh parkov. Angažma prostovoljcev je v obeh parkih organiziran od popolnoma neformalnega poročanja o opažanjih znotraj območja do formalnih dogovorov, preko katerih prostovoljci, ki imajo opravljen izpit za naravovarstvene nadzornike, obveščajo obiskovalce in opozarjajo na spoštovanje varstvenih režimov. Prostovoljci ne le pomagajo pri naravovarstvenem nadzoru, ko obiskovalce opozarjajo na spoštovanje naravovarstvenih režimov in jih obveščajo o posebnostih in primernem odnosu, ampak so vključeni v različne delovne akcije, od urejanja poti do postavljanja valilnic.

Oblikovanje prostovoljne naravovarstvene službe je mogoče tudi znotraj Krajinskega parka Strunjan, ker je v zadnjih letih upravljavec pridobil prostore na območju parka in je zato bolj neodvisen ter prisoten na območju. Obenem je v lanskem letu Ministrstvo za okolje in prostor začelo ponovno izvajati izobraževanja in izpite za pridobitev pooblastil za prostovoljne naravovarstvene nadzornike. Predstavniki krajevne skupnosti idejo o prostovoljni naravovarstveni službi podpirajo. Poleg tega pa je bilo z opravljeno raziskavo v parkovni lokalni skupnosti zaznati interes za tak angažma, čeprav relativno nizek, a še vedno pomemben.

Z raziskavo smo ugotovili, da prebivalci območja parka prepoznajo tako varstvene režime kot tudi razvojne usmeritve v parku. Moti jih neupoštevanje varstvenih režimov in raznih predpisov, ki niso nujno vezani le na park. Hipoteze, da se želijo angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki, ne moremo potrditi, vseeno pa obstaja interes, čeprav nizek, za tako angažiranje. Prav tako vzpostavitev prostovoljne naravovarstvene službe ne zaznajo kot pomemben povezovalni dejavnik med upravljavcem in parkovno lokalno skupnostjo. Kvečjemu so mnenja, da bi slednja pripomogla k boljši prepoznavnosti okolja, pa tudi k urejenosti in ohranjanju okolja za prihodnje generacije.

Posebnost strunjanskega parka je zagotovo morje, zato bi, kot je izpostavil direktor parka, morali razmišljati o dveh vzporednih prostovoljnih naravovarstvenih službah, tako na morju kot na kopnem.

Upravljanje s prostovoljci, sploh če so ti del lokalne skupnosti, bo omogočilo tudi boljši pretok informacij in boljšo komunikacijo z upravljavcem, ki je glede na napisano pomanjkljiva in ki bi jo moral upravljavec izboljšati.

Pričujoče delo bo v pomoč upravljavcu pri sprejemanju Načrta upravljanja parka, ki je programski akt, v katerem se določijo razvojne usmeritve in načini izvajanja varstva, rabe in upravljanja zavarovanega območja za območje Krajinskega parka. Načrt upravljanja do zdaj še ni bil sprejet. Ministrstvo za okolje in prostor je v mnenju na Načrt upravljanja podalo pripombo, da bi bilo treba poglavje o neposrednem nadzoru bolje zastaviti. Upravljavec parka je dolžan pripraviti načrt upravljanja s pomočjo in sodelovanjem vseh deležnikov na območju parka. Sprejme ga Vlada Republike Slovenije z uredbo. Pred sprejetjem načrta je treba z javnimi predstavitvami seznaniti parkovno lokalno skupnost. Načrt se lahko sprejme le ob upoštevanju mnenj, stališč in pripomb z javne obravnave in stališč parkovnih lokalnih skupnosti. Opravljena raziskava je zato upravljavcu primeren pokazatelj vzdušja v parku in je v danem trenutku za upravljavca pomembna. Skozi raziskavo se je namreč ugotovilo, da je upravljavec pridobil zaupanje deležnikov v parku, da so določene stvari, ki so potrebne izboljšave, predvsem komunikacija, da pa so določeni posamezniki zadovoljni z delom upravljavca in spodbujajo vlogo, ki jo ima znotraj območja. Obenem pa je neprecenljiv vir za izdelavo poglavja Načrta upravljanja o neposrednem naravovarstvenem nadzoru, saj smo prostovoljstvo v nalogi proučevali prav skozi ta vidik.

V prevladujočem kapitalizmu, ki na vsakem koraku izkorišča naravne dobrine, ko je najvišja vrednota denar in se v imenu kapitala dogajajo nezaslišane stvari, se je treba vprašati, ali je mogoče prav prostovoljstvo vsakega od nas rešitev. Prostovoljstvo kot upor materialnemu, kot upor kapitalu. Da skupaj prostovoljno, in ne ker bi nas k temu nagovarjali zakoni in sankcije, stopimo skupaj in se upremo trenutnemu ideološkemu konstrukt, sistematičnemu uničevanju narave in habitatov, uničevanju planeta, na katerem sobivamo še z drugimi vrstami. Žalostno je, da se danes kot najvišji domet življenja posameznika v kapitalističnem svetu ponuja delo na sebi, ostala problematika, sploh naravovarstvena, pa ne postane predmet razmisleka. Zato se lahko vprašamo le: *Če nam ni treba tako živeti, zakaj tako živimo?* (Rutar 2014, 112).

LITERATURA

1. Agencija RS za okolje. Dostopno prek: <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/> (13. marec 2016).
2. Anheier, Helmut. 2005. *Non profit organizations*. Routledge: London and New York. Dostopno prek: <http://www.amazon.com/Nonprofit-Organizations-Theory-Management-Policy/dp/0415314194> (20. september 2015).
3. Bajec, Anton, Janko Jurančič, Mile Klopčič, Lino Legiša, Stane Suhadolnik in France Tomšič. 2000. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: Založba ZRC.
4. Berginc, Mladen, Jelka Kremesec-Jevšenak in Jana Vidic. 2007. *Sistem varstva narave v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
5. Bizjak, Janez, Matevž Lenarčič in Tinka Lengar. 2008. *Zavarovana območja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor.
6. Blazinšek, Olga, Primož Jamšek, Jože Gornik, Sašo Kronegger, Alenka Oblak in Rafo Pinosa. 2007. *ABC prostovoljstva: priročnik za mentorje*. Ljubljana: Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij – CNVOS. Dostopno prek: http://www.cnvos.si/UserFiles/File/publikacijeCNVOS/ABC_prostovoljstva.pdf (10. marec 2016).
7. Bohinc, Rado in Bojan Tičar. 2012. *Pravo zavodov*. Koper: Fakulteta za management. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-1WZTW3KI/bc797ab9-5e73-49b0-a99f-8afa4be4fa1b/PDF> (20. april 2016).
8. Borrini-Feyerabend, Grazia, Nigel Dudley, Tilman Jaeger, Barbara Lassen, Neema Pathak Broome, Adrian Phillips in Trevor Sandwith. 2013. *Governance of Protected Areas: From understanding to action. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 20*, Gland, Switzerland: IUCN. Xvi + 124pp. Dostopno prek: http://cmsdata.iucn.org/downloads/governance_of_protected_areas___from_understanding_to_action.pdf (20. april 2016).
9. Brudney, L. Jeffrey in Mark A. Hager. 2004. *Volunteer Management Practices and the Retention of Volunteers*. The Urban Institute. Dostopno prek: <http://www.urban.org/sites/default/files/alfresco/publication-pdfs/411005-Volunteer-Management-Practices-and-Retention-of-Volunteers.PDF> (15. februar 2016).
10. Bučar, Bojko, Zlatko Šabič in Milan Brglez. 2000. *Navodila za pisanje*

- seminarske naloge in diplomskega dela*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Čas, Alenka. 1999. Mladostnikovo osebno dozorevanje ob opravljanju prostovoljnega dela. V *Prostovoljno delo v šolstvu*, ur. Anica Mikuš Kos, 30–32. Ljubljana: Združenje Slovenska filantropija.
 12. Dingle, Alan. 2001. Measuring volunteering; a practical toolkit. Washington. Indepenter sector. Dostopno prek: <http://www.toolkitsportdevelopment.org/html/resources/DA/DADD6C80-1572-442B-867FA032B970C9E2/measuring%20volunteering%20Toolkit%20UN.pdf> (20. februar 2016).
 13. Drucker, Peter Ferdinand. 1990. *Managing the non-profit organization: practices and principles*. New York: Harper.
 14. Duh, Mojca in Štefan Kajzer. 2002. *Razvojni modeli podjetja in managementa*. Gubno: Evrocenter.
 15. Easterby Smith, Mark, Richard Thorpe in Andy Lowe. 2005. *Raziskovanje v managementu*. Koper: Fakulteta za management.
 16. Ellis, Jennifer. 2005. *Best Practices in Volunteer Management*. Volunteer Canada. Dostopno prek: http://www.volunteeryukon.ca/uploads/general/Best_Practices_Volunteer_Management.pdf (5. marec 2016).
 17. Finkelstein, A. Marcia. 2012. *Dispositional Correlates Of Informal Volunteering*. Dostopno prek: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?Doi=10.1.1.364.1040&rep=rep1&type=pdf> (20. april 2016).
 18. Fischer, Lucy Rose. 1993. *Older volunteers: A guide to research and practice*. USA. Sage publications. Inc.
 19. Getzner, Michael, Michael Jungmeier in Sigrun Lange. 2010. *People, Parks And Money, Stakeholder involvement and regional development: A manual for protected areas*. A NATREG training manual for partners. Klagenfurt: Verlag Johannes Heyn.
 20. Gosar, Anton. 2010. *Oblikovanje učinkovitega sistema zavarovanih območij v Sloveniji*. Koper: Znanstvenoraziskovalno središče. Dostopno prek: http://www.parki.mop.gov.si/oblikovanje_ucinkovitega_sistema_zo.pdf (10. marec 2016).
 21. Gril, Alenka. 2007. *Prostovoljstvo kot prizvodnja smisla*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
 22. Grobelšek, Andreja in Karmen Mikek. 2006. *Usposabljanje prostovoljcev in*

- prostovoljno svetovalno delo v zaporu*. Ljubljana: Socialna pedagogika 10 (2): 231–243.
23. Groznik - Zeiler, Katarina. 2011. Razvojna vloga zavarovanih območij v Sloveniji. V *Regionalni razvoj 3, Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji*, ur. Janez Nared, Drago Perko in Nika Visković Razpotnik, 23–33. Ljubljana: Založba ZRC.
 24. Handy, Femida, Ram A. Cnaan, Jeffrey L. Brudney, Ugo Ascoli, Lucas Meij in Ranade Shree C. M. P. 2000. *Public Perception of "Who is a Volunteer": An Examination of the Net-cost Approach from a CrossCultural Perspective*. *Voluntas* 11 (1): 45–65. Dostopno prek: http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=spp_papers (13. marec 2016).
 25. Hlad, Branka in Peter Skobrne. 2001. *Pregled stanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje.
 26. Holloway, Immy in Christine Daymon 2005. *Qualitative research methods in public relations and marketing communications*. New York: Routledge. Dostopno prek: http://soniapsebastiao.weebly.com/uploads/2/0/3/9/20393123/christine_daymon_and_immy_holloway_2001_qualitative_research_methods.pdf (20. april 2016).
 27. Holloway, John. 2010. *Change the world without taking power. The meaning of revolution today*. New York: Palgrave Macmillan.
 28. Hustinx, Lesley in Frans Lammertyn. *Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective*. *Voluntas* 14 (2): 167–187. Dostopno prek: <http://link.springer.com/article/10.1023%2FA%3A1023948027200> (13. marec 2016).
 29. IAVE – International Association of Volunteer Effort. 2011. *The Universal Declaration on Volunteering*. Dostopno preko: <https://www.iave.org/advocacy/the-universal-declaration-on-volunteering> (5. marec 2016).
 30. Ioniță, Alina in Erika Stanciu. 2012. *Participatory Management of Protected Areas in the Carpathian Ecoregion Part II: guidelines for stakeholder involvement in protected area management*. Braşov: Green steps. Dostopno prek: [http://www.propark.ro/images/uploads/file/publicatii/Participatory%20management%20of%20protected%20area%20in%20the%](http://www.propark.ro/images/uploads/file/publicatii/Participatory%20management%20of%20protected%20area%20in%20the%20)

- 20carpathian%20ecoregion.pdf (15. februar 2016).
31. Javni zavod Krajinski park Strunjan. 2014. *Načrt upravljanja Krajinskega parka Strunjan 2014–2023, osnutek 3. marec 2014 (neobjavljen vir)*. Strunjan: Javni zavod Krajinski park Strunjan.
 32. Javni zavod Krajinski park Strunjan. 2016. *Vsebinsko in finančno poročilo o delu Javnega zavoda Krajinski park Strunjan za leto 2015 (čistopis, marec) (neobjavljen vir)*. Strunjan: Javni zavod Krajinski park Strunjan.
 33. Jerovšek, Tone in Polonca Kovač. 2010. *Upravni postopek in upravni spor*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
 34. Jurinčič, Igor. 2004. Načrtovanje in nadzor turističnega obiska v zavarovanih območjih s pomočjo analize nosilne zmogljivosti. V *Zavarovana območja in njihov pomen za turizem: Morska učna pot: Mesečev zaliv in njegovi zakladi: strokovni seminar in terensko delo*, ur. Mitja Bricelj in Anton Gosar, 22–25. Koper: Univerza na Primorskem.
 35. Knez, Brina, Alenka Popič in Robert Turk. 2008. *Krajinski park Strunjan, spremljanje stanja v letu 2008*. Piran: Zavod RS za varstvo narave.
 36. Knez, Brina, Tina Trampuš in Robert Turk. 2008. *Krajinski park Strunjan, spremljanje stanja v letu 2007*. Piran: Zavod RS za varstvo narave.
 37. Kos, Saša. 1984. Prostovoljno delo z otroki, prostovoljni delavec. V *Prostovoljno delo na področju socialnih dejavnosti*, ur. Bojana Mesec, 176–178. Ljubljana: DDU Univerzum.
 38. Kotler, Philip in Alan R. Andreasen. 1996. *Strategic marketing for nonprofit organization*. New Jersey: Prentice Hall.
 39. *Krajinski park Sečoveljske soline*. Dostopno prek: <http://www.kpss.si/upravljanje/pogosta-vprasanja> (17. april 2016).
 40. *Krajinski park Strunjan*. Dostopno prek: www.parkstrunjan.si (10. marec 2016).
 41. Kristančič, Azra. 2004. Etična načela prostovoljskega dela. V *Evropska unija – priložnost tudi za starejše*, ur. Mirko Vaupotič. Ljubljana: Zveza za tehnično kulturo slovenije. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~ljzotks2/starejsi/gradivo/prostovoljno/gradivo.html> (13. marec 2016).
 42. Kus Veenvliet, Jana. 2011. *Analiza neposrednega nadzora v naravi. Poročilo o aktivnosti za krepitev zmogljivosti v sklopu projekta WWF Zavarovana območja v dinarski regiji*. Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno prek:

- http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/narava/neposredni_nadozor_v_naravi_analiza2011.pdf (15. februar 2016).
43. Liao-Troth, Matthew A. in Craig P. Dunn. *Making sense of volunteer motivation*. Western Washington University: Management Department. Dostopno prek: [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Making%20sense%20of%20volunteer%20motivation%20\[MOV-517044-0.1\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Making%20sense%20of%20volunteer%20motivation%20[MOV-517044-0.1].pdf) (5. marec 2016).
 44. Lipp, L. John. 2011. *Informal Volunteer Recognition. Online staff developer plan*. Dostopno preko: http://everyoneready.training/everyoneready/sampleSIG/ER_SIGuide_SAMPLE.pdf (22. februar 2016).
 45. Macduff, Nancy. 1994. Principles of Trainig for Volunteers and Employees. V *The Jossey-Bass handbook of nonprofit leadership and management*, ur. Robert D. Herman, 593–615. San Francisco: Jossey-Bass, cop.
 46. McCurley, Steve. 1993. *How to Fire a Volunteer and Live to Tell About It*. Dostopno prek: http://www.casaforchildren.org/site/c.mtJSJ7MPIsE/b.5466409/k.E368/How_to_Fire_a_Volunteer_and_Live_to_Tell_About_It.htm (20. februar 2016).
 47. McCurtley, Stephen. 1994. Recruiting and Retaining Volunteers. V *The Jossey-Bass handbook of nonprofit leadership and management*, ur. Robert D. Herman, 511–533. San Francisco: Jossey-Bass, cop.
 48. Mesec, Bojana. 2008. *Družbeni okvir neprofitnih organizacij*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
 49. Mihalič, Renata. 2008. *Povečajmo zadovoljstvo in pripadnost zaposlenih*. Škofja Loka: Mihalič in Partner.
 50. Mikuš Kos, Anica. 2009: Prostovoljstvo in odgovornost. V *Slovenska filantropija. Izbrani prispevki IV., V. In VI. Slovenskega kongresa prostovoljstva*. Ljubljana. Dostopno prek: http://www.filantropija.org/wp-content/uploads/2013/11/Izbrani_prispevki_slovenskih_kongresov_prostovoljstva.pdf (3. marec 2016).
 51. Ministrstvo za okolje in prostor. 2011. *Analiza stanja o delovanju javnih zavodov na področju zavarovanih območij narave s predlogom ukrepov za racionalizacijo njihovega delovanja*. Dostopno prek: <http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/narava/>

- delovanje_zavodov_zav_obm_narave_2011.pdf (7. marec 2016).
52. O'Brien Liz, Mardie Townsend in Matthew Ebdon. 2008. *'I like to think when I'm gone I will have left this a better place' Environmental volunteering: motivations, barriers and benefits.* Dostopno prek: [http://www.forestry.gov.uk/pdf/Env_Volunteering_Full_Report.pdf/\\$FILE/Env_Volunteering_Full_Report.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/Env_Volunteering_Full_Report.pdf/$FILE/Env_Volunteering_Full_Report.pdf) (15. marec 2016).
 53. Ochman, Malgorzata in Pawel Jordan. 1997. *Prostovoljci: dragocen vir.* Baltimore: The Johns Hopkins University Institute for Policy Studies.
 54. Ogorelec, Breda. 2002. Komunikacija kot ključna sestavina ustanavljanja zavarovanega območja: primer Regijskega parka Snežnik. V *Upravljanje in trženje kulturne dediščine na varovanih območjih Slovenije*. Dostopno preko: http://www.parki.mop.gov.si/sneznik_piran2002.pdf (12. marec 2016).
 55. Podgornik, Boštjan. 2011. *Statusna in procesnopravna analiza delovanja naravovarstvenih nadzornikov v Triglavskem narodnem parku* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo Univerze v Ljubljani. Dostopno prek: <http://www2.fu.uni-lj.si/diplome/pdfs/magistrska/podgornikbostjan.pdf> (5. marec 2016).
 56. Podjed, Dan. 2008. *Paradoksi volonterstva.* Glasnik 48 (3/4): 36–44.
 57. Popić, Alenka. 2008. *Trajnostni razvoj turizma v zavarovanih območjih na primeru Krajinskega parka Strunjan* (diplomsko delo). Portorož: Turistica.
 58. *Pravilnik o službenem znaku, izkaznici in uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov.* Ur. l. RS 41/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12377> (20. december 2015).
 59. *Prostovoljstvo.org.* Dostopno prek: www.prostovoljstvo.org/za-organizacije/izplacilo-strokov-in-nagrad-prostovoljcem (20. marec 2016).
 60. Public safety Canada. 2008. *Best practice guidelines for screening volunteers.* Her Majesty the Queen in Right of Canada with Volunteer Canada. Dostopno preko: <https://volunteer.ca/content/best-practice-guidelines-screening-volunteers-finding-right-match> (20. februar 2016).
 61. Ramovš, Jože. 1996. Psihosocialne dimenzije prostovoljnega dela na področju socialnega varstva. V *1. Slovenski kongres prostovoljcev – zbornik prispevkov*, ur. Tatjana Samec, 44–53. Ljubljana: Slovenska fondacija in socialna zbornica

- Slovenije.
62. --- 2001. Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi. Ljubljana. Socialno delo 40 (6): 313–322.
 63. Resolucija o nacionalnem programu varstva okolja 2005–2012 (ReNPVO). Ur. l. RS 2/2006. Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=67017> (20. april 2016).
 64. Ritzer, George. 2015. *The Mcdonaldization of society*. 8th edition. London: Sage publications.
 65. Rochester, Colin, Ellis Angela Paine in Steven Howlett. 2010. *Volunteering in the 21st Century*. UK: Palgrave Macmillan
 66. Rovan, Jože in Turk, Tomaž. 2008. *Analiza podatkov s SPSS za Windows – učbenik*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
 67. Rutar, Dušan. 2014. *Psihologija v kapitalizmu*. Škofije: NTD, d. o. o.
 68. Slodnjak, Vera. 2001. Prostovoljno delo strokovnjaka. V *Zbornik prispevkov 3. Kongres slovenskega prostovoljstva*. Ur. Tatjana Samec, 207–210 . Ljubljana. Slovenska filantropija.
 69. SMID – Slovenska mreža za interpretacijo dediščine (SMID). Dostopno prek: <http://www.smid.si/index.php/novost1/255-tradicionalni-mednarodni-tabor-ponovno-na-solinah> (20. april 2016).
 70. Sovinc, Andrej, Živa Fišer Pečnikar in Anton Gosar. 2011. Govorimo isti jezik? Primerjava mednarodnih in slovenskih meril kategorizacije zavarovanih območij. V *Razvoj zavarovanih območij*, ur. Janez Nared, Drago Perk in Nika Visković Razpotnik, 33–40. Ljubljana. Založba ZRC.
 71. Sozanska, Olga, Jiri Tošne in Pavol Frič. 2004. Management of volunteers. V *Future of Civil Society, Making European Nonporofit Organisations work*, ur. Annete Zimmer in Eckhard Priller, 315–339. WiesBaden: Springer.
 72. Speth, Christophe. 2015. *The SWOT Analysis: Develop strengths to decrease the weaknesses of your business*. Namur: Lamartine Publishing. Dostopno prek: https://books.google.si/books?id=NRmCgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=sl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (24. april 2016).
 73. Škornik, Iztok. 2008. *Spoznajmo soline*. Portorož. Soline – pridelava soli, d. o. o.
 74. Šmidovnik, Janez. 1990. *Lokalna skupnost in lokalna samoupravna občina*. Ljubljana. Teroida in praksa 27 (3-4): 14–23.

75. Šuligoj, Boris. 2004. Odstop zaradi uredbe o krajinskem parku. *Delo*, leto 46, št. 228 (29. sep. 2004).
76. Tarman, Kazimir. 1994. Ekologija in njen pomen. V *Človek in njegovo okolje: celostno razumevanje okolja – izziv na pragu tretjega tisočletja: zbornik prispevkov*, ur. Kazimir Tarman, 9–38. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
77. Toš, Niko. 1988. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
78. Trampuš, Tina, Robert Turk, Barbara Vidmar in Alenka Popić. 2010. *Strokovna izhodišča za varstvo narave v Krajinskem parku Strunjan*. Piran: Zavod RS za varstvo narave.
79. Trampuš, Tina. 2002. *Turizem v Sečoveljskih solinah*. Piran: Zavod RS za varstvo narave.
80. *Uredba o Krajinskem parku Strunjan*. Ur. l. RS 107/04, 114/04 – popr., 83/06, 71/08, 77/10 in 46/14 – ZON-C. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED3398> (15. september 2015).
81. *Uredba o nagradi in priznanjih za prostovoljstvo*. Ur. l. RS 62/11. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED5698> (15. januar 2016).
82. *Uredba o strokovnem usposabljanju in preverjanju znanja naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov*. Ur. l. RS 56/15. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6946> (15. september 2015).
83. *Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000)*. Ur. l. RS 3/14. dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED6653> (15. september 2015).
84. Videmšek, Petra. 2001. Pomen priprave programa prostovoljnega dela. V *Zbornik prispevkov 3. Kongres slovenskega prostovoljstva*. Ur. Tatjana Samec, 132–136. Ljubljana. Slovenska filantropija.

85. Vrbica, Senka. 2009: Predstavitev osnutka Predloga zakona o prostovoljnem delu. V *Slovenska filantropija. Izbrani prispevki IV., V. In VI. Slovenskega kongresa prostovoljstva*. Ljubljana. Slovenska filantropija. Dostopno prek: http://www.filantropija.org/wp-content/uploads/2013/11/Izbrani_prispevki_slovenskih_kongresov_prostovoljstva.pdf (20. februar 2016).
86. Wilson, John. 2000. *Volunteering*. V *Annual reviews*. Dostopno prek: <http://geser.net/gesleh/wilson.pdf> (24. september 2015).
87. Wilson, Westman Elizabeth. 2001. *Building credibility: the foundation for fundraising*. Toronto. London: ITDG Publishing.
88. Woods. Terry Bell. 2006. *"The Rhetoric of Volunteerism: Strategies to Recruit and Retain Volunteers in Nonprofit Organizations."* Thesis. Georgia: Georgia State University. Dostopno prek: http://scholarworks.gsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=communication_theses (20. februar 2016).
89. *Zakon o ohranjanju narave (ZON)*. Ur. l. RS 96/04 – UPB, 61/06 – Zdru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14. Dostopno prek: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1600> (20. september 2015).
90. *Zakon o prostovoljstvu (ZProst)*. Ur. l. RS 10/11, 16/11 – popr. in 82/15. Dostopno preko: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=102198> (19. september 2015).
91. *Zakon o ratifikaciji konvencije o biološki raznovrstnosti (MKBR)*. Ur. l. RS 30/96. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=1996-02-0029> (20. februar 2016).
92. *Zakon o Triglavskem narodnem parku (ZTNP-1)*. Ur. l. RS 52/10 in 46/14 – ZON-C). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2010-01-2821> (20. februar 2016).
93. *Zakon o varstvu okolja (ZVO-1-UPB1)*. Ur. l. RS 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12, 92/13, 56/15 in 102/15). Dostopno prek: <https://www.uradni-list.si/1/content?id=72890> (15. september 2015).
94. *Zakon o zaščiti živali (ZZZiv)*. Ur. l. RS 38/13. Dostopno prek: <https://zakonodaja.com/zakon/zzziv/1-poglavje-reja-zivali> (17. april 2016).

95. *Zavod Traven*. Dostopno preko: <http://www.traven.si/index.php/suhozidna/suhozid-dogaja/item/1460-delavnici-in-gradnja-suhega-zida-v-cetorah-na-kmetiji-medljan-septembra-2015.html> (20. april 2016).
96. Zevnik, Helena. 2008. *Upravljanje prostovoljcev; študija primera slovenska Karitas* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno preko: http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska/pdfs/mag_zevnik-helena.pdf (19. september 2015).
97. Žorga, Sonja. 1996. *Kaj lahko ponudimo prostovoljcem in zakaj: model mentorske supervizije in usposabljanja*. Socialno delo 35 (4): 275–282.

Priloga A: Transkripti intervjujev

INTERVJU 1

V: Prosila bi te, da se mi v nekaj stavkih predstaviš oz. predstaviš svojo poklicno pot.

O: Sem jamar, sem že tam od 81., 82. leta, in ker sem bil tudi doma vzgojen v tem smislu narave, sem šel potem študirat gozdarstvo. Po izobrazbi sem gozdar, ker mi je narava bila vedno blizu. Mislim, da smo imeli takrat veliko srečo, da smo imeli takrat enega predavatelja, profesorja Mlinška, ki je bil strašansko za to sonaravno gozdarstvo, v bistvu za zelo pristen kontakt z naravo. Ker gozdarji se namreč še vedno delimo nekateri na varuhe narave, nekateri pa na čisto tehnologe, ki vidijo samo motorke in traktorje. Ampak on, on je ... No ja, jaz sem potem ta faks končal, celo tako, da sem naredil živalsko smer, takrat je bila ta možnost, in pa tisto klasično smer, ker takrat se je dalo zbirati ali eno ali drugo ali obe. Jaz sem izbral kar obe, ker itak ni blo takrat še nobene službe na vidiku in sem potem naredil obe. Potem in tudi medtem, ko sem študiral, sem postal celo nek privatnik, sem tak kosil, urejal okolico, skratka med drugim tudi ta vojaška pokopališča na Krasu, ki jih je kar dosti iz prve svetovne vojne. Pogovarjal sem se oziroma tudi za zavod za gozdove, sem tudi neko objedenost divjadi, neke ploskve meril in take stvari, ampak to je bilo tako, delo za par mesecev in potem je bilo konec, ker gozdarji takrat niso imeli nobenih odprtih mest. Potem se je pa naenkrat zgodilo to, da se je ustanovil park, leta 96. in 97. so iskali ljudi. Na srečo sem na pravem mestu pravega človeka pobaral, da naj me le imajo v vidu in so me potem res povabili. Ker kot pravim, kot dolgoletnega jamarja me je to ful veselilo in narava nasploh, idealna služba in na srečo takrat sem prišel res noter. Hkrati pa so me tud gozdarji zdaj začeli vabiti, ker so šli pri njih v penzijo, pa se odločil vendarle za to stvar, ker mi je bila bližje odločitev. In takrat so v bistvu že rekli, da naj jaz ta nadzor prevzamem, samo itak glede na naše delo takrat smo delali vse in še vedno delamo vse. Tako da se sicer delimo po službah, ne pa nekateri delamo bolj tisto, kar nam je pisano, nekateri pa ostalo, ampak dosti stvari se pa dela skupaj, saj veš sama. Če se pišejo knjige, če se karkoli dela smo pač, kar ... Nas je kar nekaj skupaj. Načeloma pa sem jaz vodja naravovarstvene nadzorne službe, že od vedno, s tem da sem dolgo časa bil sam sebi šef. (smeh) In glih zaradi tega, ker ni bilo drugega, smo potem na primeru Triglavskega narodnega parka tudi mi začeli takrat izobraževati še sami, ne v okviru Ministrstva, ampak sami ljudi, ki jim je bilo do narave. To so bili pa predvsem lovci ribiči, jamarji, pa domačini v bistvu, ki so tam živeli. Te štiri kategorije ljudi smo povabili, smo jih zelo, zelo izobraževali v tem smislu, da smo imeli vsako leto kaj novega. Pač se kar potrudili predvsem, zato ker so bili vsi domačini, da jih sploh izobrazimo v tem smislu, kaj mi tam počnemo in zakaj nam je mar do tega in kako bi skupaj lahko kaj naredili.

V: Da ste v bistvu ta njihov entuzijazem usmerili v pravo smer, da ni bil to zgolj nek entuzijazem.

To je še vedno ostal entuzijazem, ker kokr sem ti že prej povedal, nismo se pretirano vtikali, kaj bo, kdo je in kaj bo počel.

V: No, sej to je naslednje vprašanje, kakšne naloge izvajajo pri vas tej prostovoljni nadzorniki, če imajo vsi opravljen izpit za naravovarstvenega nadzornika oz. če se lahko identificirajo z izkaznico, kdo jim je zagotovil uniforme (vi, ministrstvo) in če imajo z vami podpisan kakršenkoli dogovor o sodelovanju, iz katerega so razvidne te njihove naloge, ali je to bolj neformalno.

O: No, tko če se spet vrnemo malo v preteklost, takrat na začetku smo jih izobraževali mi in dali smo jim majčko in kapico od uniform in čisto nič drugega, ker si nismo mogli privoščiti. In ta starim je bilo potem priznано, ko je MOP to pač prevzel, da bojo oni izobraževali, je blo nam in njim priznано, če smo imeli več kot štiri ali pet let delovne dobe, v tem smislu, so nam priznali s tem, da smo na hitro opravili nek »šnel kurs«, na Poljčah je bil takrat še na Gorenjskem, in potem so nam potalali izkaznice. Tako da smo imeli. Imeli so osnovno uniformo, ki ni bla uniforma (smeh). To je bla tista majčka, kapca in tisto značko in izkaznico, kar je, dokler jih niso ukinili, kar je velika škoda in velika neumnost. Upam, da se ne čuje (smeh). Pač zdaj imamo samo izkaznice, saj značke so potem rekli, da lahka obdržimo ampak. Značka³⁹ je zelo, zelo, zelo pomagala, da te niso spraševali, kdo si pa kaj ti. Ja, kar kljub uniformi kajne, ljudje ne poznajo nadzornika, da je uradna oseba, ker nismo še, razen Triglavcev in tistih, ki mogoče kje blizi v Triglavskem narodnem parku živijo, še ne vejo, kdo smo. In moreš ogromno energije porabit, da jim sploh dopoveš, kaj kdo si, če to sploh sprejmejo, ne? Nekateri sploh ne sprejmejo, moraš pol policijo klicat in tko naprej. Pustmo stat.

V: Seveda. No, ta formalizacija me zanima z njimi, ali imate kakšen dogovor.

No, odkar je pa zdaj to po ta novem, ko je ministrstvo zamenjalo izkaznice in hotelo, da naj sklenemo z njimi tudi pogodbo, smo pa naredili neko pogodbo zelo na hitro takrat, kjer piše, da so obvezni 40 ali 50 ur letno opraviti. Dali smo jim program, ampak ne v tem smislu, ti boš to počel, ti pa tisto. Ampak lokacije, možne zaplete in pa obdobja, kdaj so tej zapleti najbolj možni. Ne vem ... Se pravi v času poletne turistične sezone na primer mesečev zaliv v času ta glavne turistične sezone ima te in te probleme, od takrat to takrat, najbrž tudi ponoči, in prosimo, če lahko v tem obdobju se pač lahko znajdete tudi kdaj na tem mestu, v tem smislu kot obveza, ampak tam so problemi. Itak sami vejo, da so tam problemi in imajo interes, da jih rešujejo. Že to, da nam nadzornik pomaga v tem smislu, da ljudi opozori, je ogromno. Ni treba, da jih potem še kaznujemo in ne vem kaj naprej. Že samo opozorilo, to da ljudje vejo, da je nekdo na terenu, ki jih kontrolira oziroma ko mu ni vseeno, al kurijo ogenj ali da mečejo odpadke ali da tega ne počnejo, da je to narobe, je to že ful dobra stvar in to deluje.

Tako da to, no, pa če nadaljujemo še z uniformami zdej. Mi imamo itak vsi težave v vseh zavarovanih območjih, ker nimamo enotnih uniform. In to je spet tema za ministrstvo, naj se enkrat zmenijo in naj grejo v to, da grejo v to, da imamo vsi enake uniforme.

³⁹ Še leta 2007, 2008 je MOP naravovarstvenim nadzornikom izdal izkaznico v usnjenem ovitku na pregib. Ko si ovite odprl je na eni strani bila kovinska službena značka, na drugi pa izkaznica.

V: No, to sem tudi želela vprašati nekoliko kasneje, kakšna so priporočila ministrstvu.

No, naj se enkrat zmenijo, da bi imeli vsi enake uniforme, če smo vsi enaki, ne. Čeprav jaz nisem ravno zagovornik uniform, ampak tle ni druge, moramo jih imet. Če jih ima carina, če jih ima policija, če jih imajo vsi ostali pač enotne uniforme, ne vem, zakaj jih ne bi imeli tudi mi. Pri vseh trudih in tem, da poskušamo bit podobni, je zmeraj problem potem, da ni blaga, da je nekaj drugače, da je ne vem kaj in na koncu, ko se najdemo tako eni kot drugi skupaj, smo vsi različni, čeprav smo skoraj podobni in to je potem tudi zunanja podoba nadzorika, zelo omajana naprimer. Policaji so nam zadnjič rekli recimo, ko smo bili v Gotenici na izobraževanju, to bi bilo tudi za Ministrstvu, no, pa sej je slišal tisti k je mogu, da smo ko v pižamah (smeh), da nismo nobeni stvari podobni. In to je problem, drugači pa načeloma mi kdaj damo našim nadzornikom kakšen kos obleke. V tem smislu majčka, zdaj smo jim zrihtali telovnike, upam, da kdaj tudi vetrovke. No sej, do teh vetrovk smo tudi mi prišli prvič lani, da mam take, kot jih mormo met. Do zdej smo imeli vse drugo.

V: Sej tudi mi imamo uniforme, podobne Sečovljskim solinam. Pa ne prav take, malo drugačne, a ... Smo vseeno precej urejeni kot park in glede tega, a v splošnem smo pa res vsi različni. Zanima me še to, če vi te prostovoljce kakorkoli plačujete v smislu simboličnih nagrad, zavarovanja, v smislu če grejo na teren in se jim kaj zgodi, oz. potnih stroškov.

O: Potnih stroškov jim ne plačujemo, če gremo od ozadi naprej. Nikoli, nikdar! Ker so itak domačini in tista dva metra gor dol, to je pač njihovo. Nagrad, razen v obliki izleta, ne dobijo, tudi ne. Oziroma kakšne obleke al pa kej tazga. Izlet, več al manj, vsako leto organiziramo in to če se le da v kakšna zavarovana območja, v kakšne muzeje, v nekaj, kar je nekaj skupnega, skupen interes. Konkretno lani smo bili dol na Velebitu pa na tistem zavetišču za gologlave jastrebe, smo vidli, pa skratka tam ob obali še par stvari. In je blo super, tako da to je to. Imamo pa potem vsako leto še dodatna izobraževanja, izobraževanja, no to je tudi v bistvu neka ugodnost. No, ne vem. Pa o netopirjih, pa o divji zvereh, pa o ptičih.

V: Kaj pa na primer za na taka izobraževanja jim tudi vi krijete potne stroške ali tudi to ne?

O: (smeh) avtobus za na izlet ja, ostalo ne. Kar se izleta tiče, jim pokrijemo in avtobus in malco, če se le da. In to je to. Kosilo, kakor se že tista enolončnica kliče, al pa vzamemo sendviče pa pol sendviče pojemo. To je spet odvisno od tega, kako se zmenimo.

Kaj sem že hotel reč? No, ta izobraževanja tudi potekajo tako, da ne silimo mi skozi vedno naše teme, ampak da se zmenimo, to pa to nas zanima, pa probamo potem dobit nekoga, ki nam to pove, ker je le prav, da se dobimo v čim večjem številu in da imamo interes še kaj novega zvedet.

V: Kako pa sodelujejo prostovoljci z ostalimi zaposlenimi, če prihaja do kakšnih trenj, če se je že zgodilo, da ste kakšnega od teh prostovoljcev zaposlili na kakšnem projektu ali znotraj zavoda, in potem če je kar kadrovski zalogaj upravljati s prostovoljci, če je tebi, ki upravljaš z njimi kot nadrejen. Koliko časa ti vzame, je zelo zahtevno, zelo zamudno? Koliko časa na primer tudi tebi vzame, ki si jim nadrejen?

O: To je kar nekaj vprašanj. Prva stvar, kar je, ki sem jo pozabil še povedat, mi imamo poleti honorarce študente. Vse te smo zdaj poslali na izobraževanje tudi za prostovoljce oz. naravovarstvenike, ker konec koncev imajo izpit za jamskega vodnika, tisti, ki vodijo po jami. Ampak vsekakor so naše vsebine vedno in povsod naravovarstvene in je prav, da to poznajo. Ja, v tem smislu jih dosti zaposlimo, vsaj čez poletni čas, za tiste pol leta oziroma vsaj za poletno sezono. Ja, več al manj s teh ljudi imamo zdaj tudi dva, dve zaposleni na projektih, ki sta itak nadzornici in pomagata pri tem. S tem da mi ena od teh dveh pomaga, kaku bi reklu, kako si rekla menedžiranju vseh teh prostovoljcev, ker je kar dosti dela, ja.

Dosti dela v smislu, da če češ, da so stalno aktivni, jih moraš stalno kontaktirati, vedno ti kaj povejo, jih moraš stalno ... Ta interakcija mora potekati vsaj enkrat tedensko, če češ, da se kej dogaja, sicer pozabijo, delajo po svoje oziroma no, kakorkoli že.

Pozabil sem še oment, da imamo tudi kakšne druge skupne akcije ala zdaj čistilna akcija, prav to soboto. Imamo reševanje žabic čez cesto tam v Vremski dolini. Postavljanje krmilnic oziroma izdelavo krmilnic in valilnic, ki jih pol postavmo na terenu, in druge stvari, ki se jih ne bom spomnu.

V: Super, čisto drug vpogled se mi odpira v vaše delo tudi meni zdaj glede tega. Kaj pa z ostalimi stalnimi zaposlenimi, prihaja do kakšnih trenj, da se kakšen prostovoljec postavi na to mesto »jaz sem tuki doma, kaj pa ti veš«?

O: Ja, ma tle jaz ne vidim te interakcije s prostovoljci, ampak z domačini, ki mislijo, da so še vedno absolutni gospodarji svoje parcele, ne. V tem smislu imamo kdaj probleme. In tle imamo s prostovoljci kdaj probleme, ker moramo prostovoljce mirit, ker oni bi jim marsikaj prepovedali, mi jim pa ne moremo več kot tolko. Bolj med kršitelji in prostovoljci prihaja do večjih trenj, kot med nami in njimi. Ker jasno (smeh) vsi imajo javno upravo za nesposbno in dejansko več kot je v zakonu, ne moreš narest. In potem se rešujejo stvari večkrat tudi s hudo krvjo, ker se nič ne zgodi in tako dalje.

V: A to je tudi uni avto razbit, ki ste imeli primer?⁴⁰

O: Ja, vse sorti, ja. Tako da ja. Če je to dovolj dober odgovor. To je to.

V: Še dve vprašanj, in sicer kaj pogrešaš, da bi se uredilo s strani pristojnega ministrstva glede tega prostovoljnega nadzora, to so mi že odgovorili, že dal vedet (uniforme to, gor dol, zavarovanje in tako naprej) in kaj bi svetoval drugim

⁴⁰ V letu 2013 so nadzorniku, ki se je odločil oglobiti večkratne prestopnike znotraj parka, razbili službeni avto. Vanj so metali kamenje ipd.

upravljavcem zavarovanih območij pri delu s prostovoljnimi naravovarstvenimi nadzorniki kot nekaj za naprej?

O: Kar bi svetovali zdej. Hm, glede na naše in triglavske izkušnje, ne sme jih biti preveč. To je dejstvo, ker če jih je preveč potem, je to neobvladljivo skoraj. Druga stvar, ki bi jo pa svetoval ministrstvu pa še komu, ampak ta je težka, je pa problem krajevnih pristojnosti. To veš, kaj pomeni? Do tistega metra, kjer je meja, si pristojen, en cm čez pa ne več, ne. In tle imamo mi zelo velike težave, ker pri nas točno vejo, kje je park in kar je izven, je že problem. Sicer sodelujemo z medobčinsko inšpekcijo, ampak ni stvar enaka, kot bi bila, če bi meu ti bolj razširjene pristojnosti. Ampak tle sistemski problem.

V: Jaz sem sicer še eno stvar opazla, ta me je zbodla v oči, in sicer da o zakonu TNP in sicer da znotraj njihovega parka lahko delujejo samo prostovoljci, ki imajo s triglavci podpisan dogovor o sodelovanju.

O: To po ta novem povesod velja, zdej po ta novem ZONU je to tako, je pa možno, da je en prostovoljec prostovoljec in v TNP in pri vas, če podpiše toliko pogodb o prostovoljstvu.

Kaj bi svetovali, in pri nas, pri nekaterih se je obneslo, pri drugih pa ne, govorim o temu, da tiste najhujše kršitelje je dobro povabiti zraven in se potem malo (pomislek) prilagodijo temu, da spoznajo, da delajo kakšno stvar delajo narobe.

V: Najhujše kršitelje povabim zraven. Hm, ja v redu. To je zelo zanimivo v smislu naredi si sovražnika za prijatelja, v tem kontekstu?

O: V tem smislu, sovražnika za prijatelja. Nam pri nekaterih stvareh je uspelo, pri nekaterih ne. Ker eni so pač taki, da jih ne boš nikoli premaknu, pri določenih pa ja. Pri določenih pa ja! Če se čutijo, da so pripadniki nekomu in da nisi ti zgolj in samo birokrat, v tem smislu od tukaj do tukaj, če se lahko malo pogovarjaš, malo levo malo desno in se malo pogovarjaš in skušaš najt nek kompromis, ki bi bil dovolj dober zate in malo zanj, ker prav samo sistemsko je težko stvari včasih rešiti, potem se da počasi. Sej uni, če so le malo dojemljivi, se tudi oni spremenijo, ne. Pri nas moram reči, da smo ogromno teh divjih odlagališč in ostalih stvari, ker smo jih skupaj z njimi počeli, uspeli ustaviti, da se več ne pojavljajo, ker dokler smo jih samo mi pucali, kot parkovci, ker nam rečejo parkovci, ne. Je bil naslednje leto spet kup unih smeti tam. Ko smo pa rekli, dejmo mi to skupi narest, sej so vaše smeti, dejte se malo zmigat, ni več novih, so samo stare stvari, ki kdaj pogledajo ven in jih je treba še dodatno spucat. Tako da ja, to vsekakor nuca.

V: Super, tu imamo kar nekaj takih. Ravno včeraj je bilo zanimivo, včeraj so tu eni delavci zaključevali zidek. Leta smo se trudili, da ne bi na solinah kurili smeti na tem nasipu. Zaključijo zidek in gredo kuriti smeti na ta nasip.

O: Mi smo imeli na začetku, to se ni potem najbolj primlo, tudi izobraževanja za tiste delavce, ki pridejo k nam. Predvsem v jami, jama je še posebej zelo občutljiva in jih vedno vsaj malo pripravljamo, da to pa to pa to pa to, kar se zunaj normalno počne kot nekaj samoumevnega, v jami ne moreš ne kaditi ne kuriti ne take stvari, ker se ne bojo nikoli več spucale. To je včasih dobro, včasih pa hitro pozabijo potem.

No, pa še to ja, ta ugodnost, enkrat grejo in pol je dovolj ne, da imajo prost vstop v jamo. Tej naši prostovoljci. Pač, neke take ugodnosti jim moraš dat, da so vsaj moralno zadoščeni (smeh).

V: Sej, sej. Tudi jaz na primer. Prideš dnevno v kontakt z domačini. Eni bi čistli smeti, eni bi opozarjali na kršitve. Eni bi si želeli nekih povračil.

O: No, no sej. Mi smo bili v veliki dilemi, ali s temi ljudmi pol podpisavat pogodbe ali ne in jaz sem jim potem dal na izbiro, če želite podpišite, sicer bomo in smo uvedli tudi drugo kategorijo in to so varuhi narave, popolnoma neformalno, popolnoma izven naravovarstva. Ampak še vedno naši, ki si ne želijo ust, še manjših od teh, ki so pa že itak zelo sproščena. Tako da, ja. Lej. Jaz sem tudi tak, da če me kdo kej sili, potem grem rajši proč.

V: Zelo fajn mi je to, kako si to lepo obrazložil, da nimate samo črno pa belo, ampak (prostovoljci pa vi in to je to) ampak da imate to čisto neformalno, kot si rekel varuhi narave, a malo bolj formalizirano s temi pogodbami in vas, ki ste zaposleni, ki delate ne samo nadzor.

O: To, kar pa smo mi zaposleni, je pa itak cela štala ratala, ker je zelo narobe, da zaposleni v parku niso lahko hkrati tudi nadzorniki, čeprav so strokovne službe ali karkoli družga, ne ampak so samo prostovoljci in še to samo v svojem prostem času, ne med službo, ker ti med službo vidiš, če kej vidiš. No, sej mi se itak obveščamo.

V: Ja, zadnjič pridem k mojim v Strunjan in me že oče obvešča o temu, kaj se dogaja v Strunjanu, da nekdo gradi. In dejansko sama ne izprežem, ko pridem iz službe domov. Ali me kdo čaka na dvorišču ali me kličejo, tako da je pestro.

O: Imamo pa potem še v šoli krožek, ki smo ga sicer prevzeli kot jamarski krožek, ampak so potem spet mulci naravovarstveno obarvani oz. varuhi narave. Tako da tudi z mladimi delamo in jih vključujemo v to, kaj je lepo in prav.

V: Ki mi imamo tudi osnovno šolo do drugega oziroma četrtega razreda v Strunjanu, odvisno koliko je otrok, in zanimivo bi bilo tudi to.

O: No, to je pa pol izven še. Pri nas itak obstaja mreža šol, od vplivnega območja vse do izliva, do Sesljana, ne. In v okviru te mreže šol se vse sorti dogaja, ampak tu nimam jaz kot nadzornik konkretno prav dost dela z njimi, ampak imajo to strokovne službe, izobraževanja. A to se vse prepleta, ne moreš reč, da je samo to ali samo uno. Do tega, da delamo neke popise orhidej. Al so to mulci, al so malo večji ali so kakorkoli že.

V: Super, da imate take aktivnosti, tako razvejano.

O: Pa še v okviru MABa, človek in biosfera, ne, imamo še taklo imenovane odbore, različne odbore, en je za kulturo, drugi za naravo, tretji za podjetništvo, pa za turizem in v okviru odbora za naravo, sicer še vedno iste ljudi še delamo druge.

V: Ste aktivni, zelo. Mi smo kot začetniki. Hvala za izčrpen intervju in za ta zlata vreden vpogled v vaše delo.

INTERVJU 2

V: Prosim, če mi lahko v nekaj stavkih opišete svojo poklicno delovno pot in delovno mesto, ki ga trenutno zasedate v TNP.

O: Uhuu. Poklicna pot. Sem že kar mejhen, kot inventar v TNP, tko da. Pršu sem 1994 leta kot naravovarstveni nadzornik, tud lovski čuvaj v oddelku Bohinj. Zadolžen sem bil za varstveni okoliš Vogel-Komna, tko da sem izvajal tudi naravovarstveni nadzor, vse te stvari. Poj sem pa potem, ker je šu kolega tud v pokoj, sem prišu na upravo, kjer sem ta prvo prevzel tehnično vzdrževanje vseh objektov. Mi smo imel prej tud ogromen objektov bodisi v visokogorju, sredogorju bodisi prou v dolinah, alpskih. To da je blo enih 40 objektov. Skoz v tem času sem pa izvajal al opravljal še naravovarstveno nadzorno službo, tko da sem posledično pol tud pršu nazaj. Bom rekel no, nazaj. Več vsebin sem mu povezanih z nadzorm. Tko da sem zdej že, upam reč skoraj 10 let vodja naravovarstvene nadzorne službe v Triglavskemu parku in tudi zadnje tri leta še vodja lovišča s posebnim namenom Triglav, ker v sklopu TNP nam tudi zakonsko je dodeljeno v upravljanje, to je eno od lovišč s posebnim namenom Triglav, ki ga imamo tud mi v upravljanju in v izvajanju praktičen lovsko čuvajske služb in pa tudi vseh stvari, ki nam jih narekuje Zakon o divjadi in lovstvu. Evo, to je to na kratko.

V: V bistvu drugo vprašanje, ki bi vam ga zastavila, je, da je v analizi neposrednega nadzora v naravi, ki jo je izdelala Jana Kus Veenliet, je na strani 27 izpostavljeno, da imate le vi in Park Škocjanske jame pravo službo prostovoljnih nadzornikov. Mene predvsem prostovoljci zanimajo. Kakšne naloge izvajajo v okviru vaše službe prostovoljci?

Jaz bom tko povedal, mi imamo nekaj urejeno bom reku, ali urejamo zdaj po novi zakonodaji tudi prostovoljno naravovarstveno nadzorno službo. Mi smo imeli pred leti, preden se je, lansk let veste, da je bil nov pravilnik o službenem znaku, izkaznici, uniformi naravovarstvenih in prostovoljnih nadzornikov, kjer opredeluje tudi status, nekaj, prostovoljnih nadzornikov. In naša zakonodaja, prejšnja, ni točno precizirala vsebine dela pa vseh stvari, ki jih oziroma, ki naj bi jih izvajali na terenu prostovoljci, če se tko izrazim. Mi smo bol imel te kolege, prostovoljne nadzornike za pomoč pri nadzoru v poletnih mesecih, glede kar se tiče opozarjanja ozaveščanja, take stvari na terenu ali pomoči, če smo kaj delal, kakšne čistilne akcije, ozaveščevalne akcije, da smo letake delil, da smo kakšne poti delal, pa take stvari. V teh vsebinah smo jih imel bl, zdaj pa smo s to novo zakonodajo, ki je začela veljat lansk let, so pa ti nadzorniki bodisi prostovoljni nadzorniki dobili neki drugačen status, ki mora biti urejen z upravljavcem zavarovanga območja. Vsak prostovoljni nadzornik mora imet sklenjeno z njim bodisi al je to dogovor al je to pogodba al v glavnem neko pisno obliko, v kateri so točno definirane vsebine nadzora, vsebine izvajanja, pravzaprav dela v naravi in teh stvari. On ne more bit prekrškovni organ pa teh stvari, on je lahko samo, kako bi rekel, en suport al pa bolj v smeri opozarjanja teh stvari v naravi. Mora pa imet skladno s to uredbo tud, s tem pravilnikom, mu mora upravljavec nudit uniformo, te stvari, tko da mora tud beležit, kaj dela in kje dela. Zdaj te stvari urejamo in upamo, da te stvari bomo uredili z

novim pravilnikom o naravovarstveni nadzorni službi, ki bo tudi zavezujoča, ali bomo rekli, da bo precizirala dela prostovoljnih nadzornikov. Mi jih imamo precej, mi jih imamo čez 60 v Triglavskem parku, ki imajo, bova rekla, pooblastila. Še stara pooblastila za izvajanje naravovarstvenega nadzora. Ampak v sled zdaj tega novega pravilnika pa moramo določene stvari doreči, določene stvari specificirati. Je pa seveda spet vse povezano s financami glede uniforme, zavarovanja in posledično tudi kakšnega plačila, če bi izvajal naravovarstveni nadzor v naravi.

V: No, sej to so naslednja vprašanja, če ste jim zagotovili uniforme, če imajo podpisan dogovor o sodelovanju in tako dalje. In če ste imeli kdaj kakšne težave pri upravljanju s prostovoljci.

Ne, jaz mislim tko. To je en segment, bomo rekl, v družbi al pa tud en segment v zavarovanih omočjih, ki ni zanemarljiv, ki se je treba z njim delat, z njim se ukvarjat, ki jim je treba dat vsebine, naravi dela, kaj bodo delali, kje bodo delali in posledično poj dobiš tudi en uspeh. Bodisi oni tudi napišejo nazaj dnevnike, da sporočajo, da pač. More bi eden, bomo rekl eden profesionalni nadzornik tudi zadolžen za določene, da jih ma, da dnevno ve, kje se nahajajo, kaj delajo, da jim je tud, drug drugemu, da so skoz neka pomoč, predvsem na terenu al pa pomoč, bom reku, bolj v nadzoru. Na območjih, kjer pa vemo, da je v teh poletnih mesecih zelo obiskan in tud frekvenca obiska je velika, in če sta dva nadzornika skupaj v narekovaju v patroli oz. nadzoru, je to sigurn že boljš uspeh oziroma je to že drug psihološki pristop.

V: Ta pravilnik, ki ste ga prej omenjali, je to samo za Triglavski park al tudi za ostala območja?

Jaz sem zdey tko se nekak menil, da bi bil, no prvenstveno bo narejen za TNP in PŠJ, bo pa uporaben s kakšnim mejhnem, mejhnem pripombam al pa dopolnitvam za vsa ostala zavarovana območja, ki imajo uprave, ki imajo nadzorno službo, ki imajo te stvari. Bo uporaben za vse ostale druge tud. No, morbit se bodo kakšna imena spreminjala, kje so lokacije pa te stvari, drgač pa bo vsebina možna uporabna tud za druga območja, poudarek, kjer je urejena naravovarstvena nadzorna služba. Tako da bo pravilnik na razpolago, tako da ga naumo samo na gorenjskem imel.

V: Se je že zgodilo, da ste kakšnega prostovoljca zaposlili tudi na kakšnem projektu?

O: Ne, pr nam niso bli nič zaposlen na projektu. Pri nas smo jih samo tako prilično periodično vključeval, v smislu če je bla kakšna vsebina taka, če smo videl, da bi se lahko z njim kaj pomagal al da bi lahko kaj doprinesu k temu.

V: Kako pa je na primer za ta njihov angažma. Imate bolj simbolne nagrade v smislu kakšnih izletov?

Ja, tako, tako. Mi imamo bolj simbolne nagrade, vsak let jim damo kakšne majice pa take stvari. Pa za novo leto se srečamo, pa kakšne poletne izlete naredimo bodisi po parku bodisi v druga zavarovana območja po Sloveniji. To je bolj, kako bi rekel, druženje, pa prijetno s koristnim, no.

V: Še nekaj me je zanimalo, da malo pogledam. Če so tej prostovoljci bolj znotraj območja ali izven območja parka?

O: Vse! Lahko so noter. Lahko so, kako bi rekel, tudi prebivalci, lastniki, lahko so upravljavci, različni. Ne vem. Bom tko povedal, lahko so tisti, k so v planinskemu društvu in majo koče, pa so prostovoljci v tistem društvu, pa agrarna skupnost. Planine so tud tam notr. Pa krajevna skupnost, k ma tud fante pa punce. Pestro. Pa tud z drugih predelov, območij, ki niso na območju parka. Tud Ljubljana, tud Kranj pa ostala mesta Tolmin, pa Kobarid. Pa tko naprej.

V: Koliko angažmaja pa je potrebnega za koordinacijo prostovoljcev? PŠJ je omenil, da morajo biti vsaj enkrat na teden v stiku s prostovoljci, da ohranjajo vez z njimi in jih držijo zainteresirane.

O: Brina, mi smo zdaj nekak tko dogovorjen, a ne. Jaz sem reku, da bom zdaj te stvari prvo formalnopravno spravo skoz pravilnik. Potem pa bomo naredili sestank z vsemi in se bomo opredelil, al pa naj se oni odločijo, kakšno število jih je pripravljen pomagat, delat seveda pod določenimi pogoji, k jih bomo moral tud mi dat. In ko bomo mi dobili to številko, pol se bomo tud mi v hiš, z mojim sodelavci kolegi za teren odločil. Mi imamo razdeljeno nadzorno službo na 5 oddelkov takorekoč. V vsakem oddelku so pa trije nadzorniki, tud štir neke, sej to ni važn. In bomo rekli, oddelk Bohinj, kjer je tud polet ogromno frekvence, bo rabil še ene pet, v narekovaju, še ene pet prostovoljnih nadzornikov od recimo 25. maja do 5. septembra al pa do konc septembra. No, zdaj teh pet bomo dal v praktičen oddelk Bohinj in bo vsak od teh pet nadzornikov, ki je že zdaj tam, bo vsak dobil še enega zraven. Za tega enga bo on odgovoren, za tega enga bo on praktično pisal, kdaj gresta kam, kam gresta, kaj mora pisat, kaj mora gledat in te stvari in bo on praktično on tud nazaj njemu in na upravo sporočal vsa zapažanja, vse beležke, vse dnevnike, pa te stvari. Tko nekak v konceptu tega, da bi to stvar tako zapelal. Tist, ki je pa ne, pa še zmeraj ne bi bli, ne vem, jim čist rekli, hvala za sodelavnje, sej bo dober, ne nazadnje jih bomo mogoče kdaj rabil. Bi bilo treba kakšno drugo obliko dobit, morebiti kot prijatelji zavarovanega območja al ne vem konkretno parka, simpatizerji. Jih imaš pol ti še zmeraj, če je kakšna taka širša akcija al pa dogodek, pa jih ti še zmer lahko pokličeš in te druge vsebine pomagajo delat, da niso čisto nadzor, represija pa te stvari. Da so tudi še v teh vsebinah raznega izobraževanja z otroci, ozaveščevalnih akcij, štetja prometa pa take stvari. Take stvari imamo tud nek koncept, da jim ne bi vrat zaprl takoj.

Super. Meni ste kar lepo odgovoril, kar me zanima. Hvala za odgovore in sodelovanje.

INTERVJU 3

V: Franco, prosim, če se mi na kratko predstaviš, saj ti si prostovoljec v tem našem kraju na veke vekov praktično.

O: Jaz sem Franco Giassi, predsednik turističnega društva Solinar Strunjan, že ... Od vekomaj, od samega začetka. Sem tudi član sveta krajevne skupnosti. In kot si omenila kaj, imam malo volje, kot si omenila za prostovoljstvo, ne? Ker sem že stara generacija, ne, ker smo bli tako navajeni, ker imam to notri in ker se imam za Strunčana Aborigeno⁴¹, ne ... (smeh) Rad vidim, da se nekaj dogaja v Strunjanu in da imamo nekaj od tega, tudi. Logično, že ki ste s krajinskega parka, jaz ga podpiram, kakšenkrat vas je vas za preklinjat⁴², tudi ampak vsekakor podpiram, podpiram ... Hmmmm ... Razišljanje vašega in je tudi prav, da se tako dela.

V: Jaz kot krajanka, tudi aborigena, če češ tako tudi (smeh), sem bila tudi zraven, ko smo bli mulci, ko smo se družili, delala prostovoljno. Pa pust, pa kres, pa tako dalje. Videla sem dosti iniciativ, ki so potem ugasnile. Od praznika 15. avgusta dalje. Kaj je botrovalo temu, da so se ljudje nehali ukvarjat s tem. Al je to samo izzvenelo ali so šla ta leta mimo ali so bili kakšni notranj spori?

O: Eee ... To je eno tako težko vprašanje, ki bi si ... Tako vprašanje si tudi jaz sam sebi delam in tako vprašanje poskušam vprašat tudi jaz druge. Eno je, ki jaz vidim, ki enostavno jaz vidim ... Mi reče, kaj ne bi se včlanil v društvo, in mi reče, kaj imam jaz od turističnega društva. No, zdaj! Kaj da jaz ponujam, kot eno turistično društvo, neprofitna dejavnost. Kaj naj jaz zdaj ponujam? Logično turistično društvo. Opažaš, da nekaj se dogaja. Zdej to leto imamo devet prireditev. Zdej 15. avgusta mi sodelujemo, samo nekateri, kot povsod, nekateri. Brez turističnega društva niti za dan žena, zdej recimo za 8. marec, danes imajo, se družijo ženske. Spet ne mlade, samo oldtimerji oz. oldtimerke. Recimo. Ampak se družijo. Ko ni bilo turističnega društva niti tega ni bilo eno obdobje. Ko je, recimo, jaz pravim sicer temu socialistični praznik. A je prav, da se praznuje ta praznik in jaz zvečer bom vzel en šopek vrtnic, evo punce, tle imate, lep praznik. Hvala Meri, ki si to organizirala in tako. In tako da 25 žensk, na žalost malo iz Strunjana, večinoma skoraj od zunaj in kaj bom šla jaz to. Nekdo pa mora organizirat in to je naša, iz turističnega društva, da to organizira, po normalno po ban ... sme ... taki sindikalni ceni bodo imeli večerjo in tako dalje. Če gremo nazaj. Ne vem. Ne marajo države zgleda. Sej mi ne delamo to za državo. Mi delamo to, da se imamo fajn v Strunjanu, ker en praznik kakijev je zelo težko organizirat.

V: Torej ti delaš to iz, zadnjič sem nekje zasledila en lep izraz, pomagaštvo, ko nekaj pričakuješ v zameno, ti pa to delaš iz nekega notranjega zadovoljstva, da je nekaj narejeno, storjeno, da je lepo ...

⁴¹ Aborigeno je mišljeno kot domorodec, staroselec. V smislu, da je družina že več generacij prisotna v Strunjanu oz. na tem območju.

⁴² Zaradi nelegalnih gradenj je bil g. Giassi kaznovan s strani gradbenega inšpektorja, na pobudo Javnega zavoda Krajinski park Strunjan.

O: Včeraj smo imeli en lep primer pri otvoritvi⁴³. Je pa res, da ribiči so izjemno zadovoljni za to novo pridobitev in so se izjemno angažirali za to. Čeprav spet dva, tri. Jih je blo pa osem tam, ki so sedeli in pili in gledalil kako drugi delajo, kot povsod.

V: Sama nikoli ne bom pozabila, kako smo delali kres in mi je šlo na živce, ki nas je bilo 30 mulcev, da jih je 20 gledalo in ene par nas je hodilo nalagat in vozit. Na koncu sem vrgla en hlod s tako ihto, da sem vrgla skoraj en hlod enemu v glavo po pomoti, ker je letel čez kup od kresa.

O: Je zmeraj tako, ampak še bolj grozno je, da potem še zajebavajo. Ti delaj, tam bedak, kaj se siliš in tako dalje. Zdaj smo začeli in imamo 9 prireditev turistično društvo.

V: Katerih devet, mi jih lahko našteješ?

O: Začnimo praznovanje osmega marca, čistilna akcija, ni prireditev, ampak je in ena stvar, ki organiziramo. Potem pustovanje, po novem. Turistično društvo, ker smo vzeli nove člane, v upravnem odboru, v katerem je tudi Daniele, ki smo ga vzeli kot častnega člana, ko za lepe rezultate za ...

V: V rellyju?

O: Ja, v rellyju in to. On je častni član našega društva in bo vodil to. Potem po pustu ... Je še en dogodek vmes. Praznik artičok. En izlet ali strokovna ekskurzija. Ocenjevanje vrtov nimamo več. In pol 15. avgust, Marija. In kakiji. Sedem ali osem ... Čaki ... Še ena manjka. Aja, in varianta otvoritev sezone v sodelovanju z avtokampom. Mislim skromne zadeve take, ampak mislim pust se prime, je simpatičen pust. Lahko gremo na višji nivo tudi.

V: Kot belokriške?

O: Ne, ne belokriške. Da nardijo en lep voz in da se priključijo ostalim tle, Koprčanom in zaledje Kopra, ko organizirajo tle.

V: Da bi se šlo na povorko?

O: Na povorko, ja. Kot smo bli od začetka zmenjeni, ko je tudi Irena Dolinšek bila in Zora Mužinič⁴⁴, ki ... Od začetka 10 let nazaj, ko je to prišlo. Zdaj pa bomo, bojo šli. Ne morejo it na občino, kje tam neki vprašat na občino kot strunjanska mladina, ki tega ni več. Nismo v socializmu. Mladinska organizacija ne obstaja več.

V: Mladina, ko smo imeli 15, 16 let, je šla, ki je hodila s frezami okoli in imamo 30 plus in otroke.

O: In tega ni več. In če imaš ime zadaj, malo več dosežeš tudi. Če nekomu boš dal eno vlogo al za eno sponzorstvo magari za, za ... V vrednosti 50 ali 30 eurov, bodo rekli turistično društvo, neprofitna dejavnost tudi, mogoče bodo drugačnega posluha.

⁴³ Bila je otvoritev ribiškega pristanišča.

⁴⁴ Obe omenjeni gospe sta sinonim za odlično animacijo.

V: Kaj se ti zdi bolj smiselno, da bi prostovoljci delali nadzor znotraj turističnega društva ali znotraj parka? In se ti zdi sploh smiselno, da bi bila taka prostovoljna služba, ki bi delovala znotraj parka?

O: Ma mislim, da zavoda. Sicer pa če ministrstvo smatra, da je tako prav. Ma mislim, da vi lahko komot obvladate te zadeve.

V: Turk pravi, da smo Strunjančani sami posebnost parka. Da v bistvu smo trmasti, da smo kot istrski osli. Kako delat z nami, ki smo malo posebni.

O: Ma meni od začetka je bil Robert⁴⁵ tako kot osel s plašnicami. Ma vidim. Sej jaz osebno ga tudi podpiram. Ma sej tudi domačini, tudi kaj pravijo. Sej večinoma domačini se strinjajo in podpirajo krajinski park. Ma tudi moramo živeti, da nam omogoča, da živimo. Tako da ... Mi vidimo ... Kot sem jaz videl moj problem.

Jaz, ko sem imel prijavo z vaše strani, sem imel velike komplikacije, velike stroške, sem delal na črno, ampak sem rabu za skladiščit kakije. Traktor imam, še danes priključke zunaj, ki zdaj nimam niti več denarja, da bi zidal naprej. Zdaj imam gradbeno dovoljenje, ki imam še fore, ki sem pridobil dovoljenje zdaj.

In po drugi strani pa to ste vredni velike kritike, imaš pa še zmeraj tam pri tunelu na levi strani ena prikolica, ki ne vem, zakaj stoji tam, ker je nesmisu. Je leta in leta že tam, zdaj je avtokamp to očistu, ki so oni lastniki. Zdaj je prav grdo videt. Zdaj bo avtokamp zrihal tam en parkir plac lepo, bojo uredili krasno. Una prikolica je še zmeri tam.

V: Moram it prav pogledat, veš.

O: Ma, ma ... Iz tunela ko greš na levi strani, kaj je. Tam na levi strani. Je sto let že tam. Recimo ... Prišleki gor, Velika planina⁴⁶. Jah, glej. Oni sigurno ne bodo rušili to. In tam je prav škifo Strunjana. In to smo vsi govorimo. Samo tisto je izven parka. Vidiš nas, istrijančki, ki se ustrašimo sami sebe in gremo to zrihtat. Jaz sem si zrihtal. Sem legaliziral. Uni pa, dnarja imajo. Al podkupnine in zmagajo oni.

V: To je izven parka.

O: Jah, je pa škifo.

V: Imamo pa znotraj parka dnevno težave. Ja, je izven parka. Ampak imamo gor pri Traniju en primer. In luknje so v zakonu.

O: E ja, Luknje so.

V: To je to. Hvala!

⁴⁵ Vodja Območje enote Piran ZRSVN – mag. Robert Turk.

⁴⁶ Izven območja parka, na griču med Lucijo in Strunjanom je zraslo naselje lesenih hišk, brunaric, ki jim domačini posmehljivo pravijo Velika planina.

INTERVJU 4

V: Torej, Marina Knez, prosim, če se mi predstaviš, kaj si v tej lokalni skupnosti.

O: Moje ime je Marina Knez in sem predsednica Sveta Krajevne skupnosti Strunjan že tretji mandat, se moram pohvalit, in tudi članica Sveta Javnega zavoda Krajinski park. Sem kar malo povsod aktivna.

V: Glede na to, kot si omenila, poznaš park tako od zunaj kot od znotraj z vso problematiko, ki sodi zraven. V magistrskem delu sem se osredotočila na prostovoljstvo znotraj zavarovanih območij narave in zato me zanima, če se ti zdi smiselno, da bi se v prihodnje oblikovala prostovoljna naravovarstvena služba tudi znotraj našega parka, saj je ne nazadnje območje parka poleti obremenjeno in je kršitev kar nekaj.

O: Ta ideja se mi zdi zelo smiselna, tudi glede na to, ker je premalo zaposlenih, da ne morete čarat, tudi zato ker ste, da ste poleti tudi cele dneve na terenu. In mislim, da bi bilo dosti krajanov pripravljenih pomagat, posebej tisti, ki živimo s krajem in ki vidimo, da se dogajajo tudi take stvari, ki se ne bi smele, ne vem, od kurjenja, do parkiranja, kampiranja in tako dalje in marsikdo mislim, da bi bil pripravljen opozoriti in tudi pomagat krajinskemu parku pri vašem delu. Zelo, zelo pametno.

V: Sama opažam, da se to sicer na nek način že dogaja, samo ni še to utečena praksa. Predvsem je vprašanje, kako usmerit entuzijazem prebivalcev. Zanima me, kakšna se ti zdijo pričakovanja s strani prebivalcev, pa tudi če so kakšne težave s komunikacijo in zaupanjem med prebivalci in zavodom.

O: Ma v samem štatru moram reč, da razen nas, ki poznamo vaše delo v javnem zavodu, je bilo malo tako ... Zaskrbljujoče, ne? Kaj bo zdej, ne bomo smeli nič, bomo omejeni pri vsaki stvari. Kar pa se je pokazalo, da dejansko ni tako. Moram pohvaliti vaše poročilo⁴⁷, pa čeprav je enkrat letno, ki je združeno skupaj s čestitko vsem krajanom Strunjana in v bistvu ljudem, ki spadajo v Krajinski park Strunjan, tudi Jagodje Dobrava. Kjer je zelo lepo opisano vaše delo, vse, kar je bilo strojeno, tako da ljudje so seznanjeni vsaj s tem. Drugače pa moram reč, da tiste, ki kaj zanima, bi se lahko oglasili tudi pri vas koncu koncev in vprašali, ampak takih je zelo malo. Mislim pa, da so ljudje vseeno dobili zaupanje, ker v tem letu, odkar imamo javni zavod, se je veliko, veliko naredilo v Strunjanu, moram reč. Od sprehajalnih poti, do označevalnih tabel, do na novo zdej ribiški mandrač⁴⁸, razstave v vaši hiši, kjer imate upravo in še bi lahko naštel marsikaj.

V: Se ti zdi, da bi moral biti javni zavod pazljiv pri komunikaciji s prebivalci. Ne nazadnje smo domačini kar malo občutljivi na določene teme in včasih je treba z nami v rokavicah delat.

⁴⁷ Javni zavod Krajinski park Strunjan ob koncu leta pošlje vsem gospodinjstvom znotraj parka voščilnico v kateri zapiše poročilo o izvedenih delih v parku in zaželi srečno novo leto.

⁴⁸ V času, ko smo intervjuvali osebe se je otvorilo ribiški mandrač. Investicija je bila vredna skoraj 1.000.000 EUR in je bila s strani domačinov zelo pričakovana.

O: Ma veš kaj, jaz se srečujem s takimi problemi že v krajevni skupnosti in vidim, da pri ljudeh, žal, čim je kakšna sprememba, so apriori že proti. Pol pa ko poveš, razložiš s preprostimi besedami, zakaj, razumejo, tako da ... Jaz ne vem, kateri bi bil pravi postopek. Da bi se ukvarjali prav posebej z vsakim človekom v kraju, je skoraj nemogoče, sej ti pravim, razen z obveščanjem. Razen mogoče, da bi mogoče enkrat letno to poročilo bilo mogoče, ne vem, na pol leta. Ali preko Solnega cveta⁴⁹, ki gre v vsako gospodinjstvo. Kakšen tak bolj pomemben prispevek, da bi bil.

Kaj pa na primer sodelovanje lokalne skupnosti skozi ribiško in turistično društvo z upravljavcem? Turistično društvo je prostovoljno društvo in je precej močna oblika prostovoljstva znotraj našega parka, bi bilo to smiselno?

No, ma jaz moram reč, da tudi z našo krajevno skupnostjo sodelujemo zelo lepo. Če je kakšna pomembna tema, povabimo vedno, moram reč, da je tudi vedno prisoten vaš direktor, kjer objasni določene točke. Nekaj nejasnosti je bilo tudi okoli ribiškega mandrača in pol smo rešili ta problem. Tako da jaz mislim, da to sodelovanje teče in tudi s turističnim društvom in pri sami organizaciji praznika kakijev in artičok ste vedno prisotni. Ste vedno prisotni tam, kjer se kaj dogaja. Lahko bi se določene stvari še izboljšale, ampak moram reč, da že to, kar je, je zelo pohvalno.

V: Marina, to je tudi zaključek. Hvala.

O: Lepo delo še naprej.

⁴⁹ Glasilo Občine Piran.

INTERVJU 5

V: Vi ste Maks Filipič, predsednik Krajevne skupnosti Jagodje Dobrava, ki je delno tudi v parku. Če se mi predstavite in predstavite svoje mesto znotraj parka, če mi predstavite svoje mesto znotraj skupnosti in kako sodelujete s Krajskim parkom Strunjan.

O: Kot ste že omenila, sem predsednik Krajevne skupnosti Jagodje Dobrava, to je sosednje Občine Izola in tudi sosednje Krajevne skupnosti Strunjan. Predstavnik oOčine Izola v Javnem zavodu Krajski park Strunjan, to je v svetu javnega zavoda. Sem (kašelj) predstavnik Občine Izola, tako da sem seznanjen in delujem lahko v zavodu.

V: Se vam zdi smiselno glede na to, da je območje aktivno 24 ur na dan, 7 dni na teden, da bi se oblikovalo oz. ustanovila znotraj našega parka prostovoljna naravovarstvena služba.? Torej da bi se našlo ljudi znotraj lokalne skupnosti, ki bi opravljali prostovoljno službo.

O: Z zadovoljstvom priklimam vašemu mnenju, pozitivnemu. Preveč smo zanemarjali našo dediščino okoljevarstveno, in še ostalo kulturno dediščino, ki jo ima Strunjan oziroma kar je Strunjana tle. Oziroma pozdravljam to pobudo in z velikim zadovoljstvom bi tu tudi sodeloval in pristopil.

V: Glede na to, da znotraj našega parka že deluje Turistično društvo Solinar, pod okriljem gospoda Giassija, s katerim sem že izvedla intervju, in ribiško društvo, prav tako Solinar, se vam zdi smiselno, da bi se tako prostovoljno službo izvedlo pod takimi društvi ali pod upravljavcem območja?

O: Izvedbo te službe ali nadzor al pa sodelovanje, jaz mislim, da je smiselno z obema dvema društvi. Obema dvema, ribiško društvo in Turistično društvo Solinar, katerega sem tudi sam član, in seveda Javnemu zavodu Krajski park Strunjan, ker se prepleta potreba znanje in tudi domačnost, ki pride do izraza pri delu.

V: Ali mislite, da bi moral biti upravljavec območja pozoren na kaj glede na to, da so prebivalci sami precej, kako bi se reklo, tudi specifika območja? Trmasti, zavedni, mogoče malo lokalpatrioti?

O: Ne, jaz sem vedno na strani ljudi, na strani krajanov. Mislim, da je prav, da so si različni, da je prav, da so trmasti, da s svojo določeno avtoriteto prikazujejo tudi ta prostor v tem delu. Mislim, da specifika je ta, da različni lobiji vplivajo in hočejo prodreti s stvarmi, ki tle ne spadajo, in zato je prav, da včasih ostanejo trmasti, ne glede na to, kaj se dogaja. Nikoli se ne sme enako razmišljati. Namreč imamo največje bogastvo, ki je še na slovenski obali in ta del je prav ohraniti. Avtohtonost teh ljudi, teh hotenj in potreb in tako naprej. Da nas to združuje, ne pa razdvaja. V miselnost pa moramo biti različni. Pravim, da vsi, ki smo, je prav, da smo med sabo povezani in da nekako uvidimo kvalitete. Če nekdo bo nekaj rekel, vsi za njim ne in vsi naenkrat ja in potrem obratno ni. Avtohtonost je to, da so ribe, da so rože, da so vse stvari, ki se v Strunjanu dogajajo, dejansko med sabo povezane. Lep primer sodelovanja, če je

Turistično društvo Strunjan, če je turistično društvo oziroma ribiško društvo, čeprav slednje premalo deluje, premalo je aktivno, preveč je prepuščeno samemu sebi, neorganiziranost. Ker so bogi, ker jih tlačimo. Samo kot primer naj povem zdaj za osmi marec, eno soboto sem bil dol v Italiji v Chioggi v Caorle in sem videl ribiške barke, ki hodijo loviti na našo stran, to je neki »meraviglioso«⁵⁰, kot bi reku, ne pa kot tu, ki životarijo, zato ta poudarek, kot ste zdaj rekli, je nujno, nujno zelo potreben.

V: Se vam zdi, da bi se tudi lokalna skupnost boljše povezala s samim upravljavcem območja skozi to prostovoljno delo in drugače delovala?

O: In še kako bi mogla, in še kako in to ne nardi neč! Ne naredi neč! In jim lahko kar naštevamo s temi stvari. A jaz s temi stvarmi ne bom šel v detajle, ker jih poznam v nullo, ker sam opravljam tako in občina kot taka in to ni prav. Tle je še veliko, veliko rezerve. Veliko rezerve za območje, da bi se območje razvijalo, da bi sodelovalo skupno z upravljavcem. Sama vi ste bla majhna še in ste veliko pripomogla, ker ste poznala kraj in to zelo in to zelo dosti pomeni in to jaz tudi na cenim. Če ni tega ni neč!

Torej vložek lokalne skupnosti pri upravljanju oziroma soupravljanju območja. Maks, to je to, najlepša hvala!

⁵⁰ Poudarja se kako krasna je ribiška dediščina, ki jo v Italiji gojijo in je pri nas zanemarjena.

INTERVJU 6

Torej, direktor Javnega zavoda Krajinski park Strunjan, Marko Starman, mi lahko prosim opišete svojo poklicno pot in mesto, ki ga zdaj zasedate?

Ja, jaz moja poklicna pot, jaz sem praktično, razen pripravništva, ki sem ga delal na sodišču in pri odvetništvu, celo mojo kariero v državni upravi, ne. Začel sem v kabinetu predsednika Vlade kot svetovalec Vlade in pol sem bil pa, koliko, državni sekretar od leta 2000 do 2008. Na Ministrstvu za pravosodje, potem pa na Ministrstvu za okolje in prostor in službi za lokalno samoupravo in od takrat naprej sem tle. Skratka, na nek način, zraven poleg tega sem pa že kolk, že tudi od leta ... Od leta 2001 učim upravno pravo, pravzaprav v raznoraznih šolah. Tko da moja poklicna pot je v tej smeri upravno-organizacijsko ...

V: Naravovarstvena?

Naravovarstveno je v tej zadnji fazi bolj. Prej je bilo pa pač odvisno od področja. Sej upravno pravo je pravzaprav. Sej varstvo narave je oblika upravnega prava.

V: Podgornik je delal prav magistrsko na to delo.

Ja, ker drugače pravzaprav ne moreš tega delat. Zdej varovat naravo tržno je težko. Zato je to neka inervencija, ne? Z nekimi akti, javnimi dovoljenji, soglasji, aktivnostmi in tko naprej. To je vse na nek način področje upravnega prava, ki posega na nek način tudi v zasebno lastnino in tko naprej. Skratka, to je na nek način sodobno upravno pravo, ki pa je vedno bolj prisotno na zelo različnih področjih. To je glede mojega poklica in kariere. Drugo je, kaj je bilo vprašanje.

V: Analiza neposrednega nadzora v naravi, ki jo je izdelala Kusova, je izpostavila, da imajo le TNP in PŠJ prostovoljno naravovarstveno službo, ki je tudi primerno urejena.

Urejena v smislu organizacijsko in po številu in po izobrazbi in vsemu skupaj?

V: In če mislite, da bi se lahko prostovoljna naravovarstvena služba uredila kot podaljšana roka tudi znotraj Krajinskega parka Strunjan, ali mislite, da kadrovske še ne moremo tega narediti, ker bi bil to prevelik zalogaj?

Sam koncept te prostovoljne službe je zrastel pravzaprav v Triglavskem parku, nacionalnem parku. Zakaj? Zato, ker se je na tak način tudi širila ta zavest o pomenu nacionalnega parka. Kljub prostovoljstvu in neplačanosti in tko naprej se je nase vezalo, na zavod, vezalo odločeno število ljudi in se je iskalo eno podporo s tem in tud verjetno se je kakšne stroške dalo krit in tko naprej. Skratka, to je po moje, po mojem poznavanju in po izkušnji ustroja, kako to deluje, bilo narejeno res v okviru enega takega velikega zavoda. In se je potem tudi institucionaliziralo ne, da imajo tej ljudje oznake in tko naprej in so usposobljeni in so pripravljeni neki narediti za to. Ampak po drugi strani pa s tem, ko so v tej uniformi pa tko, imajo pa tudi neko priznanje in ugled

v teh skupnostih. To naj bi bil, to naj bi bila neka logika, ki je pozitivna in izvira iz pomena te inštitucije. Pri nas. V Škocjanskih jamah podobno.

V: Tako, v Škocjanskih jamah podobno, res je ...

O: Zaradi velikosti, zato ker Škocjanske jame, mogoče še več kot Triglavski narodni park, vračajo v skupnost. In finančno in z zaposlitvami in tako naprej. Oni so dejansko pomemben razvojni faktor v občinah, ki so precej nerazvite in s tega ... Prihodkov, ki jih imajo, pomembno vplivajo tudi na to. In zato so tudi, tej prostovoljni, na nek način potencialno vezani na zavod, da v poletnih mesecih tudi delajo za njih, profesionalno, in je to del, na nek način, nekega sodelovanja, ki ni klasično prostovoljno, ampak je na nek način pogodbeno, dogovorno.

V: Ja, sej to je novost zakonodaje. Da prostovoljci ne morejo več prosto hoditi po parku, ampak morajo imeti z upravljavcem območja podpisan dogovor o izvajanju nadzora na zavarovanem območju. Lahko jih imajo z več območji, a ...

O: Tako, to gre bolj v smeri profesionalizacije in specializacije. Tisti klasičen entuziazem ne funkcionira več in obstaja tudi nek potencialni, vsaj delni ekonomski interes, v tem. Je, da nekaj zaokrožiš, mal plačo, mal uno, mal tesno sodelovanje, ki potencialno imaš možnost, da boš al vodič al boš na projektu delal al tko naprej in danes, ko moraš za to, da si 100 % zaposlen, skombinirat en kup stvari, gre zdaj v to smer.

V: V PŠJ so rekli, da ne plačujejo prostovoljcev, imajo pa dva prostovoljca, ki sta zdaj zaposlena na projektih. Je pa tudi rekel, da imajo različne oblike prostovoljstva kot varuhe narave, ki jim javijo, le če jih kaj zbode v oči, in druge, ki imajo prav z njimi podpisane pogodbe. Imajo pa dosti akcij kot postavljanja krmilnic itd.

O: Torej nadzora je pri teh manj, je bolj proaktivno. Hm, torej pri nas. Pri nas bi bilo potrebno zadeve ločevati. Na to, kar se dogaja na morju, recimo⁵¹. Da bi bil nek dogovor, ampak to ne bi bilo klasično prostovoljno, da bi ribiško društvo to počelo. To bi bil moral biti bolj nek tak dogovor o tem, da se obvešča, nadzoruje in obvešča in inšpektorje in une, v tem skupnem interesu, da se čuva morje, ne. Kar je v interesu ribičev in profesionalnih in teh drugih ribičev. In nas pa tudi, da bi bili o temu obveščeni. To gre v pravzaprav za en tak način obveščanja in sodelovanja. In to ne bi bilo klasično, ker mi s temi ljudmi ne bi imeli dogovora, ne bi šli skozi una izobraževanja, ker tudi to opozarjanje na morju ni neka res učinkovita stvar. Bi morala res iti potem na nek inšpekcijski nivo.

V: Torej bi šlo to bolj v smeri varuhov narave, če opazijo kakšno specifiko ...

Tako tako. Obvestijo nas, obvestijo ribiškega. Pridemo mi, če uspemo poslikat in tako. To bi bilo zdaj za ta morski del.

⁵¹ Krajinski park Strunjan je edini park v Sloveniji, ki ima upravljavca in se obenem razteza tudi na morje.

Za kopni del, za kršitve režimov poleti, al pa tko. Ne vem. Evo, ne vem. Hodit okrog in opozarjajo okrog, ne smeš lovorja pobirat ne špargljev, se smeš tega, ne smetiti in tako naprej. Bi morda celo šlo in bi morda ... Bi morda ... Bi lahko mi tud en poziv naredili, če koga to zanima. Ali to vežemo na turistično društvo ali se to veže na splošen poziv tle iz okoliša, da bi izobrazili in opremili prostovoljne nadzornike. Po mojem bi res predvsem smetenje, kurjenje in taborjenje poleti, bi bila ...

V: Ker so ljudje dnevno v parku, s psom, ki vsak dan naredijo krog po parku

O: So ljudje, ki imajo to kot hobi, ali so sosedge ali so doma ali ... V tem smislu, v tem smislu ... Bi blo fajn. Posebej, če obstaja nek interes. In obstaja! In ljudje nam nekaj pripovedujejo, jim nazaj daš možnost, da sej lahko tudi sami nekaj pomagata. Tako da, se šlepat mal na to iniciativo, že samo, še posebej zdej, ko bomo imeli mal bolj opremljeno, pa kvalitetno predstavljeno zadevo, bi šlo. In če se ta akcija spelje in to kombinirano z našim okrepljenim nadzorom, bi verjetno šlo. Vsekakor pa v taki intenzivnosti, kot je v TNP in PŠJ, pri nas ne bo. Nekega pričakovanja, da bodo zdaj pa tej ljudje imeli neko finančno korist od nas kot od zavoda, ne bo. Razen ribiči mogoče ja v kakšnem projektu. Ampak oni bi bili v tisti drugi obliki.

V: Ravno to je tudi nadzornik iz PŠJ poudaril, da pri njih stroškov ne krijejo, je vse skupaj bolj kot neka strokovna ekskurzija, izlet, kar bi bilo verjetno tudi za nas primerno, kar bi bilo zanimivo tudi za nas kot primer dobre prakse.

O: To jih potem vabiš, to je bilo večkrat govora. Sej bi se dalo. Časovno smo sicer zasuti z vsem. Pa saj, mogoče bi se dalo.

V: To je to. Hvala.

Priloga B: Anketa

1. *Ali živite na območju Krajinskega parka Strunjan? (Mogoč je en odgovor.)*
 - A. Da, tu sem stalno prijavljen.
 - B. Da, tu sem začasno prijavljen.
 - C. Živim v Krajevni skupnosti Strunjan oz. Krajevni skupnosti Dobrava, a ne znotraj parka.
 - D. Ne, v Krajinskem parku Strunjan ne živim, živim pa v eni izmed treh obalnih občin.
 - E. V parku delam, a ne živim.
 - F. Drugo:

2. *Izmed naštetih možnosti izberite tiste, za katere mislite, da so v veljavi kot splošni varstveni režimi Krajinskega parka Strunjan. (Mogočih je več odgovorov.)*
 - A. Prepovedano je poslabševanje kakovosti tal in vode.
 - B. Prepovedano je nenadzorovano izpuščanje in odvajanje odpadnih vod, tekočih odpadkov ali škodljivih tekoči snovi.
 - C. Prepovedano je odmetavanje odpadkov.
 - D. Prepovedano je uničevanje gnezdišč in habitatov.
 - E. Prepovedana je vožnja z motornimi vozili izven cest.
 - F. Prepovedano je izvajanje vojaških dejavnosti.
 - G. Drugo:

3. *Prosim, da izmed navedenih možnosti izbere tiste razvojne usmeritve, za katere menite, da so navedeni v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan. (Mogočih je več odgovorov.)*
 - A. Spodbuja se trajnostni razvoj in dejavnosti, ki prispevajo k varstvu biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in krajinske pestrosti.
 - B. Spodbuja se ohranjanje kmetijske dejavnosti, prijazne do narave.
 - C. Spodbuja se okolju prijazen turizem in rekreacijo.
 - D. Spodbuja se varstvo kulturne dediščine.
 - E. Izvaja se tradicionalna solinarska dejavnost.
 - F. Spodbuja se uporaba okolju prijaznih tehnologij in gospodarjenja z naravnimi viri, da omogočajo obnovljivost.
 - G. Drugo:

4. *Prosim, razvrstite ukrepe, zapisane v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan, glede na pomembnost (1 je najpomembnejši).*
 - A. Sodelovanje prebivalcev parka pri pridobivanju finančnih sredstev iz projektov.
 - B. Usmerjanje sredstev v varstvene in razvojne projekte, usklajene z namenom ustanovitve parka.
 - C. Omogočanje povezovanja kmetijske, turistične, solinarske dejavnosti z ribiško in kulturnovarstveno.
 - D. Nudenje strokovne pomoči, izobraževanje in ozaveščanje prebivalcev v parku.

5. *Ali ste mnenja, da je zavarovanje območja ovira za razvoj parka?*

- A. Da.
- B. Ne.
- C. Drugo:

5.a Zakaj ste mnenja, da zavarovanje območja ni ovira?⁵² (Mogočih je več odgovorov.)

- A. Prav je, da se ta košček obale zaščiti pred pozidavami za prihodnje rodove.
- B. Razvoj lahko poteka drugje, ta del obale pa je edinstven in je prav, da ostane nedotaknjen.
- C. Pozidave, marine, apartmajska naselja niso to, čemur danes pravimo razvoj.
- D. Uredba ne zapoveduje ničesar neživljenjskega.
- E. Življenje znotraj parka je lepše, ker je narava ohranjena.
- F. Drugo:

5.b Zakaj menite, da je zavarovanje območja ovira⁵³? (Mogočih je več odgovorov.)

- A. Ker se ne da urediti marine.
- B. Ker ni mogoče graditi, birokratski postopki so dolgotrajni ali dragi.
- C. Ker park onemogoča kakršnekoli gradbene posege na območju.
- D. Ker se ne da graditi apartmajskega naselja.
- E. Ker se ne sme loviti iz obale in znotraj rezervata.
- F. Ker se ne smeš sprehajati s psi, če niso na povodcu.
- G. Ker se ne smeš voziti s kolesi in motorji po solinah.
- H. Drugo:

6. *Če poznate Krajski park Strunjan, nas zanima, kaj vas v parku moti.*

- A. Mirujoči promet (parkiranje).
- B. Nabiranje, trganje rastlin.
- C. Šotorjenje.
- D. Ribolov znotraj naravnih rezervatov.
- E. Množično sidranje.
- F. Odpadki in črna odlagališča.
- G. Psi brez povodcev in njihovi iztrebki.
- H. Kolesarji, ki se vozijo po pešpoteh.
- I. Hoja izven urejenih poti.
- J. Gradnje lop, počitniških hišic, postavljanje prikolic in drugih enostavnih objektov.
- K. Zaraščanje kmetijskih površin, izgubljanje videza pokrajine.
- L. V primeru kršitev ne vemo, koga poklicati.

⁵² Na vprašanje so lahko odgovarjali le anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili, da zavarovanja območja ne dojemajo kot oviro.

⁵³ Na vprašanje so lahko odgovarjali le anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili, da zavarovanje območja dojemajo kot oviro.

M. Neenaka pravila za domačine in prišleke.

7. *Ali si želite, da bi se varstvene režime v večji meri upoštevalo oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?*

- A. Da, si želim.
- B. Za take težave mi je vseeno.
- C. Ne, si ne želim.
- D. Drugo:

8. *Bi se ravno zaradi pregona takih in podobnih kršitev bili pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan)?*

- A. Da, bi.
- B. Ne, ne bi.

8.a *Zakaj se ne bi bili pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik?*⁵⁴

- A. Mislim, da se kljub temu ne bi nič spremenilo.
- B. Nimam časa.
- C. Nimam volje.
- D. Nič v parku me ne moti do te mere.
- E. Drugo:

8.b *Bi se bili pripravljene angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik, čeprav delo ne bi bilo plačano?*⁵⁵

- A. Da.
- B. Ne.
- C. Drugo:

8.b (a) *Kaj bi bilo lahko nadomestilo za plačilo?*⁵⁶

- A. Izobraževanje, uniforma in izkaznica.
- B. Simbolična nagrada v obliki piknika, strokovne ekskurzije, ogleda dobrih praks.
- C. Povračilo potnih stroškov.
- D. Zavarovanje v primeru nezgode na delovnem mestu.

⁵⁴ Na vprašanje so lahko odgovarjali le anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili, da se ne bi želeli angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzorniki.

⁵⁵ Čeprav je prostovoljstvo neplačana dejavnost, smo s tem vprašanjem želeli preveriti, kako anketiranci razumejo prostovoljstvo. Če dejansko svoj angažma razumejo kot neplačan prispevek..

⁵⁶ Če so anketiranci pri tem vprašanju odgovorili z ne, torej so si glede angažmaja premislili, jim je bila dana možnost, da izrazijo, kaj bi si želeli v zameno za njihov angažma.

9. *Na kaj pomislite, če vam kdo omeni prostovoljne naravovarstvene nadzornike?*
- A. Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, na katero bi se lahko obrnil po pomoč, če imam kot prebivalec parka težave.
 - B. Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, ki bi jo lahko poklical v primeru kršitev naravovarstvenih režimov v parku.
 - C. Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, ki lahko izda kazen kršiteljem, tudi meni.
 - D. Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba v uniformi, z orožjem za pasom, kot "ranger" v ameriških filmih.
 - E. Prostovoljni naravovarstveni nadzornik opozori na kršitev, obvešča obiskovalce, pomaga upravljavcu območja pri spremljanju stanja.
 - F. Drugo:
10. *Ali lahko razporedite od prvega (kot najpomembnejšega) do zadnjega razloge, zakaj bi bila vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe koristna in zaželena?*
- A. Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.
 - B. S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.
 - C. V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.
 - D. Nadzor v parku bi potekal vse dni v tednu in tudi ponoči, kar zdaj ne.
 - E. Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.
11. *Prosim, da napišete še svoje ideje, probleme, zanimanja:*
12. *Spol:*
- A. Moški
 - B. Ženski
13. *V katero starostno skupino spadate?*
- A. Do 20 let.
 - B. 21–40 let.
 - C. 41–60 let.
 - D. 61 let ali več.
14. *Kakšen je vaš trenutni status?*
- A. Se še izobražujem.
 - B. Zaposlen.
 - C. Nezaposlen.
 - D. Upokojenec.
 - E. Drugo:

15. *Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?*

- A. Manj kot srednja šola.
- B. Srednja šola in več.
- C. Univerzitetna ali visokošolska izobrazba.
- D. Drugo:

Priloga C: Tabele

Tabela 1: Spol

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Moški	28	33,3	43,8	43,8
Ženski	36	42,9	56,3	100
SKUPAJ	64	76,2	100	
Prekinjeno	20	23,8		
SKUPAJ	84	100		

Tabela 2: V katero starostno skupino spadate?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
1 (do 20 let)	1	1,2	1,6	1,6
2 (21–40 let)	31	36,9	48,4	50,0
3 (41–60 let)	26	31,0	40,6	90,6
4 (61 let ali več)	6	7,1	9,4	100
SKUPAJ	64	76,2	100	
Prekinjeno	20	23,8		
SKUPAJ	84	100		

Tabela 3: Kakšen je vaš trenutni status?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Se še izobražujem.	7	8,3	10,9	10,9
Zaposlen.	46	54,8	71,9	82,8
Nezaposlen.	2	2,4	3,1	85,9
Upokojenec.	8	9,5	12,5	98,4
Drugo:	1	1,2	1,6	100
SKUPAJ	64	76,2	100	
Prekinjeno	20	23,8		
SKUPAJ	84	100		

Drugo: samostojni podjetnik.

Tabela 4: Katera je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativni odstotek
Manj kot srednja šola	2	2,4	3,1	3,1
Srednja šola in več	36	42,9	56,3	59,4
Univerzitetna ali visokošolska izobrazba	22	26,2	34,4	93,8
Drugo:	4	4,8	6,3	100,00
SKUPAJ	64	76,2	100,00	
Prekinjeno	20	23,8		
SKUPAJ	84	100,00		

Drugo: – osnovna in srednja šola;
– višješolska izobrazba pravne smeri;
– magisterij.

Tabela 5: Ali živite na območju Krajinskega parka Strunjan?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativni odstotek
Da, tu sem stalno prijavljen.	80	95,3	95,3	95,3
Da, tu sem začasno prijavljen.	4	4,7	4,7	100
SKUPAJ	84	100	100	

Tabela 6: Izmed naštetih možnosti izberite tiste, za katere mislite, da so v veljavi kot splošni varstveni režimi Krajinskega parka Strunjan.

	Odgovori		Ustrezen odstotek
	N	Odstotek	
Prepovedano je poslabševanje kakovosti tal in vode.	65	16,7	77,4
Prepovedano je nenadzorovano izpuščanje in odvajanje odpadnih vod, tekočih odpadkov ali škodljivih tekoči snovi.	74	19,0	88,1
Prepovedano je odmetavanje odpadkov.	79	20,3	94,0
Prepovedano je uničevanje gnezdišč in habitatov.	77	19,8	91,7
Prepovedana je vožnja z motornimi vozili izven cest.	51	13,1	60,7
Prepovedano je izvajanje vojaških dejavnosti.	40	10,3	47,6
Drugo:	3	0,8	3,6
SKUPAJ		100	

Drugo: – prepovedano je voditi psa brez povodca;
– da se ohrani neokrnjeno naravo;
– prepovedano je parkiranje izven označenih območij.

Tabela 7: Prosim, da izmed navedenih možnosti izbere tiste razvojne usmeritve, za katere menite, da so navedene v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan.

	Odgovori		Ustrezen odstotek
	N	Odstotek	
Spodbuja se trajnostni razvoj in dejavnosti, ki prispevajo k varstvu biotske raznovrstnosti, naravnih vrednot in krajinske pestrosti.	71	18,3	84,5
Spodbuja se ohranjanje kmetijske dejavnosti prijazne do narave.	63	16,2	75,0
Spodbuja se okolju prijazen turizem in rekreacijo.	68	17,5	81,0
Spodbuja se varstvo kulturne dediščine.	74	19,0	88,1
Izvaža se tradicionalna solinarska dejavnost.	70	18,0	83,3
Spodbuja se uporaba okolju prijaznih tehnologij in gospodarjenja z naravnimi viri, da omogočajo obnovljivost.	42	10,8	50,0
Drugo:	1	0,3	1,2
SKUPAJ		100,00	

Drugo: spodbuja poklice z nizko dodano vrednostjo.

Tabela 8: Prosim, razvrstite ukrepe, zapisane v Uredbi o Krajinskem parku Strunjan, glede na pomembnost (1 je najpomembnejši).⁵⁷

	1	2	3	4
	N %	N %	N %	N %
Sodelovanje prebivalcev parka pri pridobivanju finančnih sredstev iz projektov.	25	24,1	20,8	31,1
Usmerjanje sredstev v varstvene in razvojne projekte, usklajene z namenom ustanovitve parka.	28,8	25,3	35,1	12,2
Omogočanje povezovanja kmetijske, turistične, solinarske dejavnosti z ribiško in kulturnovarstveno.	30	35,4	23,4	10,8
Nudenje strokovne pomoči, izobraževanje in ozaveščanje prebivalcev v parku.	16,3	15,2	20,8	45,9

Tabela 9: Ali ste mnenja, da je zavarovanje območja ovira za razvoj parka?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Da	16	19,1	20,0	20
Ne	58	69,1	72,5	92,5
Drugo:	6	7,1	7,5	100
SKUPAJ	80	95,3	100	
Prekinjeno	4	4,7		
SKUPAJ	84	100		

⁵⁷ V tabeli so odebeljene najvišje vrednosti v določenem rangju.

- Drugo: – občasno;
- s sodelovanjem krajanov ni ovire;
 - delno da;
 - zavarovanje območja ni ovira za razvoj parka, je pa lahko ovira za razvoj dejavnosti domačinov, ki morajo biti v skladu z razvojem parka, tu sta potrebna sodelovanje in iskanje najboljših rešitev;
 - da in ne;
 - v določenih primerih predvsem zaradi strožjega režima, ki je pogojen s tu živečim prebivalstvom.

Tabela 10: Zakaj ste mnenja, da zavarovanje območja ni ovira? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z da.)

	Odgovori		Ustrezen odstotek
	N	Odstotek	
Prav je, da se ta košček obale zaščiti pred pozidavami za prihodnje rodove.	45	25,1	77,6
Razvoj lahko poteka drugje, ta del obale pa je edinstven in je prav, da ostane nedotaknjen.	41	22,9	70,7
Pozidave, marine, apartmajska naselja niso to, čemur danes pravimo razvoj.	31	17,2	53,4
Uredba ne zapoveduje ničesar neživiljenjskega.	19	10,6	32,8
Življenje znotraj parka je lepše, ker je narava ohranjena.	42	23,3	72,4
Drugo:	1	0,6	1,7
SKUPAJ		100	

Tabela 11: Zakaj menite, da je zavarovanje območja ovira? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z ne.)

	Odgovori		Ustrezen odstotek
	N	Odstotek	
Ker ni mogoče graditi, birokratski postopki so dolgotrajni ali dragi.	15	62,5	93,7
Ker park onemogoča kakršnekoli gradbene posege na območju.	8	33,3	50,0
Ker se ne smeš sprehajati s psi, če niso na povodcu.	1	4,2	6,2
SKUPAJ		100	

Tabela 12: Če poznate Krajinski park Strunjan, nas zanima, kaj vas v parku moti.⁵⁸
(Zapisane možnosti je bilo treba razvrstiti po vrsti od najbolj moteče naprej.)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %
Mirujoči promet (parkiranje)	16,7	12,1	10,6	10,6	6,1	4,5	4,5	6,1	4,5	9,1	4,5	4,5	6,1
Nabiranje, trganje rastlin	3,0	6,1	7,6	9,1	10,6	6,1	12,1	7,6	13,6	7,6	6,1	6,1	4,5
Šotorjenje	3,0	3,0	7,6	4,5	12,1	12,1	9,1	19,7	7,6	3,0	6,1	9,1	3,0
Ribolov znotraj naravnih rezervatov	1,5	7,6	4,5	6,1	4,5	12,1	18,2	13,6	16,7	7,6	7,6	0,0	0,0
Množično sidranje	4,5	4,5	3,0	1,5	12,1	16,7	9,1	4,5	12,1	10,6	9,1	9,1	3,0
Odpadki in črna odlagališča	24,2	22,7	15,2	15,2	6,1	3,0	1,5	3,0	1,5	1,5	1,5	4,5	0,0
Psi brez povodcev in njihovi iztrebki	3,0	1,5	9,1	9,1	7,6	7,6	9,1	6,1	7,6	13,6	7,6	9,1	9,1
Kolesarji, ki se vozijo po pešpoteh	1,5	1,5	1,5	3,0	7,6	10,6	9,1	15,2	6,1	13,6	10,6	15,2	4,5
Hoja izven urejenih poti	3,0	1,5	4,5	3,0	6,1	10,6	7,6	9,1	4,5	18,2	21,2	10,6	0,0
Gradnje lop, počitniških hišic, postavljanje prikolic in drugih enostavnih objektov	24,2	22,7	12,1	10,6	6,1	3,0	6,1	4,5	4,5	1,5	3,0	1,5	0,0
Zaraščanje kmetijskih površin, izgubljanje izgleda pokrajine	4,5	6,1	3,0	7,6	12,1	12,1	10,6	3,0	6,1	9,1	10,6	4,5	10,6
V primeru kršitev ne vemo, koga poklicati	1,5	3,0	6,1	10,6	9,1	6,1	7,6	7,6	6,1	6,1	4,5	7,6	24,2
Neenaka	13,	13,	21,	6,1	3,0	6,1	6,1	7,6	3,0	3,0	3,0	3,0	10,

⁵⁸ V tabeli so odebeljene najvišje vrednosti v določenem rangi.

pravila za domačine in prišleke	6	6	2										6
---------------------------------	---	---	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	---

Tabela 13: Ali si želite, da bi se varstvene režime v večji meri upoštevalo oz. da bi bilo kršitev, navedenih v prejšnjem vprašanju, manj?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Da, si želim.	61	72,6	92,5	92,5
Za take težave mi je vseeno.	0	0	0	92,5
Ne, si ne želim.	2	2,4	3,0	95,5
Drugo:	3	3,6	4,5	100
SKUPAJ	66	78,6	100	
Prekinjeno	18	21,4		
SKUPAJ	84	100		

Drugo: – vse mora biti v mejah. ne maram občutka represije,
– v določenih primerih,
– včasih.

Tabela 14: Bi se ravno zaradi pregona takih in podobnih kršitev bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik (pod okriljem Javnega zavoda Krajinski park Strunjan)?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Da, bi.	38	45,2	58,5	58,5
Ne, ne bi.	27	32,1	41,5	100
SKUPAJ	65	77,4	100	
Prekinjeno	19	22,6		
SKUPAJ	84	100		

Tabela 15: Zakaj se ne bi bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju odgovorili z ne.)

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Mislim, da se kljub temu ne bi nič spremenilo.	6	7,1	22,2	22,2
Nimam časa.	14	16,7	51,9	74,1
Nimam volje.	2	2,4	7,4	81,5
Nič v parku me ne moti do te mere.	1	1,2	3,7	85,2
Drugo:	4	4,8	14,8	100
SKUPAJ	27	32,1	100	
Prekinjeno	19	22,6		
Preskok	38	45,2		
SKUPAJ	84	100		

Drugo: – mislim da so drugi pristojni za to,

- pomanjkanje časa (služba),
- nisem primerna,
- tisti, ki je med, naj tudi robido.

Tabela 16: Bi se bili pripravljeni angažirati kot prostovoljni naravovarstveni nadzornik, čeprav delo ne bi bilo plačano? (Odgovarjali so samo anketiranci, ki so pri prejšnjem vprašanju, ali bi se angažirali kot prostovoljni nadzorniki, odgovorili z da.)

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
Da.	31	36,9	81,6	81,6
Ne.	3	3,6	7,9	89,5
Drugo:	4	4,8	10,5	100
SKUPAJ	38	45,2	100	
Manjkajoče vrednosti	19	22,6		
Preskok	27	32,1		
SKUPAJ	84	100		

Drugo: – odvisno od pooblastil in nalog, ki so zastavljene,

- mogoče,
- odvisno od stroškov, ki bi jih imel pri nadzoru,
- mogoče.

Tabela 17: Kaj bi bilo lahko nadomestilo za plačilo?⁵⁹

(Odgovarjali so samo anketiranci, ki so na vprašanje, ali bi se angažirali kot prostovoljni nadzorniki, odgovorili z da. Odgovore so morali razvrstiti glede na pomembnost.)

	1	2	3	4
	N %	N %	N %	N %
Izobraževanje, uniforma in izkaznica.	28,1	40,6	15,6	15,6
Simbolična nagrada v obliki piknika, strokovne ekskurzije, ogleda dobrih praks.	45,2	22,6	22,6	9,7
Povračilo potnih stroškov.	3,2	6,5	25,8	64,5
Zavarovanje v primeru nezgode na delovnem mestu.	25,8	29,0	35,5	9,7

Tabela 18: Na kaj pomislite, če vam kdo omeni prostovoljne naravovarstvene nadzornike?

	Frekvenca	Odstotek	Veljaven odstotek	Kumulativen odstotek
1 (Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, na katero bi se lahko obrnil po pomoč, če imam kot prebivalec parka težave.)	5	6,0	7,7	7,7
2 (Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, ki bi jo lahko poklicalv primeru kršitev naravovarstvenih režimov v parku.)	6	7,1	9,2	16,9
3 (Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba, ki lahko izda kazen kršiteljem, tudi meni.)	6	7,1	9,2	26,9
4 (Prostovoljni naravovarstveni nadzornik je oseba v uniformi, z orožjem za pasom, kot "ranger" v ameriških filmih.)	0	0	0	26,9
5 (Prostovoljni naravovarstveni nadzornik opozori na kršitev, obvešča obiskovalce, pomaga upravljavcu območja pri spremljanju stanja.)	47	56,0	72,3	98,5
6 (Drugo:)	1	1,2	1,5	100
SKUPAJ	65	77,4	100	
Prekinjeno	19	22,6		
SKUPAJ	84	100		

Drugo: nadzor nad ljudmi in zbiranje informacij.

⁵⁹ V tabeli so odebeljene najvišje vrednosti v določenem rang.

Tabela 19: Ali lahko razporedite od prvega (kot najpomembnejšega) do zadnjega razloge, zakaj bi bila vzpostavitev prostovoljske naravovarstvene službe koristna in zaželeni?⁶⁰

	1	2	3	4	5
	N %	N %	N %	N %	N %
Urejeno okolje bi pripomoglo k večji prepoznavnosti parka.	30,8	30,8	13,8	13,8	10,8
S tem bi dolgoročno pripomogli k ohranjanju narave za prihodnje rodove.	26,2	32,3	20,0	16,9	4,6
V poletnih mesecih se ne bi srečevali s kršitvami režimov, ki se dogajajo zdaj.	21,5	13,8	41,5	9,2	13,8
Nadzor v parku bi potekal vse dni v tednu in tudi ponoči, kar zdaj ne.	9,4	10,9	12,5	29,7	37,5
Boljša bi bila povezanost z upravljavcem območja.	12,3	12,3	12,3	30,8	32,3

⁶⁰ V tabeli so odebeljene najvišje vrednosti v določenem rangi.

Priloga D: Odgovori na zadnje vprašanje v anketi »Prosim, da napišete še svoje ideje, probleme, zanimanja.«

1. Ker sama res dosti hodim po celotnem Strunjanu, sem dnevno priča skorajda aboslutnemu neupoštevanju prepovedi, ki so označene na opozorilnih tablah ... Psi brez povodcev, njihovi iztrebki vsepovsod, kolesarji povsod tam, kjer se le da voziti, smeti, zlasti ob koncih tedna in poleti, ki ležijo vsepovsod, ostanki hrane v embalažah, vrečka, ki potem pritegne živali, da vse to še bolj razvlečejo in popoln kaos glede parkiranja ... Parkira se povsod, kjer se le da, ni ovira, da je cesta, edina cesta za domačine, zlasti kopalci brezvestno zaparkirajo cesto in s tem ne le onemogočijo prosti dostop do naših domov, temveč dobesedno onemogočijo intervencijskim vozilom dostop, če bi do te potrebe prišlo ... Celo njiva je postala že parkirišče in nihče nič ne ukrepa, taka slika parka je prej ko ne žalostna.
2. V KPS je potrebno pod nujno čimprej odpraviti: avto odpadki, gradbena odlagališča, ko se to uredi priskočit krajanom na pomoč in spodbujati k ureditvi okolice hiše krajana, kjer živi. Upoštevati moramo, da so nekateri krajani že pri letih in onemogli, bi se jim priskočilo na pomoč k ureditvi okolja. Po KPS opažam, da je veliko kmetijske površine zanemarjene z razno raznimi kramami ... To je sama površnost in zanemarjenost (nekateri ne vsi krajani, odstopajo starejši in onemogli). Potrebno je tudi več poskrbeti za urejenost poti, cestnih jarkov ob poteh in cestah oz. vzdrževanje. Park je že dovolj lep in krasen, če je naravno urejen brez kakih dodatnih gradbenih posegov. Malo moram pokritizirati KPS, da je malo preveč šel čez mejo s tem dodatnimi namestitviji z postajališči takoreč po celem KPS natrosili z kamnitimi bloki, kar tega nekoč ni bilo. Pa table – vsaka rastlina ima svojo tablo, da ne omenimo še preostale ... Prometne, kažipot, obvestila, gostilna tu tam, hotel 1, 2 ... Preveč jih je, skoraj na vsak meter. Moramo se zavedati, da to sčasoma pod vremenskim vplivom propada, da ne omenim še vandale ...
3. Ureditev pešpoti (korenine na pešpoti in s tem dvigovanje asfalta) in razsvetljave (saj ne delajo vse luči) okoli solin.
4. Upravljavca parka bi se moral posvetiti, kako se je pred leti čistila (redno) štjuža. Po mojem mnenju se nabira preveč mulja in vsega ostalega, kar lahko v naslednjih letih povzroči resen problem za ribe in druge prebivalce tega območja.
5. Strožji nadzor do prišlekov vsaj v poletnih mesecih ...
6. Sodelovanje :)
7. Imate že vse zapisano.
8. Več bi bilo potrebno storiti na povezavi med upravljavcem in parkom na področju vključevanja domače obrti in ekonomskega razvoja pridelovalcev in predelovancev na področju parka in trženja le-tega.
9. Moje pripombe/ideje sintetično in po točkah: krajina je zanemarjena, terase zaraščene, suhogradnja oz. suhi podporni zidovi izginjajo in se jih ne ohranja. Pogosto se jih rekonstruira, a na neskladen način (betoni, fugirani kamen itd). "Gradbeni izdelki" bi lahko bili dodana vrednost parka, če bi le malo bili arhitekture. Na žalost prebivalci še vedno smatrajo ZBKDS kot sovražnika, ne pa kot svetovalno službo za ohranjanje kulturne dediščine (tudi v sodobnejših reinterpretacijah).
10. Krožni je zelo slabo narejen, saj vozniki nepremišljeno vozijo in je bilo že veliko nesreč, v katerih so bili upleteni tako starejši kot mlajši ljudje.
11. Postaviti tablo, kjer piše, da je nabiranje sadja in zelenjave ob t. i. poti zdravja navadna kraja.
12. Dobro ste zastavili delo. Pogled na urejenost pristanišča to pove. Samo tako naprej.
13. Več posvetov pri domačinih, poslušati prebivalce!
14. Krajinski park je dovolj izpopolnjen.
15. Svetlobna onesnaženost – hotel Mirta, javna rasvetljava zdravilišča Kirke, zapuščeno rastlinje okrog Stjuze in solin, neurejeni vodotoki po Strunjanu, neurejene pešpoti, pomanjkanje parkirišč.
16. Strunjan za boljši jutri v našem lepem parku.
17. Bolje urejene soline, primanjkljaj športnih objektov, prostor za druženje in igro, ureditev plaže in pešpoti do Mesečevega zaliva.
18. 1. nekontrolirano in nenadzorovano kurjenje vsega in ob vsakem času, ne glede na uro, vreme, smer/moč vetra ... 2. ločevanje odpadkov, ki to še vedno ni.
19. Pred gostilno Sosič je odlagališče različnih gradbenih in drugih materialov in gradbenih strojev na parceli, ki je kmetijsko zemljišče, in mislim, da to ni primerno.
20. Neurejen pas sprehajalne poti od restavracije Laguna do ceste, ki vodi proti cerkvi.
21. Večje sodelovanje prebivalcev s KPS.